

At være forælder med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom

- En fænomenologisk inspireret undersøgelse af mødre og fædres oplevelser omkring senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdoms påvirkning på forældreskabet

Kandidatspeciale

Aya Le Schreurs Hansen & Monika Hoffmann Andreasen

Pædagogisk Psykologi

01.06.2022

Vejleder: Venka Simovska

Aarhus Universitet

DPU – Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse

Abstract

Problem statement: There has been relatively little attention given to the consequences on long term side effects caused by childhood sexual abuse (CSA) and the impact these can have on being a parent. Existing national and international research focuses on perspectives from a motherly point of view. Therefore, this study aims to generate knowledge about experiences on parenthood involving perspectives from both mothers and fathers with long term side effects caused by CSA.

Methods: This study is based on a theoretical inspiration by the phenomenologist Edmund Husserl and a qualitative methodology with a descriptive aim. The 12 semi structured phenomenological interviews contribute to an insight and knowledge about how long term side effects caused by CSA influences parenting. The empirical material from the interviews is coded by an inspiration of Amedeo P. Giorgis analytical principles.

Results: Through the detailed thematic analysis it is clear that long term side effects caused by CSA affects the parenthood and parent-child relationship in several aspects. Among others the long term side effects caused by CSA entails such as shame, tabooing, flashbacks, retraumatizations, dissociation and challenges in the parent-child relationship. It appears that the interviewees among several things experience a fear concerning that their children are exposed to CSA, just as the parents have a fear of not being good parents and whether they are inflicting secondary trauma on their children. Furthermore, the participants describe that the stress and impact of long term side effects caused by CSA can lead to outburst of anger directed against their children. In general, there is a desire and need from the participating interviewees to receive more help, support and guidance in parenting and in the parent-child relationship. Additionally based on the study, there are discussed and presented pedagogical-psychological intervention perspectives concerning the establishment of parent group courses with equal parents facilitated by a professional with a pedagogical-psychological background.

Conclusions: Based on the experiences of the participants it can be concluded that long term side effects caused by CSA influences parenthood in several aspects. Furthermore, it becomes clear that parents with long term side effects caused by CSA could benefit from professional help and support through parenthood. Finally, the need for further studies within the sparse area of research are recognized in this study.

Forord

Hensigten med dette speciale er at kaste lys over et relativt ubetrådt forskningsfelt og give en indsigt i, hvordan senfølger af seksuelle overgreb i barndom og ungdom influerer forældreskabet. Ydermere drives nærværende speciale af et ønske om at være med til at afdække emnet og bringe fokus på de berørtes udfordringer. Ud fra specialets analyse tilsigtes der pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, som har til formål at kunne støtte forældrene i forældreskabet. Således giver specialet et indblik i, hvilke oplevelser de medvirkende forældre har i forældreskabet, og hvordan senfølgerne har påvirket forældreren.

I udarbejdelsen af specialet har vi indgået i kvalificeret sparring med flere af landets bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre, der arbejder med voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen. Disse forskellige instanser har ligeledes viderefornet kontakt til specialets medvirkende interviewpersoner. De fortjener derfor en kæmpe tak. Dertil en særlig tak og anerkendelse rettet mod Landsforeningen Spor og deres hjælpsomme og imødekommende medarbejdere. Yderligere er vi meget taknemmelige for den gode og kompetente vejledning, der er givet gennem hele specialets proces af Venka Simovska, professor og ph. d. ved DPU.

Tak til vores nære og kære for støtte og opbakning. Slutteligt den største og hjerteligste tak til de medvirkende interviewpersoner for at åbne op om dette sårbare emne og dermed give os en indsigt i deres livsverden.

Dette speciale er blevet til ud fra ovenstående motivation, støtte og sparring samt et godt indbyrdes samarbejde mellem os som undersøgere.

I ønskes god læselyst!

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
Forord	3
Kapitel 1: Introduktion	7
1.1 Indledning	7
1.2 Problemformulering.....	10
1.3 Begrebsafklaring.....	10
1.3.1 Seksuelle overgreb i barn- og ungdom.....	10
1.3.2 Senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom.....	11
1.3.3 PTSD	11
1.3.4 Forældreskab.....	11
1.3.5 Bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre.....	12
1.4 Læsevejledning.....	12
Kapitel 2: Litteraturreview	14
2.1 Senfølger af seksuelle overgreb og forældreskab	16
2.2 Frygt	17
2.3 Tabuisering og stigmatisering	18
2.4 Behandling.....	18
2.5 Indplacering af nærværende speciale i forskningsfeltet	19
Kapitel 3: Videnskabsteoretisk position.....	21
3.1 Det fænomenologiske begrebsapparat.....	23
Kapitel 4: Metode	25
4.1 Kvalitative forskningsmetoder	25
4.2 Fænomenologiske interviews	26
4.3 Rekruttering af interviewpersoner.....	28
4.4 Præsentation af medvirkende interviewpersoner	30
4.4.1 Interviewtilgang og refleksioner over spørgeteknikker	32
4.4.2 Virtuelle interviews	35
4.4.3 Transskriberinger	35

4.5 Etik.....	36
4.5.1 Forskerens rolle.....	37
4.5.2 Informeret samtykke.....	37
4.5.3 Fortrolighed.....	38
4.5.4 Konsekvenser	39
Kapitel 5: Analysestrategi.....	40
5.1 Kodning	41
5.2 Præsentation af overordnede tematiske kategorier.....	43
5.2.1 Første overordnede tematiske kategori: Det tidlige forældreskab.....	44
5.2.2 Anden overordnede tematiske kategori: Frygt	45
5.2.3 Tredje overordnede tematiske kategori: Samspil og relation med eget barn	46
5.2.4 Fjerde overordnede tematiske kategori: Et behov for hjælp og støtte.....	47
5.3 Præsentation af nye relevante begreber	47
5.3.1 Grooming	48
5.3.2 Flashbacks	48
5.3.3 Traumatisk binding.....	48
5.3.4 Sekundær traumatisering.....	48
Kapitel 6: Analyse.....	50
6.1 Det tidlige forældreskab.....	50
6.1.1 Opsamling	59
6.2 Frygt	60
6.2.1 Opsamling	66
6.3 Samspil og relation med eget barn	67
6.3.1 opsamling.....	76
6.4 Et behov for hjælp og støtte	77
6.4.1 Opsamling	86
Kapitel 7: Diskussion og perspektivering	89
7.1 Diskussion af analysefund over for litteraturreview	89
7.2 Pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver	92
Kapitel 8: Refleksioner over metode og kvalitetskriterier	99
8.1 Troværdighed	100
8.2 Bekræftbarhed	102

8.3 Overførbarehed.....	104
Kapitel 9: Konklusion.....	106
Litteratur	109
Bilagsoversigt.....	115

Kapitel 1: Introduktion

1.1 Indledning

Det præcise tal for, hvor mange børn og unge der i Danmark udsættes for seksuelle overgreb, kendes ikke med sikkerhed. Denne usikkerhed kan bl.a. skyldes, at en over- og underrapportering af de seksuelle overgreb kan forekomme, og at overgrebene ofte finder sted i det skjulte og hemmeligholdes for omverdenen. Desuden anvendes der forskelligartede definitioner på seksuelle overgreb i barn- og ungdom i internationale og danske omfangsundersøgelser, hvilket kan foranledige en usikkerhed, hvad angår nøjagtige tal (Socialstyrelsen, 2020; Socialstyrelsen, 2012). I en rapport udarbejdet af bruger- og interesseforeningen Landsforeningen Spor, der arbejder med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom, forudsættes det, at ca. 10% af alle danske børn bliver udsat for seksuelle overgreb (Landsforeningen Spor, 2018). Yderligere fremgår det i en omfangsundersøgelse udarbejdet af Statens Institut for Folkesundhed i 2008, baseret på en spørgeskemaundersøgelse af 9. klasseelever, at 22% af pigerne og 5% af drengene i de undersøgte 9. klasser har været udsat for seksuelle overgreb (Helwig-Larsen, Schütt & Larsen, 2009).

Voldsomme traumer fra fortiden kan reaktiveres og medføre hukommelsesspor herunder i såvel individets følelser, tanker som dets handlemønstre. Således kan seksuelle overgreb i barn- og ungdom medføre en lang række forskellige senfølger, herunder såvel psykosomatiske som somatiske, der kan have betydelig indvirkning på flere aspekter i et individs tilværelse (f.eks. Sørensen, 2011; Søgaard, 2013; Socialstyrelsen, 2015). På baggrund af omfangsundersøgelser af senfølger fremgår det, at mellem 60% og 80% af børn, der har været udsat for seksuelle overgreb i barn- og ungdom, efterfølgende udvikler senfølger. Procentsatsen af senfølger er dog forbundet med usikkerhed på grund af eksempelvis selvrapporteringer og dertilhørende risiko for over- og underrapportering (Socialstyrelsen, 2020).

Generelt har forældreskabet ændret sig markant gennem de seneste 50 år, og den øgede bevidsthed om, hvad der udgør en ideel opvækst, skærper presset på mange forældre, der kan have oplevelsen af, at de nutidige betingelser kan være svære at leve op til (Grumløse & Marschall, 2018; Dahl & Ottosen, 2018). Set i lyset af senfølgers omfang viser den eksisterende forskning på området, at mødre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom bl.a. kan have et negativt selvbillede og ofte stiller urealistiske krav til egne forældrekompetencer, som kan bevirke en følelse af utilstrækkelighed.

Senfølger kan dermed have stor betydning for familielivet, hvad angår både tanker omkring forældreskabet og selve forældreskabet (Frandsen, 2008; Lukasse, 2011).

Til trods for at al forskning peger på, at seksuelle overgreb i barndommen kan bevirke senfølger, har indsatsen for voksne med senfølger været præget af behandlings- og bearbejdningstilbud med lange ventelister og få behandlingsforløb (Landsforeningen Spor, 2016). Yderligere peger forskning på, at moderskabet generelt påvirkes af senfølgerne, og at der er en tabuisering forbundet med de seksuelle overgreb (Banyard, 1997; Frandsen, 2008). Således har vi været interesseret i at få indsigt i, hvilke støtteindsatser landets kommuner og bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre tilbyder forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom.

Gennem en kontakt til 14 af landets bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre, geografisk placeret i hele Danmark, er vi blevet opmærksomme på, at der kun i et begrænset omfang ydes særlige støtteforløb til senfølgeramte forældre. Dog beretter de 14 senfølgecentre, at brugerne oplever udfordringer forbundet med forældrerollen.

I en analyse af senfølgeområdet, udarbejdet af PricewaterhouseCoopers (PwC) for Socialstyrelsen i 2019, fremgår det, at det primært er bruger- og interesseorganisationerne samt frivilligcentrene, der varetager indsatser til personer med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen, og at landets kommuner kun har indsatser til senfølgeramte i et begrænset omfang (PwC, 2019). I 2010 udførte Servicestyrelsen en undersøgelse omhandlende de danske kommuners beredskab ift. voksne borgeres senfølger af seksuelle overgreb. Undersøgelsen konkluderer, at der generelt i landets kommuner ikke er særlige beredskaber, indsatser, skriftlige politikker eller personale til at støtte voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen. Ydermere konkluderes det, at der ikke er et etableret samarbejde mellem kommunerne og eksterne parter (Servicestyrelsen, 2011). I kommunalt regi afhænger indsatsen ofte af bopælsregion, der har indflydelse på, hvilken indsats den enkelte senfølgeramte tilbydes eller henvises til (Social- og Ældreministeriet, 2021; PwC, 2019).

Ud fra en systematisk gennemgang af diverse kommuner og regioners offentligt tilgængelige tilbud har det ikke været muligt for os som undersøgere at konstatere nævneværdige konkrete tiltag rettet mod forældre med senfølger, uagtet voksne med senfølgers rettigheder.

I servicelovens §1 fremgår det, at servicelovens formål er: *"1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer, 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et*

forebyggende sigte, og 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.” (Serviceloven, §1). I vejledningen om Servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven udspecificeres målgrupperne for Servicelovens ydelser, og her fremgår det, at individer med særlige sociale problematikker, herunder personer med senfølger af seksuelle overgreb, er berettigede til disse ydelser (Vejledning om servicelovens formål og generelle bestemmelser, §1). Desuden fremgår det af Servicelovens §12, 81 og 104, at personer med særlige sociale problemer skal tilbydes gratis rådgivning, aktivitets- og samværstilbud til opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller livsvilkår samt en særlig indsats (Serviceloven, §12, §81 & §104). Formålet med den særlige indsats er: *”1) at forebygge, at problemerne for den enkelte forværres, 2) at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder, 3) at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg...”* (Vejledning om servicelovens formål og generelle bestemmelser, §81). Til trods for at voksne med følgevirkninger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom udgør et højt specialiseret socialområde, bliver senfølgeramte ofte overset på social- og sundhedsområdet (Social- og Ældreministeriet, 2021; PwC, 2019). PwCs analyse pointerer desuden, at der er en lav grad af systematisk koordination mellem indsatserne, og at områdets indsatser er fragmenteret.

Det kan antages, at ovenstående bl.a. har været udslagsgivende for, at Social- & Ældreministeriet i juni 2021 fremsatte en ny handlingsplan for indsatsen til voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom. Handlingsplanen søger gennem fremsættelsen af tre mål at styrke indsatsen for voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen. Ministeriet ønsker bl.a. en bedre koordinering og sammenhæng mellem behandlingsindsatser, en større vidensdeling mellem fagprofessionelle og et højere kompetenceniveau, så iværksættelsen af støtte og behandling bliver forbedret. Derudover ønskes der også en større inddragelse af brugerperspektivet til at opnå en indsigt i, hvilken hjælp og støtte senfølgeramte har behov for (Social- og Ældreministeriet, 2021).

Til trods for senfølgeramtes behov for og lovmæssige rettigheder til at modtage støtte, hjælp, bearbejdningsindsatser og behandlingstilbud tegnes der et billede af, at landets kommuner ikke har generelle politikker samt har begrænsede indsatser for voksne og forældre med senfølger. Dertil har bruger- og interesseorganisationerne samt frivilligcentrene udfordringer med lange ventelister, der ligeledes vanskeliggør, at individer med senfølger af seksuelle misbrug i barndommen får den rette hjælp og støtte. I forskningsstudier og faglitteratur på området antydes det, at moderskabet påvirkes

af senfølgerne af seksuelle overgreb i barndommen, hvilket indikerer, at der blandt forældre kan være et behov for støtte og hjælp.

Forskning omhandlende, hvordan senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom kan influere forældreskabet, er relativt begrænset og omhandler primært forældreskabet set fra en moderlig synsvinkel. Yderligere efterspørger såvel forskningsstudier som faglitteratur et mere nuanceret vidensperspektiv omkring senfølgers betydning for forældreskabet (Barlach & Pedersen, 2006; Frandsen, 2008). På baggrund af ovenstående antager vi, at kombinationen mellem presset på forældreren og senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom har en indvirkning på forældreskabet. Således er vi interesserede i at undersøge, hvordan forældreskabet påvirkes af senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom både fra et faderligt og moderligt perspektiv. Derved ønsker nærværende speciale at være et supplement til det begrænsede forskningsfelt og medvirke til en aftabuisering af området. For at imødekomme Social- & Ældreministeriets nye handlingsplan, der omhandler en inddragelse af brugerperspektivet, og ud fra specialets analytiske fund, ønsker vi at få en indsigt i forældre med senfølgers behov for hjælp og støtte for at kunne diskutere mulige pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, der med fordel ville kunne anvendes som støtteindsatser.

1.2 Problemformulering

Hvilke oplevelser har forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom omkring eget forældreskab?

1.3 Begrebsafklaring

Følgende afsnit har til hensigt at specificere og afgrænse definitioner af relevante begreber, som anvendes i specialet.

1.3.1 Seksuelle overgreb i barn- og ungdom

I specialet defineres seksuelle overgreb som de seksuelle handlinger begået mod barnet eller den unge af både fysisk og ikke-fysisk karakter, som Straffelovens paragraf §222-225 ønsker at beskytte personer under 18 år imod. Straffelovens paragraf §222-225 omhandler bl.a. samleje og/eller anden kønslig omgang med 1) et barn under 15 år og 2) et barn under 18 år, som ikke er parat udviklingsmæssigt til at give samtykke (Straffeloven, §222-225). I specialet defineres den, der har udført de seksuelle overgreb, som 'krænker' og de udsatte som 'krænkede' eller 'seksuelt misbrugte'.

Ligeledes anvendes følgende betegnelser i specialet '*seksuelle overgreb*', '*seksuelle overgreb i barndommen*', '*seksuelle krænkelser*' og '*seksuelt krænket*', der henviser til seksuelle overgreb, der er begået mod en person i dets barn- og/eller ungdom.

1.3.2 Senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom

Senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdom kan omhandle somatiske og psykosomatiske følgevirkninger af forskelligartet karakter. Somatiske senfølger dækker over fysiske og kropslige udfordringer. Psykosomatiske senfølger kan omhandle psykiske vanskeligheder ved eksempelvis; lavt selvværd, PTSD, vægring mod intimitet, problemer med social omgang med andre og manglende tillid til andre/omverdenen. Psykosomatiske senfølger kan ligeledes omhandle dissociation, hvilket omfatter en forstyrrelse af bevidstheden og/eller hukommelsen, dvs. at individet ikke er helt til stede eller ved fuld bevidsthed (Socialstyrelsen, 2021). Dissociation kan opstå som en psykisk forsvarsmekanisme i form af en bevidsthedsdancering, der udløses, når et individ oplever overvældende følelser bl.a. frygt. Såvel somatiske som psykosomatiske senfølger kan give udfordringer i den almindelige tilværelse herunder i sammenhænge med andre individer. Senfølger er ikke nødvendigvis permanente, men kan forekomme i forskellige livsbegivenheder, tidsperioder og situationer (Socialstyrelsen, 2015; Larsen, 2008). I specialet anvendes følgende betegnelser: '*senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom*', '*senfølger af seksuelle overgreb i barndommen*', '*senfølger*' og '*senfølgeramt*' til at beskrive personer, der har været udsat for seksuelle overgreb i barn- og/eller ungdom og har følgevirkninger heraf.

1.3.3 PTSD

PTSD (Post Traumatic Stress Disorder) forstås som en belastningsreaktion, der er et resultat af et udefra påført traume, f.eks. overfald eller seksuelle overgreb. PTSD kan ligeledes opstå som senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom. Hovedsymptomerne omfatter bl.a. følgende: ukontrollerbare forestillinger om traumesituationen eller en undgåelse af traumesituationen herunder bl.a. ikke at tænke på traumesituationen, forøget vagtsomhed, søvnløshed, koncentrationsvanskeligheder, irritabilitet og vredesudbrud (Hansen, Thomsen & Varming, 2008, s. 365).

1.3.4 Forældreskab

Forældreskab i nærværende speciale forstås som enhver form for familiekonstellation bestående af henholdsvis minimum ét biologisk barn og en dertilhørende forælder.

1.3.5 Bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre

Landets bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre har til formål at yde service og forbedre forholdene for voksne med senfølger. Ligeledes tilbyder disse forskellige former for behandlings- og bearbejdningsindsatser bl.a. rådgivning, psykologiske og terapeutiske indsatser bestående af såvel individuelle- som gruppeforløb. I specialet vil disse organisationer og centre gå under betegnelserne '*bruger- og interesseorganisationerne samt frivilligcentrene*' og '*senfølgecentre*'.

1.4 Læsevejledning

Nedenstående læsevejledning redegør for specialets opbygning og struktur, hvor en overordnet skitsering af kapitlernes indhold vil blive præsenteret.

Hvor første kapitel har introduceret specialets problemformulering og præsenteret en begrebsafklaring, der har til formål at definere centrale begreber omhandlende specialets undersøgelsesfelt, vil de efterfølgende kapitler omhandle:

I specialets andet kapitel gives der et overblik over eksisterende relevant dansk og internationalt faglitterært og forskningsbaseret materiale inden for specialets genstandsfelt. Dette introduceres gennem en opdeling af fire tematiske afsnit. Afslutningsvis indplaceres nærværende speciale i forskningsfeltet.

Det tredje kapitel omfatter specialets inspiration fra det fænomenologiske begrebsapparat og den videnskabsteoretiske position, hvorfra vi som undersøgere tilgår genstandsfeltet.

Kapitel fire gennemgår den metodiske tilgang, som vi løbende forholder os kritisk og reflekterende til. Specialets undersøgelsesdesign omfatter en kvalitativ forskningstilgang, der bygger på 12 semistrukturerede fænomenologiske interviews om interviewpersonernes livsverden og deres oplevelser af fænomenet at være forælder med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom. I kapitlet inddrages der yderligere etiske refleksioner og overvejelser, som vi under hele specialeprocessen forholder os til.

Kapitel fem omhandler specialets analysestrategi, som tilgås med inspiration fra Amedeo P. Giorgis fire analytiske principper. Denne analysestrategi giver os mulighed for en intentional fortolkning, der

åbner op for en udfoldelse og forståelse af fænomenet. Ligeledes præsenteres der i kapitlet en bearbejdning af empiriindsamlingen herunder en kodningsbearbejdning, der tager afsæt i en datadreven kodning, der muliggør, at vi som undersøgere kan tilgå datamaterialet induktivt uden at have forudbestemte kodninger.

I kapitel seks præsenteres specialets analyse, som er bygget op ud fra fire overordnede tematiske kategorier. De fire overordnede tematiske kategorier er blevet til på baggrund af 13 underliggende kategorier, og de giver en indsigt i de facetter og oplevelser af at være forælder med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen, der fremtræder for de medvirkende interviewpersoner.

Ud fra analysens fund forholder vi os i specialets syvende kapitel til nogle af de udfordringer, som forældre med senfølger oplever og beretter om. Dertil diskuterer vi pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver ift. mulige indsatser, der kan styrke forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdoms individuelle udvikling og socialisering samt fremme en aftabuisering af området.

I kapitel otte diskuteres og argumenteres der for specialets kvalitetskriterier. Dette gøres ud fra begreberne *troværdighed*, *bekræftbarhed* og *overførbarhed*, da disse begreber refererer til kvalitative forskningsstandarder. Således ønsker vi at belyse kvaliteten af specialets kvalitative tilgang.

Slutteligt omhandler kapitel ni en konklusion af specialet, hvor vi bl.a. konkluderer, at interviewpersonerne oplever, at senfølgerne af seksuelle overgreb påvirker og skaber udfordringer i flere forskellige henseender i forældreskabet. Ligeledes konkluderes det, at der er et stort behov for en etablering af hjælpe- og støtteforløb til håndtering af senfølgers påvirkning af forælderrollen.

Kapitel 2: Litteraturreview

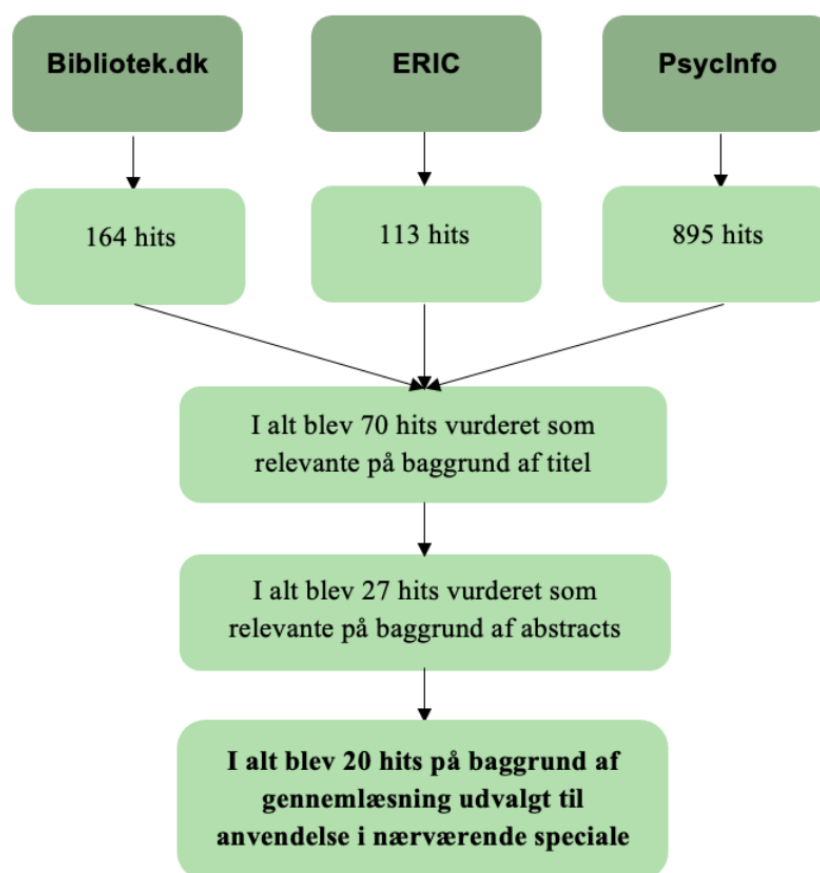
Kapitlet præsenterer relevant forskningsbaseret viden inden for specialets undersøgte genstandsfelt, hvor der er indhentet såvel dansk som internationalt forskningsmateriale. Således ønsker vi at skabe perspektiver og et overblik over den eksisterende forskning og faglitteratur, derudover har vi til hensigt at indplacere nærværende speciale i forskningsfeltet. Som et led i at blive bekendt med den eksisterende forskning på området har vi foretaget en litteratursøgning. I søgestrengene har vi valgt en kombineret søgning bestående af to overordnede kategorier: henholdsvis *seksuelle overgreb i barn- og ungdom* og *forældreskab*, da vi netop er interesseret i kombinationen mellem disse to snarere end de enkelte kategorier hver for sig. Kategorierne med deres underliggende facetter har bidraget til, at vi har kunne indsamle viden om, hvorledes senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdom influerer såvel tanker om forældreskabet som forældreskabet i praksis. I nedenstående tabel 1 ses de engelske søgeord, vi har anvendt i søgestrengene. En lignende tabel er udformet med danske søgeord (jf. Bilag 1: Søgetabeller).

Engelske søgeord		
Facet	Kategori 1	Kategori 2
Facet 1	Sexual assault survivor*	Parent*
Facet 2	Sexual abuse survivor*	Mom*
Facet 3	Pedophilia victim	Dad*
Facet 4	Childhood sexual abuse	Father*
Facet 5	Incest	Mother*
Facet 6		late sequelae
Facet 7		Psychosocial consequence
Facet 8		pregnancy

Tabel 1: Engelske søgeord.

For at åbne for en større vidensindsamling har vi i vores søgninger anvendt trunkering for dermed at kunne favne forskellige stavemåder og grammatiske former af ordene. Desuden har vi valgt at søge med fritekst dels for at udvide søgetermerne, dels for at imødekomme en tidssvarende terminologi. Da brugen af boolske operatører muliggør, at søgningen udvides ved at flere forskellige synonymer kan sammenholdes og kombineres i den samme søgestreng (Kristiansen & Hjørland, 2013; Rosenberg, Andresen & Burcharth, 2016), anvendes disse i specialet.

For samtidig at begrænse resultaterne har litteratursøgningen alene omfattet forskning fra år 1995 og frem. Derudover har vi anvendt et eksklusionskriterium ift. materialets sprog, således at vi kun har indsamlet materiale på henholdsvis dansk, engelsk, svensk og norsk. For at blive bekendt med baggrundsviden inden for området og for derefter at kunne verificere relevante referencer og begreber fra den fremkomne litteratur har vi foretaget en ustruktureret litteratursøgning på Google Scholar. På baggrund af den ustrukturerede søgning har vi efterfølgende foretaget strukturerede søgninger på følgende udvalgte databaser: Bibliotek.dk, ERIC og PsycInfo. En argumentation for valget af disse kan ses i Bilag 2: Præsentation og argumentation for anvendte fagrelevante søgedatabaser.

Figur 1: Litteratursøgningens udvælgelses- og sorteringsproces 1, 2 & 3, der er foretaget på baggrund af hits fra fagrelevante søgedatabaser.

Den strukturerede søgning på alle tre databaser gav sammenlagt et resultat på 1.171 hits (jf. Bilag 3: Matrix over litteratursøgning). For at kunne finde frem til litteratur der har været relevant for nærværende speciale, har vi i forbindelse med litteratursøgningen foretaget tre udvælgelses- og sorteringsprocesser, der er illustreret i ovenstående figur 1. I første sorteringsproces blev materialets relevans vurderet ud fra titel. I anden sorteringsproces blev materialets aktualitet vurderet efter en

gennemlæsning af abstracts. I den sidste sorteringsproces udvalgte vi 20 forskningsstudier og faglitteratur, der inddrages i specialets litteraturreview, da disse findes relevante og bidrager til en indsigt i forskningsfeltet (jf. Bilag 4: Sorteringsproces 1, 2 og 3).

Den indsamlede relevante forskning vil nedenfor blive gennemgået med en tematisk opdeling bestående af fire temaer: 1) *Senfølger af seksuelle overgreb og forældreskab*, 2) *Frygt*, 3) *Tabuisering og stigmatisering* og 4) *Behandling*. Afsluttende vil vi indplacere nærværende speciale i forskningsfeltet. Da forskningsfeltet er relativt ubetrådt, indbefatter det fremkomne forskningsmateriale kun facetter om seksuelle overgreb i barn- og ungdom i forhold til forældreskabet som mor. Den tematiske opdeling og dertilhørende perspektiver vil derfor være funderet i forskning og faglitteratur, der tager udgangspunkt i et moderligt perspektiv.

2.1 Senfølger af seksuelle overgreb og forældreskab

Hovedparten af studierne fremhæver, at seksuelle overgreb i barn- og ungdom har vedvarende følgevirkninger, dog kan skadevirkningerne både være forskelligartede og forekomme i forskellige grader, hvorfor studierne viser forskellige nuancer af skadevirkningerne. Senfølger af seksuelle overgrebs omfang og forekomst kan således være individuelt forskellig, og i en dansk undersøgelse bliver det derfor fremhævet, at senfølger kan være svære at koble til det seksuelle misbrug i barndommen (Teglbjærg, 2008). Dog viser de inddragede studier, at senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom påvirker flere aspekter ved et individs liv og tilværelse herunder også tanker om forældreskabet og forældreskabet generelt. Den forskning, der har vist sig i specialets litteratursøgning, beretter dog kun om disse fra et moderligt perspektiv.

Samtlige studier fremhæver, at senfølger af seksuelle overgreb blandt kvinder kan medføre en større frygt for fødsler og forældreskabet generelt, da kvinderne oplever at miste følelsen af at have kontrol. Yderligere fremgår det, hvordan kvinder med senfølger af seksuelle overgreb kan have større negative tanker om deres egne forældrekompetencer. Det pointeres, at mødre sætter urealistiske mål og høje forventninger til sig selv som forældre og derfor kan føle sig utilstrækkelige og magtesløse i rollen som forældre (f.eks. Schuetze & Eiden, 2005; Biseth & Carlsen, 2008; Berggren, 1996).

I et amerikansk komparativt studie blev en gruppe af mødre med senfølger af seksuelle overgreb sammenholdt med en kontrolgruppe for at undersøge forældrekompetencer. Undersøgelsens slutresultater viser, at det primært er tanker om egne forældrekompetencer, der adskiller

gruppen af mødre med senfølger af seksuelle overgreb fra kontrolgruppen, og ikke hvordan de i praksis formår at være forældre (Fitzgerald, Shipman, Jackson, McMahon & Hanley, 2005). Omvendt peger to amerikanske forskningsartikler på, at mødre med senfølger af seksuelle overgreb adskiller sig fra sammenholdte kontrolgrupper ved bl.a. at have sværere ved at kunne identificere og indleve sig i barnets frygt og sårbarhed (Wright, Fopma-Loy & Oberle, 2012; Cohen, 1995). Fælles for disse tre amerikanske studier er dog konklusionen om, at mødre der har været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, har en følelse af at være mindre kompetente i rollen som forælder end ikke-seksuelt misbrugte mødre. Yderligere indikerer forskningen, at kvinder der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, oplever en følelse af stress, manglende kontrol, hjælpeløshed og overvældelse forbundet med det at være forældre (f.eks. Armsworth & Stronck, 1999; Banyard, 1997; Collin-Vézina, Cyr, Pauzé & McDuff, 2008).

Flere undersøgelser pointerer, at nogle mødre oplever en manglende følelsesmæssig tilknytning til egne børn som et problem i forældreskabet, hvilket hænger sammen med, at de selv som børn har oplevet at blive udnyttet og svigtet af nære voksne, hvorfor tilknytningsevnen er blevet traumatiseret. Ligeledes kan senfølgerne påvirke det tidlige moderskab i form af en fødselspsykose og/eller fødselsdepression (f.eks. Teglbjærg, 2008; Allbaugh, Wright, & Seltmann, 2014; Larsen, 2008). I en amerikansk forskningsartikel baseret på et kvalitativt studie omhandlende mødre, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, beskrives det, at det kan udløse en trigger og bekymringer hos moren om, hvorvidt barnet bliver udsat for seksuelle overgreb, når barnet når samme alder, hvor moderens egne seksuelle overgreb i sin tid fandt sted (Wright, Fopma-Loy & Oberle, 2012).

2.2 Frygt

Forskningsmaterialet fremhæver, at mødre der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, oplever frygt på flere forskellige måder i forældreskabet. Frygten kan komme til udtryk i form af en bekymring for at blive/være en dårlig mor (Cross, 2001). Yderligere kan frygten manifestere sig i form af en gennemgribende angst for at komme til at krænke sit eget barn, hvilket kan bevirke at nogle mødre tager fysisk afstand fra eget barn og afviser intimitet. Flere studier fremhæver mødrenes frygt i situationer, hvor der udvises intim forældreadfærd i form af f.eks. kys, badning eller bleskift (f.eks. Carlsen, 2008c; Fitzgerald, Shipman, Jackson, McMahon & Hanley, 2005).

Ligeledes kan mødre opleve en frygt for at være en dårlig forælder, der ikke kan beskytte sine egne børn mod seksuelle overgreb. Denne frygt kan f.eks. give sig udslag i en mistillid over for den anden

forælders forældrekompetencer, dømmekraft og evne til at passe på barnet. Ydermere kan mødre opleve en mistro ift. om partneren kunne finde på at gøre ens barn seksuelt fortræd. Generelt viser flere af studierne, at mødre kan opleve en mistro til omverdenen. Denne mistro kan bevirke, at mødre kan udvikle en overkontrollerende og overbeskyttende adfærd over for eget barn (f.eks. Armsworth & Stronck, 1999; Lyager & Lyager, 2013).

2.3 Tabuisering og stigmatisering

Seksuelle overgreb kan medføre stigmatisering og en følelse af magtesløshed, som kan bevirke en lang række senfølger. Flere studier påpeger, hvordan tabuet omkring seksuelle overgreb kan forbindes med hemmeligholdelse af hændelsen. Barnet får strengt påbud om at tie, og hemmeligholdelsen er antagelig medvirkende til, at barnet føler sig som 'medskyldig', hvilket kan medføre en stor splittelse og forvirring hos den seksuelt misbrugte. Hemmeligholdelsen er således medvirkende til at en følelse af at have været medskyldig kan være fremtrædende også i voksenlivet, hvilket kan føles ensomt for de krænkede (f.eks. Andersson, 2007; Lyager & Lyager, 2013; Cohen, 1995). Forskningen viser ligeledes, hvordan følelsen af medskyld kan have betydning for familieprocesser og forældreskabet, da en angst og stigmatisering som følge af forestillinger om medskyld kan føre til en skamfølelse, skyldfølelse og det at føle sig forkert. Ligeledes oplever nogle mødre at være på vagt ift. fysisk berøring og intimitet med eget barn i frygt for, at andre kan komme til at misforstå handlingen og betragte dem som krænkende. Adskillige studier beskriver, hvordan flere seksuelt misbrugte kan opleve at blive mødt af stærke negative reaktioner og en stigmatisering, hvis de fortæller om overgrebet. Desuden pointeres vigtigheden i, at de krænkede bliver taget alvorligt og troet på, når de fortæller om de seksuelle overgreb (Wright, Fopma-Loy & Oberle, 2012; Carlsen, 2008b; Lukasse, 2011). Forskningen tydeliggør endvidere, at forskeren i formidlingen af sin forskning skal være bevidst om ikke at komme til at bidrage til en yderligere stigmatisering af den krænkede.

2.4 Behandling

I studierne fremgår det, at der er et generelt behov for hjælp til bearbejdning og støtte, når det handler om senfølger af seksuelle overgreb. Ydermere fremgår det, at det er vigtigt, at der ydes en hurtig hjælpeindsats, lige så snart den enkelte er parat til en bearbejdningsproces (Søgaard, 2013; Biseth, 2008; Carlsen, 2008c). Ydes denne hjælp og behandling ikke, er der en risiko for at den seksuelt misbrugte kan få det psykisk dårligere og blive mere sårbar ift. at udvikle en fødselsdepression.

Senfølgerne og de psykosomatiske symptomer skal derfor tages seriøst og bør sidestilles med andre somatiske sygdomme.

I Servicestyrelsens rapport "*At blive mor: Misbrugte kvinders problemer og behov for hjælp*" fra 2008 pointeres det, at de misbrugte kvinder har behov for konkrete redskaber til at forstå, hvordan man begår sig som forælder. Yderligere pointeres det, at kvinderne ønsker etablering af særlige mødregrupper, hvor mødrene har et fælles udgangspunkt, der handler om omsorgssvigt i barndommen. Her fremgår det, at kvinderne oplever, at sundhedssektoren mangler indsigt i, hvordan man kan yde støtte i forældreprocessen, herunder graviditet, fødsel og den nyetablerede forældrerolle (Frandsen, 2008).

I en norsk undersøgelse fra 2011, som omhandler mødre der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, findes lignende resultater. Undersøgelsen pointerer, at der i den norske sundhedssektor og hos de sundhedsprofessionelle bør være en øget opmærksomhed på, at seksuel misbrug i barndommen kan have betydning for både graviditet, fødsel og det tidlige forældreskab (Lukasse, 2011). Således indikerer den danske og norske undersøgelse, at der såvel i Danmark som i Norge fremskrives en problematik om, hvordan sundhedssektoren og sundhedsprofessionelle varetager og imødekommer mødre og kommende mødre, der har været udsat for seksuelle overgreb. Begge undersøgelser viser, at (kommende) mødre fordrer en anden professionel hjælp og tilgang på grund af deres senfølger. Ydermere viser anden forskning, at der er en mangel på indsigt hos social- og sundhedssektoren; f.eks. jordemødre, gynækologer, læger, pædagoger og sundhedsplejersker, der efterspørger mere konkret viden på området om senfølger af seksuelle overgreb samt viden om de muligheder og udfordringer, hjælpearbejdet byder på (f.eks. Larsen, 2008; Carlsen, 2008a; Maker & Buttenheim, 2000).

2.5 Indplacering af nærværende speciale i forskningsfeltet

Ud fra litteraturreviewet er vi blevet bekendt med, at der foreligger relativt få internationale som danske undersøgelser og faglitteratur, der beskriver, hvordan seksuel misbrug i barn- og ungdom influerer forældreskabet. I forskningen indikeres det ligeledes, at undersøgelsesfeltet er relativt ubetrådt, og yderligere undersøgelser bør foretages. Endvidere tydeliggør litteraturreviewet, at den eksisterende litteratur og forskning på området er af forholdsvis ældre dato. Som beskrevet tidligere tilgår forskningsmaterialet og faglitteraturen emnet ud fra mødrenes perspektiv, og dermed ekskluderes der et faderligt perspektiv på området. På baggrund heraf placerer specialet sig i et relativt

begrænset forskningsfelt, og med inspiration fra den husserlianske fænomenologi ønsker vi at belyse forældreskabet både fra et moderligt og faderligt perspektiv, ligesom vi ønsker at undersøge, hvordan forældreskabet generelt påvirkes af senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom.

På baggrund af specialets analytiske fund ønsker vi at diskutere mulige pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver i tilknytning til udarbejdelsen af støtteindsatser. I dette speciale anlægges der et pædagogisk-psykologisk perspektiv med afsæt i Morten Nissens forståelser af pædagogisk psykologi og pædagogisk-psykologiske interventioner. Ifølge Nissen (2006) er kvaliteten ved en pædagogisk intervention afhængig af, at menneskelig udvikling sættes som det afsluttende mål. Målet er således definerende for, hvorvidt en praksis er pædagogisk. Dermed forstås det pædagogiske som en bestemt udviklingsproces, der arbejdes hen imod af flere medvirkende. I specialet ønsker vi at afdække psykologiske aspekter ved de medvirkendes liv og rolle som forældre. Yderligere er vi bevidste om, at de subjektive og psykiske aspekter i pædagogisk praksis ikke udelukkende begrænser sig til den subjektive udvikling hos den, som en intervention retter fokus mod, da praksis ligeledes er afhængig af, at nogen udøver den. Således er en pædagogisk-psykologisk vinkel mulig, da der som minimum indgår to subjektpositioner, herunder den interventionen er rettet mod, og den som manifesterer intervention. Mellem subjektpositionerne opstår der således en pædagogisk relation, som er central for et psykologisk fokus.

Kapitel 3: Videnskabsteoretisk position

I kapitlet præsenteres specialets videnskabsteoretiske position, som beror på refleksioner og et begrebsapparat, der er inspireret af den tyske filosof Edmund Husserl (1859-1938).

Husserl betragtes som grundlægger af fænomenologien, som udspringer i begyndelsen af 1900-tallet. Med sine værker formulerede Husserl flere af fænomenologiens begreber, som fortsat står centrale i dag. Fænomenologien førte til en filosofisk revolution i første del af det 20. århundrede og en vidt forgrenet teoretisk bevægelse, der har haft stor indflydelse på videnskabsteoretikere inden for såvel naturvidenskaben, samfundsvidenskaben som humaniora (Rendtorff, 2013, s. 259). Hvor naturvidenskabelige tilgange adskiller undersøgeren fra den undersøgte genstand, er ambitionerne i fænomenologien et opgør med denne dualisme (Egholm, 2014, s. 105). Dette ses bl.a. i den fænomenologiske metodiske tilgang, hvor fænomenologiens metoder præsenteres og diskuteres som alternative modstykker til mere styrede og strukturerede metodiske tilgange af såvel kvalitativ som kvantitativ forskningsart.

Husserl gør op med den traditionelle videnskabelige objektgørelse af fænomenet, og med slagordet *til sagen selv* fremhæves væsentligheden i at forstå fænomenet i dets fremtrædelse i stedet for, at man som forsker lader sig fortabe i spekulationer og teoretiske konstruktioner. Fænomenologien går til sagen selv ved at rette fokus mod subjektets *førstepersonsperspektiver* og beskriver fænomener ud fra, hvordan de fremtræder for subjektets *bevidsthed*. Fænomenologiens formål er at forstå og beskrive fænomener, dog er fænomenologien ikke blot en teori om det fremtrædende, selve fremtrædelsen af fænomenet tilskrives nemlig ligeledes værdi. Ønskes der en indsigt i fænomenets beskaffenhed og forståelsesstrukturer, er det væsentligt at interessere sig for, hvordan fænomenet manifesterer sig (Dræby, 2020). Genstandens beskaffenhed er ikke bortgemt bag fænomenet, men udfoldes herigennem. Genstandsfeltet i fænomenologien udgør dermed en søgen efter subjektets erkendelse og bevidsthed, dvs. at fænomenets fremtrædelse for subjektet er den fænomenologiske genstand.

Det er i kraft af en *intentional fortolkning*, at en udfoldelse af fænomenet bliver til. Således vil eksempelvis et maleri, der ved første øjekast fremstår som et fysisk objekt bestående af flere delelementer såsom dets ramme, lærred og farver, først gennem en intentional fortolkning fremstå som et fuldkomment billede med et motiv (Zahavi, 2011, s. 32). For at kunne få adgang til subjektets

egen perception af et bestemt fænomen må det undersøgte subjekt nødvendigvis inddrages. Ligeledes er forskeren nødt til at være bevidst om sine egne forforståelser og forudindtagede meninger.

Et fænomen i fænomenologisk forstand indbefatter, hvordan verden fremtræder for det enkelte subjekt som oplevelser i bevidstheden. Husserl (2020, [1925]) beskriver bevidstheden som intentional, det vil sige, at selv om subjektets bevidsthed forekommer gennemsigtig og erkendbar, vil det med grundig fokusering blive tydeligt, at bevidstheden er rettet mod noget bestemt. Dette kan eksempelvis forklares ud fra, at subjektet ikke blot elsker eller frygter, men altid vil elske eller frygte nogen eller noget bestemt (Zahavi, 2011, s. 25). Derigennem afspejles fænomenologiens menneskesyn, da subjektet retter sine handlinger og opmærksomhed imod noget og handler på baggrund af dets intentioner. Subjektet er i et dialektisk forhold med dets omverden, da subjektet tænkes verdensrelateret, samtidig med at omverdenen kun er meningsgivende gennem subjektets forståelse heraf. Fænomenologien tager herved udgangspunkt i subjektets intentioner og rettet, og disse bliver grundlæggende for forståelsen af fænomenet (Gallagher & Zahavi, 2010).

Da fremtrædelsen af fænomenet kan være forskellig, alt efter hvilken kontekst og subjekt der betragter det, må forståelsen og fortolkningen af fænomenet være ideografisk og forholde sig til det enkelte subjekts oplevelse af fænomenet. Ud fra den fænomenologiske forståelse af at fænomenet altid er forbundet til at være noget for nogen, fremtræder fænomenologiens ønske om at bryde dualismen mellem ontologi og epistemologi, da det er den fænomenologiske antagelse, at genstandene først er noget (ontologi) i kraft af erkendelsen af den (epistemologi) (Egholm, 2014, s. 105). Fænomenologiens ontologiske udgangspunkt kan dermed betragtes som, at fænomenets essens er dets eksistens, og epistemologien handler om, hvordan subjektet betragter verden ud fra indlejrede erfaringsmæssige, historiske og kulturelle kontekster.

Med afsæt i ovenstående beskrivelser af de husserlianske fænomenologiske hovedtanker giver denne videnskabssteoretiske position os mulighed for at forstå vigtigheden i at belyse vores speciales genstandsfelt ud fra de medvirkendes egne perceptioner. Vi er inspireret af Husserls forståelse af, at fænomenets beskaffenhed ikke er skjult bag fænomenet, men udfoldes igennem fremtrædelsen heraf. Det er igennem fremtrædelserne af fænomenet og en bevidsthed omkring epoché, at vi kan opnå en indsigt i de medvirkendes intentionalitet og bevidsthedsliv. Ligeledes er det gennem de medvirkendes beskrivelser og en intentional fortolkning af fænomenet, at vi kan få en indsigt i, hvilke oplevelser

der er forbundet med det at være forælder med senfølger efter seksuelle overgreb fra barn- og ungdom.

3.1 Det fænomenologiske begrebsapparat

I nærværende afsnit præsenteres specialets begrebsapparat, som ligger til grund for det efterfølgende metodiske og analytiske arbejde.

Ud fra begrebet *livsverden* forsøger Husserl at komme med et modsvar på dominerende opfattelser af, at videnskaben kan definere, hvad der er virkeligt i absolut forstand, og at virkeligheden er noget, der er uafhængig af subjektivitet (Husserl, 2020 [1925]; Zahavi, 2011). Dermed har livsverdensbegrebet til hensigt at forene den videnskabelige verden med den dagligdags verden. Forholdet mellem videnskaben og livsverdenen skal ikke forstås som statisk, men derimod dynamisk. Livsverdenen er den verden, som subjektet selv lever i og er fortrolig med, men som dagligt bliver taget for givet. Et subjekts oplevede fænomener vil fremtræde forskelligt fra subjekt til subjekt, da ethvert subjekts egen konkrete virkelighed er dannet ud fra dets erfaringer og oplevelse. Livsverdenen råder dermed også over det enkelte subjekts bevidsthed, oplevelser, fordomme og selvforståelse. Desuden er det enkelte subjekt fortrolig med dets livsverden, når det stilles over for situationer, hvor der skal træffes en beslutning, ageres eller kommunikeres (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2020; Zahavi, 2018).

Livsverdenen er forbundet med begrebet *bevidsthedsliv*, som er der hvor subjektets erfaringer nedfældes. I subjektets bevidsthedsliv bliver der dannet forståelsesmønstre og normalitetsforventninger, som har indflydelse på subjektets senere erfaring. Med begrebet er det fænomenologiens ambition at få adgang til at kunne udforske oprindelsen og dannelsen af disse forskellige former for *intentionalitet*, som influerer subjektets bevidsthedsliv og livsverden (Zahavi, 2011 s. 138). Intentionalitet som begreb indbefatter subjektets rettedhed. Intentionalitetens rettedhed kan f.eks. beskrives som, at et subjekts følelsesliv altid er rettet hen imod noget bestemt; eksempelvis frygter subjektet ikke blot, men vil derimod altid frygte noget bestemt. Dermed udgør intentionaliteten forholdet mellem bevidstheden og genstanden, som er påvirket af en gensidig eksistens. Med andre ord er subjektets bevidsthed dermed altid rettet mod noget, hvad end det er en fysisk eller en psykisk genstand. Intentionaliteten giver ligeledes mulighed for at beskrive fænomenet ud fra den betydning, som er i bevidstheden. Inden for fænomenologien anses intentionaliteten for at være et væsenstræk ved subjektets bevidsthed (Gallagher & Zahavi, 2010). Desuden sigter

fænomenologien efter at forstå forholdet mellem subjektets bevidsthed og verden og i den forbindelse godtgøre, at bevidstheden grundlæggende er verdensinvolverende.

Et andet væsentligt begreb i fænomenologien er begrebet om *førstepersonsperspektivet*. Med afsæt i en bevidsthed om subjekters intentionalitet er førstepersonsperspektivet en central del af fænomenologien og dens forståelsesramme, da fremtrædelser af fænomener vil opleves forskelligt for de enkelte subjekter. Førstepersonsperspektivet indebærer dermed, at der rettes opmærksomhed på, hvordan fænomener opleves og erfares ud fra et førstepersonsperspektiv. I et førstepersonsperspektiv er det afgørende, at forskeren sætter parentes om sine egne forudindtagede meninger og sin teoretiske viden for at kunne indfange fænomenerne, sådan som de fremtræder. Det er det, som Husserl (2020 [1925]) beskriver som *epoché*. Epoché har hverken til formål at tilsidesætte, forlade eller udelukke virkeligheden, men i stedet at neutralisere bestemte fordomme og indstillinger til verden for således at lade fænomenet med dets fremtrædelse fremstå som det centrale. Det er gennem denne neutralisering, at Husserl antager, at det er muligt at belyse fænomenets værensmening (Zahavi, 2011, s. 72). Således leder epoché os ikke væk fra det væsentlige, men tillader os derimod at studere fænomenerne på nye måder. Med afsæt i det fænomenologiske begrebsapparat og en forståelse af, hvordan det er muligt at opnå en indsigt i et subjekts livsverden og førstepersonsperspektiv på et givent fænomen, leder ovenstående til det efterfølgende kapitel, hvor vi vil præsentere specialets metodik.

Kapitel 4: Metode

Dette kapitel har til formål at synliggøre specialets undersøgelsesdesign og metodiske fundament, som bygger på en fænomenologisk videnskabsteoretisk position. I første afsnit præsenteres karaktertræk ved kvalitativ forskning samt fænomenologiske interviews, da disse leder til senere refleksioner over interviewenes tilgang samt interviewguidens udarbejdelse med dertilhørende anvendte spørgeteknikker. Derefter vil overvejelser omkring rekrutteringen af specialets medvirkende interviewpersoner fremgå. Hertil vil etiske refleksioner blive præsenteret, da disse helt fra specialearbejdets begyndelse har dannet fundament for udarbejdelsen af specialets metodiske tilgang.

4.1 Kvalitative forskningsmetoder

Nedenfor vil der blive argumenteret for specialets kvalitative forskningsmetode, da empiriindsamlingen er funderet i denne metodetilgang.

Inden for de kvalitative forskningsmetoder er metoderne og tilgangene mangeartede og står i opposition til den kvantitative metode. Selvom der førhen har været en skepsis forbundet med den kvalitative tilgang, kan de kvalitative metoder siges at være veletablerede blandt humanistiske og samfundsvidenskabelige fagområder, ligesom behovet for at kunne argumentere for den videnskabelige legitimitet ved en kvalitativ tilgang er blevet betydeligt mindre (Hammersley, 2020). De kvalitative forskningsmetoder er særligt relevante, hvis man som forsker er interesseret i f.eks. at prøve at forstå, hvordan individer reagerer eller ræsonnerer. Denne metode forsøger således ikke at finde frem til videnskabelige forklaringer, men derimod at forstå og beskrive verden ud fra subjektets egen synsvinkel og oplevelser for på den måde at kunne afdække subjektets levede verden. Sagt med andre ord, så tilstræber de kvalitative forskningsinterviews at forstå menneskelivet indefra i stedet for udefra.

I kvalitativ forskning er der mange forskelligartede perspektiver på metodiske tilgange, ligesom der inden for fænomenologien også findes flere forskellige metodiske og analytiske fremgangsmåder. I den kvalitative forskning fremtræder fænomenologien i almindelighed som et begreb, der har fokus på at opnå indsigt i sociale fænomener ud fra et førstepersonsperspektiv og beskrive livsverdenen, som den opleves af subjektet (Trost & Jeremiassen, 2010; Karpatschhof, 2020). Den kvalitative tilgang og de fænomenologiske interviews kan give en indsigt i, hvad interviewpersoner har på sinde, og

samtidig give forskeren en mulighed for at udforske interviewpersonernes beskrivelser af tidligere erfaringer fra deres livsverden, som andre metoder ikke har mulighed for at frembringe viden om.

4.2 Fænomenologiske interviews

Hensigten med følgende afsnit er at give en præsentation af, hvordan forskning kan tilgås fænomenologisk, samt tydeliggøre det fænomenologiske forskningsinterviews styrker.

Inden for den fænomenologiske forskning findes der ikke en grundlæggende standardmetode, da fænomenologien som udgangspunkt kan siges at være metodepluralistisk. Såvel kvantitative som kvalitative metodikker er anvendelige i et fænomenologisk forskningsfelt, så længe disse tager udgangspunkt i grundlæggende refleksioner over, hvilke muligheder metoden tilbyder for at aktualisere oplevelser (Thøgersen, 2013, s. 139). Således kan der være flere forskellige metoder at tilgå forskningsprocessen med, og de fleste forskere og studerende udvikler egne fremgangsmåder, der er baseret på videnskabsteoretiske forudsætninger, eller finder inspiration fra tidligere forskning (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 298). Netop denne metodiske frihed til at tilgå forskningsprocessen giver os som undersøgere mulighed for at tilrettelægge et undersøgelsesdesign, der er relevant for specialets undersøgelsesfelt.

Med Husserls slagord *til sagen selv* er der fokus på at få en indsigt i, hvordan fænomener fremtræder direkte for subjektet snarere end gennem kulturelle og symbolske strukturer. Med andre ord skal forskeren se ud over detaljerne i hverdagen og i stedet fokusere på de underliggende essenser og på det, som foreligger, frem for at tage udgangspunkt i et forudindtaget teoretisk standpunkt (Cohen & Manion, 1996). Som et led i at kunne gå til sagen selv er det også essentielt, at vi som undersøgere undervejs er bevidst om epoché og dermed er opmærksomme på at være kritiske over for egne forforståelser og forudindtagede meninger og på den måde lader det foreliggende hos de medvirkende interviewpersoner komme til syne.

Kendetegnende for fænomenologisk forskning er dens detaljerige undersøgelsesform, hvor beskrivende facetter af subjektets erfaringsliv og bevidsthedsliv afdækkes (Zahavi, 2018). Genstandens fremtrædelse betragtes ikke som uvæsentlig eller som noget, der blot er subjektivt, da fænomenologien insisterer på, at fremtrædelsen fortjener en mere dybdegående undersøgelse. Dermed står beskrivelser af, hvordan fænomenet fremtræder for subjektet, centralt inden for den

fænomenologiske forskning, hvorfor vi som undersøgere sigter efter at forstå og få indsigt i fænomenet ud fra de medvirkendes livsverdensperspektiv.

Fænomenologiske undersøgelser kan metodisk tilgås gennem fænomenologiske interviews, der med sin eksplorative tilgang og deskriptive sigte er interesseret i at indfange dybdegående beskrivelser af fænomener og af subjektets livsverden. Intervieweren tilstræber i sin undersøgelse at opnå en fortrolighed, så det bliver muligt at sætte sig ind i og være i direkte kontakt med den undersøgte livsverden. Forholdet til verden er en naturlig selvfølgelighed, der normalt ikke skænkes megen omtanke, og det er netop denne upåagtede fortrolighed, vi som undersøgere gennem fænomenologiske interviews stræber efter at undersøge. Fænomenologien er ikke interesseret i at tilvejebringe ny empirisk viden om forskellige forhold i verden, men ønsker i stedet at tilstræbe en forståelse af det basale verdensforhold, der er grundlæggende for enhver empirisk undersøgelse (Zahavi, 2007, s. 37). Subjektets verdensforhold og oplevelser af fænomenet vil altid være influeret af sociale, historiske og kulturelle kontekster og af subjektets individuelle erfaringer.

Ud fra førstepersonsperspektivet kan vi som undersøgere få et indblik i subjektets livsverden og intentionalitet. Førstepersonsperspektivet gør det dermed muligt for os som undersøgere at opnå en indsigt i principielle betingelser, herunder subjektets opfattede sandhed, meninger, begrundelser og erkendelse. Overordnet set kan fænomenologien altså betragtes som en analyse af genstandens fremtrædelsesformer, der beror på undersøgelser af refleksiv art, hvor forståelsesstrukturer er centrale for, hvordan genstanden fremtræder.

Det fænomenologiske interview er mere end blot en udveksling af synspunkter, da det er centralt at få en indsigt i den interviewedes genaktualiserede oplevelser, sådan som de fremtræder i den interviewedes bevidsthed. Således er det fænomenologiske forskningsinterview en dialog, hvor den empatisk indlevende interviewer gennem en proces engagerer interviewpersonen til at omsætte det pågældende fænomen til en sproglig beskrivelse. Det er ikke de sproglige beskrivelser som sådan, der er grundlæggende for ny fænomenologisk indsigt, men i stedet de indtryk, der aktualiseres i interviewerens bevidsthed, der er fundamentale for en ny fænomenologisk indsigt (Funch, 2003; Bech, 2013).

Den kvalitative forskning kritiseres ofte for kun at give indsigt i enkelte tilfælde, men med en fænomenologisk forskningstilgang er der opstået en forskningspraksis, der igennem sit beskrivende og kvalitative grundlag kan skabe viden om og give indsigt i almene forhold ved den subjektive

oplevelsesverden. Fænomenologien fremstår som noget særligt, da den ikke bare er en “(...) *filosofi (som dekonstruktion), en metode (som interview- eller feltforskning) eller et sæt analyseteknikker (som Grounded Theory)*” (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 306). Dermed skaber fænomenologien en integration mellem flere aspekter, herunder videnskabsfilosofi, teori og metodologi (Brinkmann, 2014 s. 89). Da fænomenologien tilbyder en integration mellem ovenstående aspekter, kan vi som undersøgere i dette speciale få en samlet forståelse for de medvirkendes naturlige tilværelse og et videnskabeligt fundament og metodiske tilgange til at undersøge menneskelige fænomener. Dette betragter vi som en af fænomenologiens klare styrker. Således kan den kvalitative forskningsmetode, herunder brugen af fænomenologiske interviews, muliggøre, at vi som undersøgere kan forstå og beskrive de medvirkendes oplevelser ud fra et førstepersonsperspektiv. På den baggrund anlægges der i dette speciale en kvalitativ tilgang der bygger på fænomenologiske interviews.

4.3 Rekruttering af interviewpersoner

I rekrutteringen af interviewpersoner har vi været i tæt dialog med flere bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre. I følgende afsnit vil der blive redegjort og argumenteret for specialets inklusionskriterier samt gatekeepernes betydning for rekrutteringen.

Bruger- og interesseorganisationerne samt frivilligcentrene har givet sparring om specialets genstandsfelt, ligesom de har fungeret som gatekeepere og formidlet information samt delt vores annonceringsopslag (jf. Bilag 5: Annonceringsopslag) i deres frivilligcentre og på sociale medier såsom Facebook og Instagram. Brugere af senfølgercentrene der har fundet annonceringsopslaget relevant, har således kontaktet os med det formål at deltage i undersøgelsen.

Rekrutteringen af interviewpersoner inkluderer såvel mødre som fædre. Denne interesse udspringer af, at vi gennem specialets litteratursøgning er blevet bekendt med, at forskning og faglitteratur på området centrerer sig omkring et moderligt perspektiv. For at kunne medvirke som interviewperson i specialet har følgende inklusionskriterier gjort sig gældende: have været udsat for seksuelle overgreb i barn- eller ungdom, være forælder til minimum ét barn, have deltaget og/eller deltage i et hjælpeforløb til bearbejdning af senfølger efter de seksuelle overgreb og som minimum være fyldt 18 år. Aspekter som socioøkonomisk status, civilstand, arbejdsområde og geografiske tilhørsforhold inddrages således ikke som inklusionskriterier for medvirken i specialet.

Da vi har ønsket at opnå en indsigt i forældreskabet som helhed, har vi valgt at opstille et relativt åbent alderskriterium. Dette beror bl.a. på en indsigt i, at gennemsnitsalderen på en bruger, der påbegynder et behandlingsforløb i bruger- og interesseorganisationerne samt frivilligcentre, er 38 år (Socialstyrelsen, 2016). Yderligere imødekommer alderskriteriet flere medvirkende, da der derved tages højde for individuelle og subjektive bearbejdningsprocesser, og hvornår den enkelte føler sig klar til at dele sine oplevelser. Ligeledes antager vi, at der kan være en forskel på, hvornår den enkelte har erkendt og oplevet senfølgerne indvirkning på forældreskabet. Af den årsag har vi bl.a. valgt ikke at vægte, om interviewpersonerne er nybagte forældre og/eller er forældre til voksne børn.

På baggrund af etiske overvejelser har vi valgt at opstille et kriterium for de medvirkendes deltagelse, der indbefatter, at interviewpersonen enten skal have afsluttet eller have et igangværende hjælpeforløb til håndtering af senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdom. Kriteriet er opstillet ud fra et ønske om ikke at efterlade interviewpersonerne sårbare, ligesom vi har forståelse for, at det at indgå i en dialog om de oplevelser og problematikker, som overgrebene kan have påført forældreskabet, kan udløse psykiske følgevirkninger.

Vi underkender ikke, at mænd med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom kan have følelsesmæssige reaktioner og oplevelser i forældreskabet, dog har vi haft en majoritet af henvendelser fra mødre, der har ønsket at medvirke. Således finder vi det relevant at forholde os til, hvad dette kan skyldes, og hvordan rekrutteringen gennem de udvalgte gatekeepere evt. kan have influeret rekrutteringsprocessen. Majoriteten af kvindelige henvendelser kan måske skyldes, at der statistisk set er et fåtal af mænd, der modtager behandling i landets senfølgecentre sammenlignet med kvinder (Socialstyrelsen, 2015). Ligeledes er vi via Landsforeningen Spor, der arbejder med voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom, blevet opmærksomme på, at der i samfundet eksisterer myter og stereotype kønsrolleopfattelser. Herskende myter i samfundet inkluderer bl.a., at misbrugte drenge som udgangspunkt er mindre traumatiserede end piger, ligesom at drenge som udsættes for seksuelle overgreb, selv bliver krænkerer (Landsforeningen Spor, s.d.). Netop disse myter og det faktum, at der er flest kvindelige brugere tilknyttet senfølgecentre, kan tænkes at have indflydelse på, at vi hovedsageligt er blevet kontaktet af mødre. Således udgør specialets medvirkende interviewpersoner ni mødre og tre fædre.

I rekrutteringen af interviewpersoner har vi fået henvendelser fra flere end de 12 medvirkende interviewpersoner, som også har haft et ønske om at deltage nærværende undersøgelse. Med henblik

på at kunne foretage en gennemreflekteret og grundig analyse har vi dog valgt ikke at inkludere flere medvirkende end de ni mødre og tre fædre. Desuden har ikke alle af de øvrige henvendelser opfyldt specialets inklusionskriterier fyldestgørende. Dog kan det ud fra de mange henvendelser antages, at der er stor interesse inden for området, og at der dermed er et behov for et større fokus på det at være forælder med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom.

4.4 Præsentation af medvirkende interviewpersoner

I dette afsnit præsenteres specialets medvirkende interviewpersoner. Præsentationen af interviewpersonerne vil fremgå af nedenstående tabel 2, der har til formål at give læseren et overblik over de medvirkende. Derefter vil der blive argumenteret for valget af variabler.

Interview	Pseudonym	Køn	Alder	Køn og alder på barnet/ børnene	Arbejds-markeds-tilknytning	Køn og relation til krænker	Alder da overgrebene fandt sted
Interview 1	Sigrid	Kvinde	48 år	Dreng, 20 år Dreng, 11 år	Ledig	Mand, medlem af familien	3-15 år
Interview 2	Kamille	Kvinde	41 år	Dreng, 16 år Dreng, 14 år	Beskæftiget	Mand, medlem af familien Mand, udefrakommende Mand, udefrakommende	6-17 år
Interview 3	Rikke	Kvinde	37 år	Pige, 12 år	Beskæftiget	Mand, udefrakommende Mand, udefrakommende	4-7 år
Interview 4	Maja	Kvinde	60 år	Dreng, 26 år Dreng, 23 år	Uden for arbejdsstyrken	Mand, udefrakommende	14-18 år
Interview 5	Freja	Kvinde	33 år	Pige, 7 år Pige, 5 år	Ledig	Mand, medlem af familien	8-13 år
Interview 6	Dorte	Kvinde	49 år	Dreng, 20 år Dreng, 16 år Dreng, 14 år	Ledig	Mand, medlem af familien	2-15 år

Interview 7	Louise	Kvinde	38 år	Dreng, 5 år	Beskæftiget	Mand, udefrakommende	6-8 år
Interview 8	Malene	Kvinde	42 år	Dreng, 8 år Pige, 6 år	Uden for arbejdsstyrken	Mand, medlem af familien	7-11 år
Interview 9	Karen	Kvinde	54 år	Dreng, 24 år Dreng, 19 år	Beskæftiget	Mand, medlem af familien	10 år
Interview 10	Christian	Mand	34 år	Dreng, 9 år Pige, 6 år	Beskæftiget	Mand, medlem af familien	11-16 år
Interview 11	Oliver	Mand	45 år	Pige, 13 år	Beskæftiget	Kvinde, medlem af familien Mand, medlem af familien	0-18 år
Interview 12	William	Mand	44 år	Pige, 28 år	Uden for arbejdsstyrken	Mand, medlem af familien	12 år

Table 2: Præsentation af specialets medvirkende interviewpersoner.

Til trods for at beskæftigelsesforhold ikke udgør et inklusionskriterium for interviewpersonernes medvirken, har vi fundet det relevant at afdække interviewpersonernes tilknytning til arbejdsmarkedet. Dette skyldes en interesse i at få en indsigt i de medvirkendes nuværende livsverden. Angående en bevaring af anonymiseringen af interviewpersonerne har vi valgt at definere deres arbejdsmarkedstilknytning ud fra, om de er henholdsvis: *beskæftiget*, *ledige* eller *uden for arbejdsstyrken*.

- *Beskæftiget* betyder, at personen har en tilknytning til arbejdsmarkedet og udfører arbejde i mindst én time om ugen. Således skelnes der ikke i specialet mellem f.eks. deltidsarbejde, flexjobordninger, revideret arbejdstid, selvstændigt arbejde i kombination med andet job, ressourceforløb eller praktik.
- *Ledig* betyder, at personen ikke er i arbejde, men fortsat er til rådighed for arbejdsmarkedet og søger arbejde. Således fokuseres der ikke i specialet på perioden af ledighed, langtidssygemelding eller om personen er kontanthjælpsmodtager.
- *Uden for arbejdsstyrken* betyder, at personen er modtager af enten førtidspension eller er på efterløn.

Vi har endvidere spurgt om interviewpersonernes alder, da vi har været interesseret i at opnå en indsigt i rammerne for deres livsverden. Derudover har vi ønsket at få indblik i, om der i forældreskabet har været perioder, hvor senfølgerne har været særligt fremtrædende. Specialets

empiri udgør dermed et aldersspektrum af kvinder, der varierer mellem 33-60 år og mellem 34-45 år hos mændene. Vi finder det ligeledes væsentligt at få en indsigt i alderen på interviewpersonernes børn, da dette giver os mulighed for at undersøge, om senfølgerne influerer forældreskabet med voksne børn. Ydermere har vi ønsket at få indblik i, hvor gamle interviewpersonerne var, da krænkelserne fandt sted. Grunden til dette er, at vi i specialets litteratursøgning er blevet bekendt med, at det kan udløse en trigger og associationer hos seksuelt misbrugte mødre, når deres barn når samme alder som den, mødrene havde, dengang de selv blev krænket (Wright, Fopma-Loy & Oberle, 2012).

Ydermere har vi spurgt ind til antallet af børn og kønnet på interviewpersonernes børn. Dette har vi gjort for at indsamle viden om, hvorvidt antallet af børn og kønnet på barnet har betydning for forældrenes oplevelser. Blandt de mandlige interviewpersoner varierer antallet af børn mellem et til to og blandt de kvindelige mellem et til tre.

Da vi i litteraturreviewet er blevet bekendt med, at mødre kan opleve en mistro til omverdenen, ønskes der en indsigt i, om kønnet på krænkeren har betydning for en potentiel mistro. Af denne årsag fremgår det i præsentationen af de medvirkende, om det har været en 'udefrakommende' krænker, eller om krænkeren har været et 'medlem af familien', samt kønnet på krænkeren.

4.4.1 Interviewtilgang og refleksioner over spørgeteknikker

For at give et indblik i den valgte interviewtilgang vil nedenstående afsnit fremvise metodiske refleksioner i forbindelse hermed.

Som et led i at tilgå interviewene eksplorativt har vi inden interviewenes afholdelse forholdt os til egne forforståelser og epoché. Dette har afstedkommet, at vi i opstarten af specialet har nedskrevet egne forforståelser om fænomenet, så disse har været eksplicite for os, og vi har kunne forholde os kritisk til dem (jf. Bilag 6: Forforståelser).

Det er væsentligt, at der under et interview bliver fokuseret på selve rammerne, så atmosfæren opleves som tryk. Således har vi ladet det være op til specialets interviewpersoner at afgøre, om interviewet skulle afholdes fysisk eller virtuelt (jf. 4.5: Etik). Dette har medført, at specialets empiriindsamling er todelt og består af såvel fysiske som virtuelle interviews. Desuden har vi fundet det meningsgivende at afholde individuelle interviews, da disse giver en højere grad af tillid, diskretion

og fortrolighed. Individuelle interviews er således særligt anvendelige, hvis man som forsker ønsker at få afdækket personlige, følsomme eller tabubelagte aspekter ved en interviewpersons liv.

Vi har endvidere valgt at udforme vores fænomenologiske interviews som semistrukturerede, da vi dermed har været mindre bundet af en interviewguide og i højere grad har kunnet afdække og undersøge det fremkomne og beskrive i interviewene. Således har vi med en inspiration af Husserl forsøgt at gå til sagen selv og forholde os åbent til nye og uventede beskrivelser af fænomenet. På trods af at et fænomenologisk forskningsinterview fokuserer på individets oplevelser forbundet med et konkret fænomen og lader individet berette så frit som muligt, er denne tilgang dog ikke helt uden udfordringer. Forskeren kan nemlig igennem interviewspørgsmålene ikke undlade at præsentere et vist syn på fænomenet og dermed influere og lede interviewpersonerne i en bestemt retning. For at afdække genstandsfeltet er det ligeledes væsentligt, at interviewspørgsmålene i deres konstruktion ikke er alt for åbne, da en vis form for rettedhed mod genstandsfeltet er essentiel (Kvale & Brinkmann, 2015).

For at skabe en balance mellem de medvirkendes subjektive beretninger og det ønskede genstandsfelt har vi udarbejdet en interviewguide med fokus på såvel dynamiske som tematiske dimensioner i interviewspørgsmålene. Hvor de dynamiske interviewspørgsmål, som vi har valgt at udforme i et letforståeligt hverdagsprog, har til formål at skabe en god interaktion i interviewet, sikrer de tematiske interviewspørgsmål en vidensproduktion. Interviewguiden er således opbygget ud fra tre tematiske undersøgelsesspørgsmål, der involverer henholdsvis: 1) baggrundsviden, 2) det tidlige forældreskab og 3) det sene og generelle forældreskab (jf. Bilag 7: Interviewguide). Dette har muliggjort indsamling af en nuanceret viden om flere aspekter ved forældreskabet, samtidig med at temaerne har fungeret som en overordnet ramme, som de medvirkende har kunnet fortælle ud fra. Således har vi været opmærksomme på at lede specialets interviewpersoner i bestemte retninger for at kunne afdække nærværende genstandsfelt, dog med en bevidsthed om ikke at komme til at påvirke interviewpersonernes holdninger og oplevelser.

De endelige interviewspørgsmål er udarbejdet på baggrund af specialets pilotinterview. Pilotinterviewet er afholdt fysisk som et semistruktureret interview, hvor den medvirkende interviewperson har opfyldt specialets inklusionskriterier. Varigheden af pilotinterviewet var en times tid, hvor vi fik øvet egne interviewfærdigheder samt afprøvet den teoretiske referenceramme. Pilotinterviewet har bevirket, at vi som undersøgere har kunnet justere på formuleringen og

rækkefølgen af spørgsmålene, ligesom interviewpersonens udsagn bekræftede vores begrebsopfattelse og medvirkede positivt til udarbejdelsen af den endelige interviewguide. Således inddrages fund fra pilotinterviewet ikke yderligere i nærværende speciale.

I udformningen af specialets interviewguide er vi inspireret af Karl Tomms spørgeteknik. Tomm arbejder ud fra antagelsen om, at ingen spørgsmål er neutrale, men at alle spørgsmål derimod åbner for forskellige typer af svar (Tomm, 1988, s. 2). Dermed opponerer Tomm imod den naturvidenskabelige opfattelse af, at subjekter kan undersøges objektivt. Denne opfattelse deler Husserl, da ethvert fænomen vil fremtræde forskelligt fra subjekt til subjekt på grund af subjektets intentionalitet (Zahavi, 2011, s. 25). Dermed er anskuelsen af fænomenet afhængig af subjektets rettedhed og førstepersonsperspektiv.

Tomm optegner fire forskellige spørgsmålstyper, der er henholdsvis lineære, cirkulære, strategiske og refleksive. Inspirationen fra Tomms spørgeteknik bidrager til en bevidstgørelse af, at spørgsmålenes konstruktion har betydning, ift. hvilke svar interviewpersonerne giver. Af den årsag har vi tænkt over, hvordan vi har udformet interviewspørgsmålene, ligesom vi har tænkt over rækkefølgen i brugen af spørgsmålstyperne. Da vi i specialet er interesseret i at afdække og udforske undersøgelsesfeltet, gør vi brug af spørgsmålskonstruktioner, der er primært lineære eller cirkulære. De lineære spørgsmål har til formål at afdække baggrunden for den adspurgtes aktuelle situation og kontekst, og af den årsag har vi valgt at udforme vores indledende spørgsmål som lineære. Efterfølgende har vi i specialets interviewguide valgt at inddrage cirkulære spørgsmål, som i deres konstruktion er udforskende og dermed har til hensigt at skabe mening i den adspurgtes perspektiver og samspil med andre. Desuden supplerer vi undervejs med spørgsmål, der er refleksive, da disse åbner for fremtidsorienterede og mulighedsskabende perspektiver vedrørende den adspurgtes liv. Undervejs gør vi ligeledes brug af uddybende hv-spørgsmål for at kunne sikre en opfølgning på interviewpersonernes udtalelser.

Under interviewenes afholdelse har vi begge været til stede, idet vi skiftevis har haft indtaget en rolle som henholdsvis primær eller sekundær og supplerende interviewer. Vi har under interviewenes afholdelse lydoptaget for efterfølgende at kunne transskribere interviewene (jf. 4.4.3: Transskriberinger). I alt har vi afholdt 12 interviews, hvis varighed spænder fra 33 minutter til 1 time og 17 minutter.

4.4.2 Virtuelle interviews

Det virtuelle interview kan have potentielle fordele, da interviewpersonen kan føle sig bedre tilpas enten geografisk eller i det virtuelle format (Mirick & Wladkowski, 2019). Interviewene er primært afholdt virtuelt, hvorfor vi i dette afsnit vil præsentere en kort gennemgang af teoretiske og egne refleksioner, som vi har haft i forbindelse med de afholdte virtuelle interviews.

Den metodiske tilgang og de overvejelser, vi har haft omkring de virtuelle interviews, er bl.a. baseret på fremgangsmåder, der anvendes ved telefoniske interviews. Eksempelvis vil koncentrationsperioden ved et telefonisk interview typisk være kortere end ved interview, der er afholdt fysisk (Carr & Worth, 2001, s. 513). Med dette tidsperspektiv in mente har vi forud for interviewenes afholdelse planlagt en varighed af de virtuelle interviews på 30-45 minutter. Under afholdelsen af interviewene har vi dog vurderet, hvilken varighed af interviewene, der har været mest passende for de medvirkende interviewpersoner.

Det virtuelle interview stiller større krav til interviewpersonens formåen, da det i det virtuelle format kan være sværere at aflæse og afkode hinanden (Elmholdt, 2006, s. 75). Af den årsag har det været vigtigt for os, at de virtuelle interviews er blevet afholdt med tændt kamera for at skabe en tryk og god atmosfære. Ligeledes har vi før og efter interviewenes afholdelse bl.a. skabt en tryk ramme ved at indlede en uformel dialog, hvor vi har stræbt efter at etablere en behagelig atmosfære. Vi er bevidste om, at vi og interviewpersonen gennem kameraet har et visuelt begrænset synsfelt, hvilket har betydning for aflæsningen af kropssprog. Derfor har vi som en etisk refleksion valgt at metakommunikere vores gøren under interviewene, når vi eksempelvis har orienteret os i interviewguiden og af den årsag har kigget væk fra kameraet. Til trods for at empiriindsamlingen er todelt, har vi anvendt samme fremgangsmåde ift. de formelle rammer for interviewene. Vi har dog været bevidste om, at virtuelle interviewformer stiller forøget krav til os som interviewpersoner.

4.4.3 Transskriberinger

Formålet med nedenstående afsnit er at belyse, hvordan vi i specialet behandler empiriindsamlingen gennem transskriberinger.

For at kunne foretage en transskribering af interviewene har vi, med samtykke fra interviewpersonerne, valgt at lydoptage interviewene (jf. Bilag 8: Samtykkeerklæring). I forbindelse med transskribering af de optagede lydfiler fra interviewene har vi haft flere etiske overvejelser. Disse

etiske refleksioner omfatter bl.a. udarbejdelse af en fortegnelse over behandlingsaktiviteter og tilgang til specialets empiriske materiale, således at vi sikrer fortrolighed og anonymisering i tilgangen og behandlingen af specialets empiriske materiale (jf. Bilag 9: Fortegnelse over behandling af behandlingsaktiviteter & Bilag 10: Dataansvar). For at sikre databeskyttelse af oplysninger, der er af enten fortrolig eller personlig karakter, har vi i behandlingen af specialets empiriske materiale taget højde for GDPR (General Data Protection Regulation) (Databeskyttelsesloven, §1 stk. 3). I den forbindelse har vi allerede ved transskriberingernes udarbejdelse tildelt interviewpersonerne pseudonymer, ligesom lydfileerne er opbevaret og behandlet forsvarligt efter Datatilsynets anbefalinger for at sikre opretholdelse af de medvirkendes anonymitet.

I transskriberingerne har vi ligeledes valgt at sløre informationer, der er personhenførbare, herunder bl.a. geografiske tilhørsforhold, arbejdsområde eller navn på pårørende. I transskriberingen ses dette ved, at der er indsat asterisk med en overordnet beskrivelse af det omtalte emne. Eksempelvis når en interviewperson har nævnt navnet på sin hjemby, så har vi i stedet anført *navn på hjemby* for at bevare de medvirkende interviewpersoners anonymitet (jf. Bilag 11: Transskriberingsregler).

I transskriberingerne har vi, så vidt det har været muligt, udskrevet alle udsagn fuldkomment. Dette er gjort med henblik på at give et virkelighedsnært og nuanceret billede af de medvirkendes oplevelser og erfarede livsverden. Grammatiske regler såsom kommatering og punktum er ikke nødvendigvis noteret korrekt, da disse i stedet er noteret ud fra den talendes naturligt indlagte ophold og pauser. Alle transskriptioner fra specialets medvirkende kan ses i bilag 12 til 23.

4.5 Etik

Følgende afsnit omhandler nogle af de etiske refleksioner, vi som undersøgere har haft under hele undersøgelsesprocessen. De etiske refleksioner er fremsat på baggrund af specialets personlige undersøgelsesfelt og med tanke på at værne om de medvirkendes personlige, følsomme og tabuiserede fortællinger.

Den kvalitative forskningsproces udgør en værdiladet aktivitet, som implicerer en række etiske refleksioner. En grundlæggende etisk problemstilling omhandler det forhold, at kvalitativ forskning som regel tager udgangspunkt i individers liv med dertilhørende personlige erfaringer og således placerer de medvirkendes ytringer i det offentlige rum (Birch, Miller, Mauthner & Jessop, 2002, s. 1). For at drive god etisk forskning er det vigtigt, at man som forsker som minimum har følgende fire

principper for øje: 1) forskerens rolle, 2) informeret samtykke, 3) fortrolighed og 4) konsekvenser (Kvale & Brinkmann, 2015).

4.5.1 Forskerens rolle

Det etiske princip om forskerens rolle omfatter den moralsk ansvarlige forskningsadfærd, som forskeren tilgår forskningsfeltet med, herunder forskerens empati, sensitivitet, handlinger og engagement (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 120). Den moralsk ansvarlige forskningsadfærd og princippet om forskerens rolle danner grundlag for alle de etiske og moralske overvejelser, vi har haft i bl.a. den videnskabsteoretiske position, metodiske tilgang, rekrutteringen af medvirkende interviewpersoner, indsamlingen af empiri og den efterfølgende behandling og fremstilling af empirien. Således beror hele tilgangen til specialet og undersøgelsesresultaterne på etiske refleksioner og overvejelser.

4.5.2 Informeret samtykke

Centralt for princippet om informeret samtykke er at give interviewpersonerne indblik i, hvad interviewet vil omhandle, samt hvordan materialet senere vil blive anvendt (Christensen, 2005). Vi har bestræbt os på at være transparente ift. vores tanker om specialet og interviewpersonernes medvirken for dermed at kunne sikre os, at specialets interviewpersoner har været forberedt på vores intentioner og tanker omkring interviewene. Dette har vi bl.a. gjort ved at udforme en samtykkeerklæring (Bilag 8: Samtykkeerklæring) og tilsende interviewpersonerne informerende materiale om interviewets rammer samt behandlings- og anvendelsesform af interviewmaterialet. For at skabe en tryghed og fortrolighed mellem os og specialets interviewpersoner har vi bl.a. i det tilsendte materiale vedlagt et fotografi af os, ligesom vi har stået til rådighed ift. at besvare eventuelle spørgsmål om undersøgelsen.

På baggrund af flere etiske og moralske overvejelser har vi valgt, at rekrutteringen af interviewpersoner skulle finde sted gennem bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre til voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom (jf. 4.3: Rekruttering af interviewpersoner). Således har det været op til de enkelte brugere tilknyttet senfølgecentre at afgøre, hvorvidt de har fundet det relevant at deltage i dette speciale.

4.5.3 Fortrolighed

Fortrolighed indebærer, at interviewpersonerne er sikret anonymitet og dermed en beskyttelse af deres privatliv. Dette betyder, at interviewerne er de eneste, der har adgang til det originale materiale, herunder f.eks. lydfiler. Interviewpersonernes anonymitet omfatter ligeledes en ændring af navne i gengivelser af interviewudskrifter (Christensen, 2005).

I specialet og i behandlingen af materialet har vi taget højde for GDPR, som har til hensigt at sikre en databeskyttelse af fortrolige og personlige oplysninger på medvirkende interviewpersoner (Databeskyttelsesloven, §1 stk. 3). I specialet behandles dataene ud fra databeskyttelsesforordningen, der omfatter følsomme personoplysninger, herunder helbredsoplysninger, idet de medvirkende interviewpersoner oplyser om psykiske sygdomme og funktionsnedsættelser i form af f.eks. PTSD. For at sikre at tilgangen til og behandlingen af materialet er fortrolig og anonymiseret, har vi udarbejdet en fortegnelse over specialets behandlingsaktiviteter af interviewmaterialet (Bilag 20: Fortegnelse over behandling af behandlingsaktiviteter & Bilag 10: Dataansvar). Ligeledes har vi behandlet og opbevaret de følsomme personoplysninger sikkerhedsmæssigt forsvarligt via anbefalinger fra Datatilsynets henvisninger og sikkerhedsforanstaltninger (både tekniske og organisatoriske), ligesom dataene slettes efter tidsmæssige anbefalinger. Yderligere har vi taget højde for anonymisering ved, at vi bl.a. har ændret navnene på specialets interviewpersoner til pseudonymer. Som udførligt beskrevet (jf. 4.4.3: Transskriberinger) har vi i transskriberingerne desuden sløret steder, hvor personlige oplysninger nævnes, for at personhenførbare oplysninger ikke kan spores tilbage til den enkelte.

Kvalitativ forskning omfatter mange etiske spørgsmål og refleksioner, der bl.a. opstår på baggrund af det sociale samspil mellem interviewer og den interviewede. Herunder den asymmetriske magtrelation der er mellem forskeren og det udforskede subjekt under hele forskningsforløbet (Brinkmann, 2014; Fog, 2004). Derfor mener vi, at de etiske aspekter og refleksioner bør omfatte hele undersøgelsen og ikke blot selve interviewsituationen. Den asymmetriske magtrelation opstår bl.a. ved, at forskeren gennem sin autoritet kan definere og konstruere en version af virkeligheden på en bestemt måde. Med en indsigt i den asymmetriske magtrelation har vi været bevidste om ikke at lede interviewpersonerne frem til bestemte sandheder, men i stedet ladet deres egne oplevelser af fænomenet fremtræde.

4.5.4 Konsekvenser

Konsekvenser henviser til, at forskeren skal forholde sig til og indtænke samfundsmæssige og menneskelige konsekvenser af såvel undersøgelsen som de enkelte interviews. Undersøgelsens generelle formål må derfor være at forbedre menneskelige vilkår, men dette skal ske med omtanke og med bestræbelse på ikke at komme til at skade det enkelte individ (Christensen, 2005, s. 300). I specialet har vi ønsket at kaste lys over et tabuiseret emne og bidrage med viden til et relativt ubetrådt forskningsområde, dog med henblik på ikke at komme til at skade og retraumatisere de medvirkende interviewpersoner. Derfor har vi i afholdelsen af interviewene været opmærksomme på at træde varsomt og udvise sensitivitet over for de medvirkendes fortællinger, men fortsat med et ønske om at skildre og belyse deres oplevelser. Ligeledes har vi gennem de pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver forsøgt at forbedre sensfølgeramte forældres vilkår.

Forud for interviewets afholdelse har vi imødekommet, at både de medvirkende og vi som interviewere har kunnet indlægge pauser eller afbryde interviewet, hvis der har været behov for det. Ligeledes har vi efter interviewenes afholdelse og som en etisk forpligtelse sluttet af med en afrundende dialog for at tage hånd om specialets interviewpersoner, ligesom vi har kunnet assistere dem til akut landsdækkende telefonisk rådgivning, såfremt de har haft behov for det. Før interviewenes afholdelse har vi afholdt et pilotinterview, der har dannet baggrund for udformningen af de endelige interviewspørgsmål, ligesom det har haft til formål at sikre opfyldelse af undersøgelseskriterierne.

Yderligere har vi haft et inklusionskriterium for interviewpersonernes deltagelse (jf. 4.3: Rekruttering af interviewpersoner), der indbefatter, at de medvirkende skal have været igennem eller være i gang med et hjælpeforløb til håndtering af sensfølger efter seksuelle overgreb. Dette inklusionskriterium har vi haft, fordi interviewet kan medføre psykiske følgevirkninger og dermed igangsætte eventuelle traumer forbundet med sensfølgerne efter de seksuelle overgreb. Desuden har vi som en etisk overvejelse ladet det være op til den enkelte interviewperson at afgøre, hvorvidt interviewet skulle afholdes fysisk eller virtuelt.

Kapitel 5: Analysestrategi

Nærværende kapitel har til formål at belyse specialets analysestrategi, som danner grundlag for det analytiske arbejde med empirien. Med afsæt i fænomenologien er vi bevidste om, at en intentional fortolkning åbner for en udfoldelse af fænomenet, derfor vil nedenstående afsnit indeholde en gennemgang af Amedeo P. Giorgis fire analytiske principper, som vi har ladet os inspirere af. Derefter vil vi skitsere, hvordan vi gennem en kodningsproces har behandlet det empiriske materiale, hvilket har ført til fremsættelsen af specialets analytiske nedslag. Afslutningsvis vil nye relevante begreber, der er blevet italesat af interviewpersonerne under interviewene, blive præsenteret, da disse er vurderet meningsgivende ift. forståelsen af en læsning af specialets efterfølgende analyse.

Giorgi tager, ligesom den husserlianske fænomenologi, afstand fra en objektivering af fænomener og er i stedet af den overbevisning, at fænomenets fremtrædelse bør være omdrejningspunktet for analytisk bearbejdning og metode (Heinskou, 2017). Giorgi finder stor inspiration i Husserls visioner og arbejder ud fra en modificeret husserliansk tilgang, hvor ønsket er at forene den stringente videnskab med det humane igennem fænomenologien (Giorgi, 1985; Giorgi, 2009).

Denne fænomenologiske tilgang består af fire analytiske principper, der har til formål at åbne for forskerens bevidsthed og på den måde sikre, at vi som undersøgere kan lade fænomenerne fremtræde så klare som muligt med en bevidsthed om egne forforståelser og dertilhørende fordomme. Sagt med andre ord ønsker vi med en brug af de fire analytiske principper at udfolde detaljerede beskrivelser, uden at der lægges kausalforklaringer og standardkategorier ned over det undersøgte fænomen. På grund af Giorgis modificerede husserlianske tilgang og bestræbelse på at centralisere fænomenets fremtræden i den analytiske bearbejdning finder vi det nærliggende at anvende denne analytiske fænomenologiske metode. Giorgis fire analytiske principper danner dermed grundlag for specialets systematiske metode til at opnå en gennemreflekteret fænomenologisk analyse. Nedenfor præsenteres de fire analytiske principper, som også illustreres i figur 2:

Figur 2: Amedeo P. Giorgis fire analytiske principper.

1. Første analytiske princip indbefatter, at forskeren indtager en fænomenologisk holdning ved at sætte parentes om sine egne forforståelser for dermed så vidt muligt at kunne tilgå materialet med en åben og undersøgende tilgang (Heinskou, 2017, s. 108). Således er det hensigten, at materialet ved første gennemlæsning tilgås med en nysgerrighed, hvor helhedsindtrykket i materialet og beskrivelserne søges.
2. I andet analytiske princip, og når forskeren er blevet fortrolig med materialets indhold, begynder en ny gennemlæsning af materialet. Denne gennemlæsning er typisk mere dybdegående med det formål, at forskeren kan etablere naturlige meningsenheder (Tanggaard, 2017, s. 88).
3. Tredje analytiske princip indbefatter endnu en gennemlæsning af materialet. Denne gang er forskerens fokus på at omdanne meningsenhederne til nogle kategorier, der kan belyse det undersøgte fænomen. Først her er det muligt for forskeren at overskride de direkte udtalelser fra materialet og dermed anvende sit eget sprogbrug (Tanggaard, 2017, s. 88).
4. På baggrund af de etablerede kategorier indbefatter det fjerde og sidste analytiske princip, at forskeren etablerer nogle overordnede tematiske kategorier over det undersøgte fænomen. Hensigten er dermed at finde frem til noget mere generelt med afsæt i det konkrete (Tanggaard, 2017, s. 88).

I specialet søges en gennemsigtig og stringent analysestrategi, der muliggør, at vi som undersøgere kan arbejde empirinært med materialet. Med afsæt i interviewpersonernes konkrete beskrivelser af fænomenet, og vores analyse heraf, ønsker vi at finde en sammenhæng, der konkretiserer og skildrer fænomenets mangfoldighed. I analysen foretager vi en flerfaset proces, hvor interviewmaterialet opdeles i meningsenheder. Meningsenhederne giver os en indsigt i væsentlige betydninger af fænomenet, og gennem en omdannelse af disse til kategorier er det muligt for os at få afdækket fænomenets essens og nuancer.

5.1 Kodning

I specialet anvendes en induktiv tilgang såvel i analysestrategien som under datakodningen, der er baseret på transskriptioner af de afholdte interviews. Gennem den induktive tilgang ønsker vi en kodningsproces, hvor vi forholder os åbent til det empiriske materiale. Således tilgås empirien ud fra

en datadreven kodning, dvs. at forskeren induktivt tilgår datamaterialet uden at have forudbestemte kodninger (Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 47).

Det er centralt for fænomenologiske interviews at anvende en kodningsstrategi, der tager udgangspunkt i transskriptionerne af det empiriske materiale med henblik på meningskondensering, som fokuserer på at beskrive og finde essenser af interviewpersonernes meninger (Tanggaard & Brinkmann, 2020). Som beskrevet anvendes der i specialet en analysestrategi inspireret af Giorgis analytiske principper, hvori meningskondensering og kategorisering er dele heraf. Meningskondensering indebærer en reduktion af interviewenes udtalelser til mindre meningsenheder og derefter en kategorisering.

Giorgis fire analytiske principper har gjort det muligt for os at opnå en gennemreflekteret fænomenologisk analyse og en stringent kodningsproces. I første analytiske princip har vi arbejdet med at indtage en fænomenologisk holdning, dvs. at vi, som tidligere nævnt, har været bevidste om at sætte egne forforståelser i parentes og derved kunnet tilgå kodningsprocessen med et deskriptivt sigte. Den fænomenologiske holdning har gjort det muligt at gennemlæse transskriptionerne ud fra interviewenes egne referencerammer og har dermed gjort, at vi har kunnet danne os et umiddelbart helhedsindtryk af materialet.

I det andet analytiske princip er vi blevet fortrolige med materialets indhold gennem gentagne og dybdegående gennemlæsninger af transskriptionerne, hvori der er foretaget en meningskondensering med henblik på at etablere meningsenheder. Kodningen af det empiriske materiale er foregået manuelt gennem kondenseringstabeller, hvor vi begge uafhængigt af hinanden har kodet meningsenhederne i transskriptionerne af det empiriske materiale. Konkret har det betydet, at vi i gennemlæsningen af transskriptionerne har fokuseret på eksplicite og implicite beskrivelser af fænomenet.

I det tredje analytiske princip har vi i fællesskab arbejdet med meningskondensering med henblik på at etablere nogle kategorier. Dette er gjort ud fra fælles drøftelser omkring, hvad de forskellige meningsenheder indeholder, og med afsæt i vores fælles forståelser af interviewpersonernes perspektiver og beskrivelser af fænomenet. Med afsæt i dette har vi sammenholdt begge vore meningskondenseringer af interviewenes transskriptioner med henblik på at etablere nogle fælles såvel meningsenheder som kategorier for hvert interview, dette ses i Bilag 24: Meningsenheder og kategorier. Omdannelsen fra meningsenheder til kategorier har været influeret af specialets

problemformulering og genstandsfelt, ligesom interviewpersonernes begrebsverden også havde en indvirkning på kategoriseringen.

Efter bearbejdelsen af transskriptionerne har vi i fjerde og sidste analytiske princip sammenstillet alle de fremkomne kategorier for at kunne etablere nogle overordnede tematiske kategorier, der går på tværs af interviewene. Således er de overordnede tematiske kategorier blevet til på baggrund af flere underliggende kategorier. For at belyse genstandsfeltet og fænomenets mangfoldighed omfatter de overordnede tematiske kategorier såvel generelle som enkeltstående perspektiver af fænomenet. På baggrund af meningsenhederne og de overordnede tematiske kategorier har vi kunnet studere forskelle og ligheder på tværs af hele det empiriske materiale.

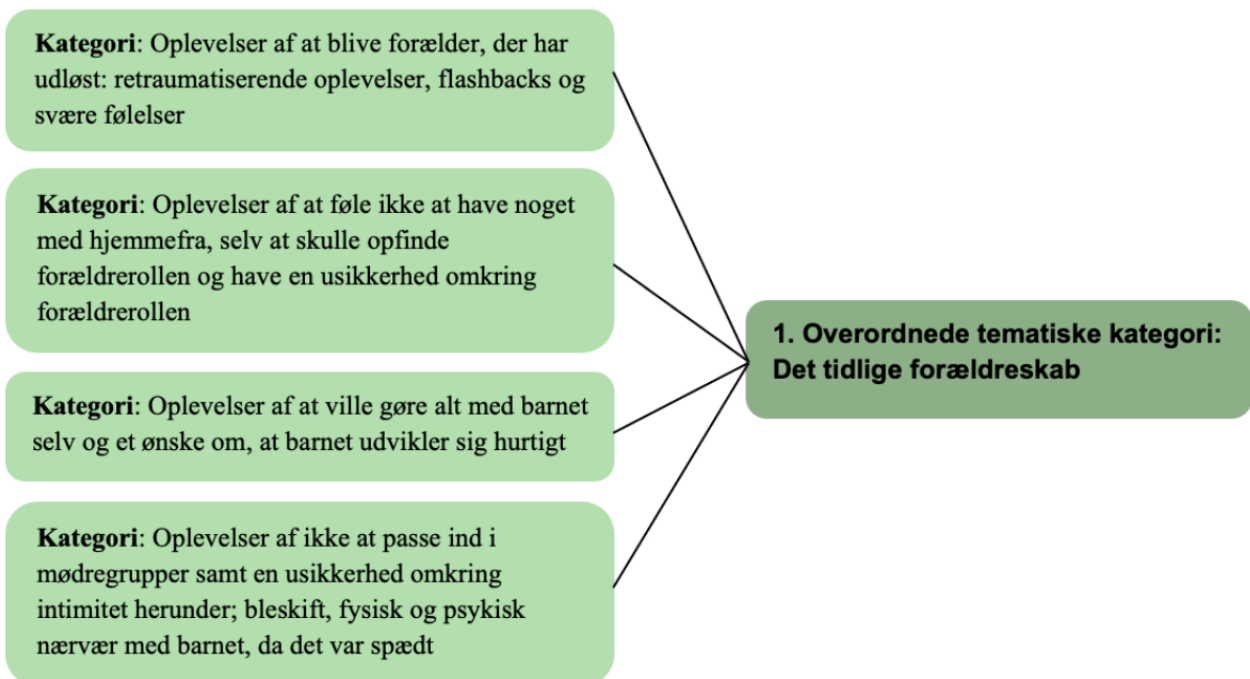
Vi har arbejdet ud fra en kodningsproces, der tager udgangspunkt i meningskondensering, kategorisering, en fællesanalyse og en fortolkning af de forskellige interviewsekvenser for slutteligt at kunne etablere tværgående og enkeltstående overordnede tematiske kategorier. Gennem kodningsprocessen fandt vi frem til 13 kategorier, som vi har omdannet til fire overordnede tematiske kategorier (jf. Bilag 25: Overordnede tematiske kategorier). Således har vi med inspiration fra Giorgis fire analytiske principper søgt at belyse facetterne af fænomenet og finde frem til nogle fælles og enkeltstående beskrivelser af fænomenet. De overordnede tematiske kategorier vil blive præsenteret og udfoldet i det følgende afsnit.

5.2 Præsentation af overordnede tematiske kategorier

I følgende afsnit præsenteres specialets fire overordnede tematiske kategorier med de dertilhørende 13 underliggende kategorier, der er fremkommet under analysens kodningsproces. I analysens kodningsproces indikeres der kun få forskelle mellem de oplevelser og udfordringer, som forældre, der har været udsat for seksuelle krænkelser af enten et 'medlem af familien' eller en 'udefrakommende' krænker, oplever. I lyset af de få forskelle har vi i etableringen af analysens fire overordnede tematiske kategorier valgt ikke at skelne mellem, hvilken krænker der har forårsaget de seksuelle overgreb, medmindre dette skønnes relevant. De fire overordnede tematiske kategorier er navngivet som følger: 1) *Det tidlige forældreskab*, 2) *Frygt*, 3) *Samspil og relation med eget barn* og 4) *Et behov for hjælp og støtte*.

5.2.1 Første overordnede tematiske kategori: Det tidlige forældreskab

Den første overordnede tematiske kategori, *Det tidlige forældreskab*, dækker over fire underliggende kategorier, som alle har det tidlige forældreskab som omdrejningspunkt. Nedenstående figur 3 illustrerer den første overordnede tematiske kategori, som er blevet etableret og navngivet ud fra fire underliggende kategorier.

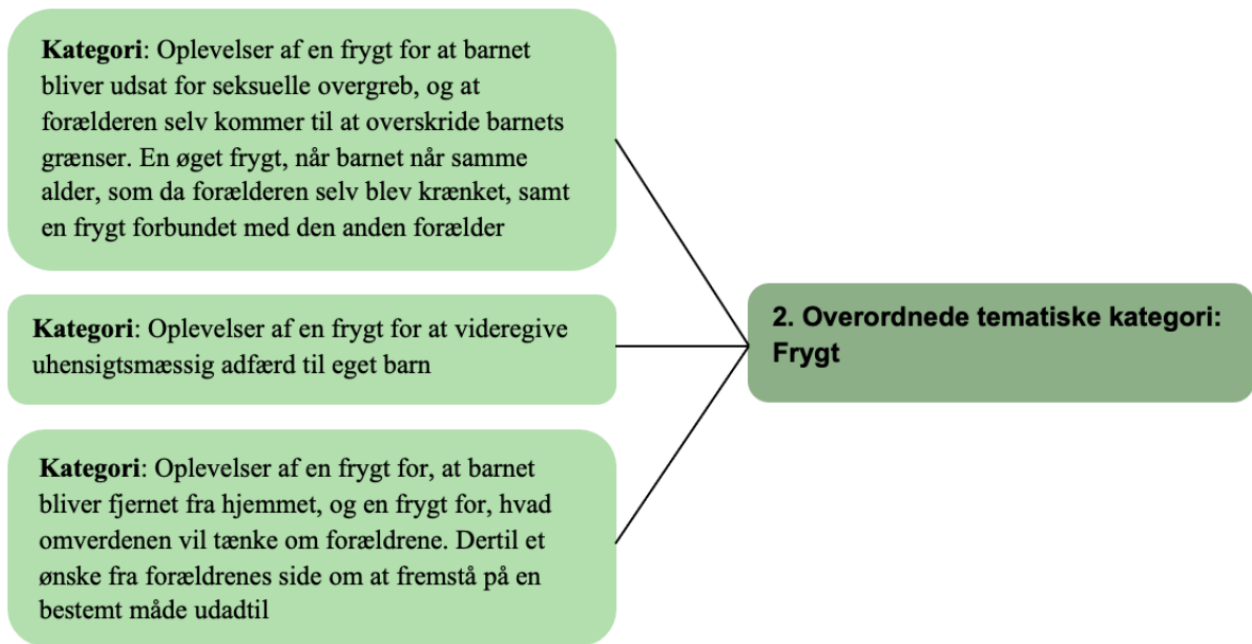

Figur 3: 1. Overordnede tematiske kategori: 'Det tidlige forældreskab' med de fire underliggende kategorier.

Denne overordnede tematiske kategori omhandler bl.a., hvordan situationer i forældreskabet har udløst flashbacks til de seksuelle overgreb. Det udfoldes desuden, hvordan det fysiske nærvær med barnet kan volde udfordringer og bekymringer for forældrene. Ligeledes fortælles der om vanskeligheden ved at skulle opfinde sin egen forælderrolle, der kommer til udtryk ved, at nogle af interviewpersonerne har manglet rollemodeller at kunne spejle deres forælderrolle i. Foruden ovenstående fortælles der også om et behov for at klare alt omkring barnet selv, hvilket udspringer af forældrenes manglende lyst eller tiltro til at kunne inddrage andre i dette. Yderligere gives der en indsigt i, at de medvirkende har oplevet at stå alene med udfordringerne omkring senfølgerne og forældreskabet, ligesom nogle af de medvirkende mødre giver udtryk for at have haft svært ved at kunne spejle sig i deres mødregrupper og disses problematikker.

5.2.2 Anden overordnede tematiske kategori: Frygt

Den anden overordnede tematiske kategori, *Frygt*, har tre underliggende kategorier, der alle involverer oplevelser omkring frygt, som er igennem hele forældreskabet. I nedenstående figur 4 illustreres denne overordnede tematiske kategori, som er blevet etableret og navngivet på baggrund af tre underliggende kategorier.

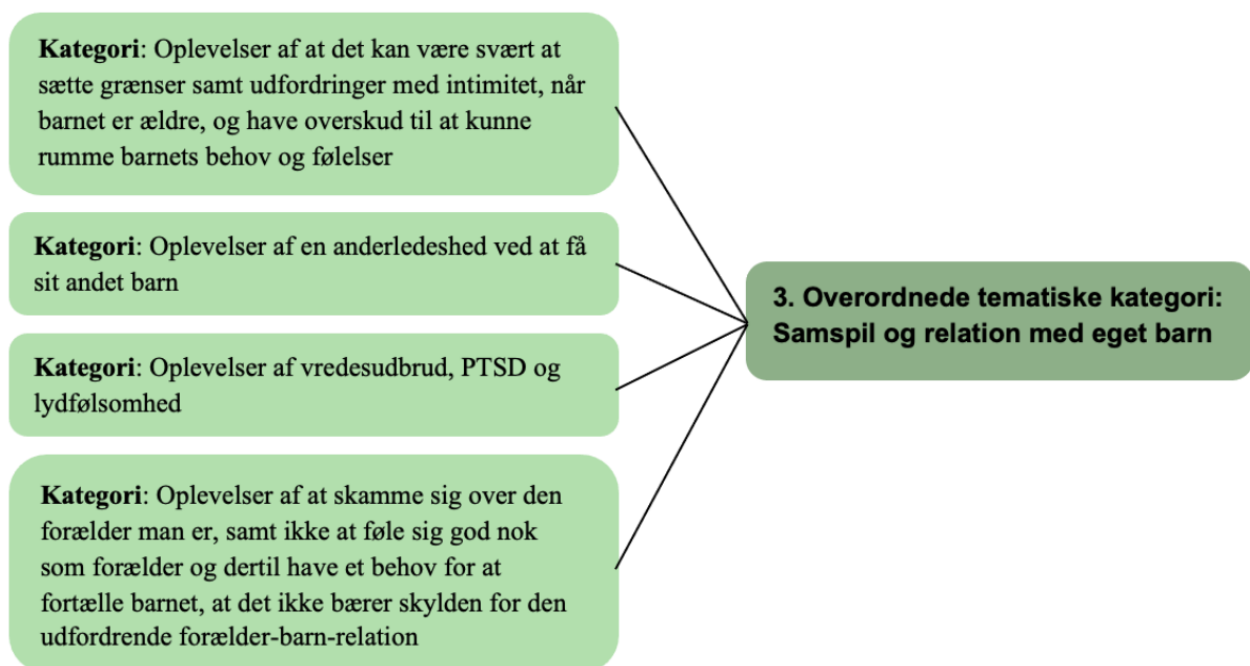
Figur 4: 2. Overordnede tematiske kategori: 'Frygt' med de tre underliggende kategorier.

Den anden overordnede tematiske kategori dækker bl.a. over en frygt hos interviewpersonerne for, at de selv kommer til at overskride deres børns grænser. Desuden fremgår det, at der er en frygt for, at barnet udsættes for seksuelle krænkelser af andre, og at denne frygt intensiveres, når barnet når samme alder, som forældrene havde, da de i sin tid blev udsat for seksuelle overgreb. Frygten rummer også de medvirkendes bekymringer for, at senfølgerne kan føre til, at barnet bliver anbragt uden for hjemmet. Derudover er der også en frygt for at videregive noget uhensigtsmæssigt til egne børn som følge af senfølgerne og dermed en frygt for, at interviewpersonerne kommer til at påføre deres børn en sekundær traumatisering. Dertil fortælles der også om oplevelser, der handler om, at de medvirkende har en frygt for, hvordan omverden betragter dem som forældre, og en bevidsthed om, hvordan de på den baggrund fremstår som forældre udadtil. Ydermere berettes der om en frygt for den anden forælders intentioner, og om den anden forælder ville kunne finde på at misbruge kendskabet til senfølgerne imod de medvirkende interviewpersoner og dermed fratage dem barnet.

En frygt for intimitet og fysisk nærvær, når barnet er ældre, analyseres ligeledes i denne overordnede tematiske kategori.

5.2.3 Tredje overordnede tematiske kategori: Samspil og relation med eget barn

Den tredje overordnede tematiske kategori, *Samspil og relation til eget barn*, dækker over fire underliggende kategorier, der omhandler oplevelser vedrørende samspillet og relationen med eget barn, der er igennem hele forældreskabet. Nedenfor ses figur 5, der viser den tredje overordnede tematiske kategori, der er blevet etableret og navngivet ud fra fire underliggende kategorier.

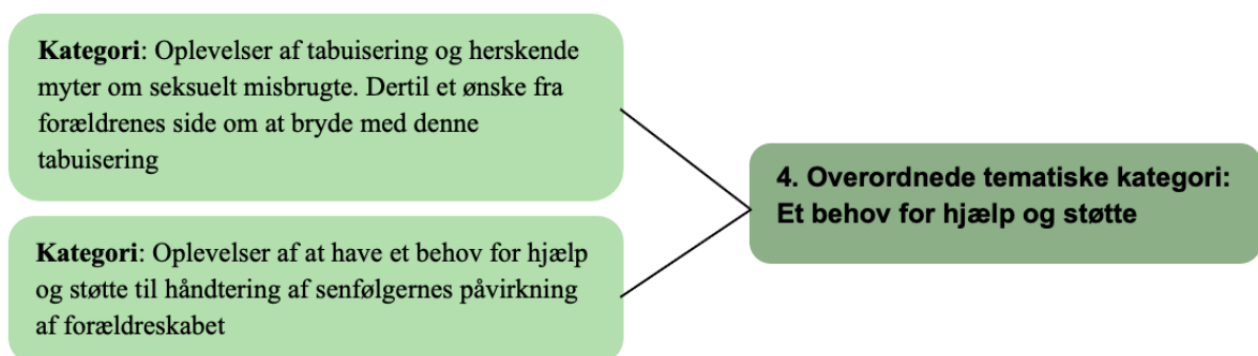
Figur 5: 3. Overordnede tematiske kategori: 'Samspil og relation til eget barn' med de fire underliggende kategorier.

Denne overordnede tematiske kategori omhandler senfølgerens indflydelse på relationen mellem barn og forælder og rummer bl.a. forældrenes oplevelser, der handler om vredesudbrud, PTSD og lydfølsomhed. Der gives ligeledes en indsigt i, at de medvirkende forældre har oplevet at have et manglende overskud, hvilket har bevirket, at de medvirkende gav udtryk for at have udfordringer med bl.a. at kunne rumme barnets behov og følelser. Dertil udtrykkes der en oplevelse af, at forældrene ikke føler sig som gode forældre, og der udtrykkes et behov for at fortælle barnet, at barnet ikke bærer skylden for de problemer, der er i forælder-barn-relationen. Yderligere omhandler denne

overordnede tematiske kategori, at der har været andre oplevelser ved at få barn nummer to eller tre ift., hvordan det for de medvirkende var at få det første barn.

5.2.4 Fjerde overordnede tematiske kategori: Et behov for hjælp og støtte

Den fjerde og sidste overordnede tematiske kategori, *Et behov for hjælp og støtte*, omhandler interviewpersonernes generelle behov for at modtage hjælp og støtte gennem hele forældreskabet, ligesom de medvirkende udtrykker et behov for at aftabuisere forestillinger om forældre med senfølger. I figur 6 ses denne overordnede tematiske kategori, som er blevet etableret og navngivet ud fra to underliggende kategorier.

Figur 6: 4. Overordnede tematiske kategori: 'Et behov for hjælp og støtte' med de to underliggende kategorier.

Behovet for hjælp og støtte kommer bl.a. til udtryk i denne overordnede tematiske kategori som et ønske fra de medvirkende om at ville aftabuisere forestillinger omkring forældre med senfølger. Hertil udtrykkes et behov for flere hjælpeindsatser og tilbud til forældre med senfølger, da de medvirkende oplever, at tilbuddene på nuværende tidspunkt er mangelfulde, og at der er lange ventelister til at få hjælp gennem de forskellige centre. Konkret fortæller de medvirkende forældre om et ønske om etablering af forældregrupper med ligestillede og om, hvordan de har behov for hjælp med det at være forældre. Endvidere udtrykkes et behov for at blive sat i forbindelse med en facilitator, der både kan vejlede og støtte forældregrupperne, men samtidig også fungere som et mellemlid mellem andre fagprofessionelle og videregive relevante informationer om forældrenes overgreb og senfølger til andre fagprofessionelle.

5.3 Præsentation af nye relevante begreber

Under interviewene er vi blevet opmærksomme på nye centrale begreber, der fremhæves som væsentlige og meningsgivende for forståelsen af interviewpersonernes oplevelser. Disse begreber nævnes af interviewpersonerne, hvorfor vi har fundet det relevant at præsentere begreberne og

redegøre for deres betydning forud for analysen. Således redegøres der i nedenstående for følgende begreber: *grooming*, *flashbacks*, *traumatisk binding* og *sekundær traumatisering*.

5.3.1 Grooming

Grooming beskriver en strategisk proces, hvor krænkeren opbygger en tillidsfuld relation til barnet eller den unge med henblik på at begå seksuelle overgreb. Ofte har krænkeren over et længere tidsinterval psykisk manipuleret barnet gennem forførelse, løgne, smiger og ros i kombination med at have påført barnet ansvar og skyldfølelse med det formål at få barnet til (tilsyneladende frivilligt) at overskride egne grænser og tilfredsstille krænkeren seksuelt (Red Barnet, s.d.). Grooming kan derfor medføre skam og ydmygelse hos den misbrugte, da den misbrugte kan føle sig medskyldig og delagtig i overgrebene.

5.3.2 Flashbacks

Flashbacks omfatter spontane tilbagevendende genoplevelser af tidligere begivenheder. Flashbacks kan forekomme på baggrund af senfølger af seksuelle overgreb i barndommen og kan f.eks. omhandle spontane tilbagevendende genoplevelser af de seksuelle overgreb (Socialstyrelsen, 2015; Larsen, 2008).

5.3.3 Traumatisk binding

En traumatisk binding refererer til en psykologisk reaktion, hvor den misbrugte danner en usund relation til sin krænker. Traumbåndet udvikles gennem en sympati eller hengivenhed for krænkeren, da krænkeren både udgør rollen som krænker og omsorgsperson ved f.eks. at opfylde følelsesmæssige behov, give trøst og støtte parallelt med misbruget. En traumatisk binding kan for eksempel forklares med, at barnet ønsker at få dækket behov som omsorg og kærlighed fra dets forælder/omsorgsperson, og hvis omsorgspersonen samtidig udøver overgreb mod barnet, kan barnet komme til at forbinde kærlighed med misbrug (Johnson, 2020).

5.3.4 Sekundær traumatisering

Sekundær traumatisering beskrives som en form for empatimekanisme der kan opstå ved, at et individ sætter sig i et andet individs sted og gentagne gange konfronteres med det andet individs traumer og smerte. Det vil sige at der for individet, der ikke har oplevet traumet, kan opstå en empatisk indlevelse, som kan udløse en med-lidende tilstand. Derved opstår der en form for overførsel af et individs traumer til et andet individ, uden at det andet individ har været direkte vidne til de

traumatiske hændelser. Forældre kan således overføre deres traumer til deres barn, så barnet bliver sekundært traumatiseret (Socialstyrelsen, s.d.; Figley, 1995).

Kapitel 6: Analyse

I kapitlet vil specialets analytiske fund, der beror på empirisk kvalitativt materiale indhentet fra 12 afholdte fænomenologiske interviews, blive præsenteret. De fire overordnede tematiske kategorier: 1) *Det tidlige forældreskab*, 2) *Frygt*, 3) *Samspil og relation med eget barn* og 4) *Et behov for hjælp og støtte* rummer de medvirkende interviewpersoners oplevelser omkring senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdoms påvirkning af forældreskabet.

Undervejs i analysens udfoldelse vil relevante begreber inden for specialets fænomenologiske videnskabsteoretiske og metodiske fundament fremgå. Begrebsapparatet inden for fænomenologien vil dog kun blive anvendt i mindre omfang, da vi har fundet det relevant at lade de medvirkendes beskrivelser træde frem som det centrale i analysen. Steder, hvor vi har fundet det fænomenologiske begrebsapparat understøttende ift. de medvirkendes beskrivelser af deres oplevelser omkring et forældreskab påvirket af senfølger, vil således være tydeligt vist. For at være tro mod det indsamlede empiriske materiale og de medvirkendes udtalelser har vi valgt, at citaterne i analysen hovedsageligt fremstår sådan, som de ses i transskriberingerne, dog kan få korrektioner forekomme for at fremme læsevenligheden. For at gengive et så virkelighedsnært billede som muligt af de medvirkendes udtalelser har vi valgt at bibeholde fed skrift på bestemte ord og kortere sætninger fra citaterne, da dette indikerer, hvornår interviewpersonen i sine fortællinger har lagt ekstra tryk på ordene. Desuden har vi valgt at bibeholde citationstegn, da dette angiver, hvornår interviewpersonen gengiver egne tanker og dialoger.

Efter hver af de fire overordnede tematiske kategoriers udfoldelse vil der være en opsamling, der har til formål at opridse de væsentligste pointer og perspektiver, som efterfølgende vil blive integreret og diskuteret i 7.1: Diskussion af analysefund over for litteraturreview.

6.1 Det tidlige forældreskab

I nærværende speciale er vi i det empiriske materiale blevet bekendt med, at selve graviditeten og fødselssituationen har virket retraumatiserende for nogle af de medvirkende mødre. Mødrene beskriver bl.a., hvordan de har haft en opblussen af tidligere traumer, og at det på den måde har føltes sårbart både at være gravid og få et barn. Sigrid beskriver, hvordan: "... *det er virkelig sårbart at få et barn og være gravid, og der også er mange - der kan dukke en masse **gamle** ting op - ting der blusser op...*" (Sigrid, Bilag 12, s. 14).

Freja beskriver ligeledes, hvordan hun har følt sig fængslet allerede under graviditeten og af den årsag havde en oplevelse af ikke at se frem til at blive forælder: *“Jeg følte mig jo fængslet nærmest fra det øjeblik - faktisk allerede fra, da jeg var gravid, tænkte jeg “fuck”. [...] når jeg tænker over det, så så jeg jo slet ikke frem til at blive forælder.”* (Freja, Bilag 16, s. 3). Freja forklarer yderligere, at fængslingen omfatter erindringer om de seksuelle overgreb, hvortil det antydes, at Freja oplever en sammenligning mellem graviditeten og de seksuelle overgreb, da hendes krop overtages af en andens behov. Ud fra et fænomenologisk afsæt kan det tænkes, at der her er tale om en intentionalitet, der handler om at Frejas graviditet udløser en rettethed mod de seksuelle overgreb. En lignende rettethed kan tænkes at gøre sig gældende i Sigrids beskrivelser, hvor gamle erindringer også blusser op.

Selve fødslen har udløst flashbacks for Malene, som fortæller, hvordan hun i en fødselssituation blev kørt nøgen afsted til hospitalet og blev fysisk fastholdt (Malene, Bilag 19, s. 3). Yderligere beskriver Malene, at fødslen var retraumatiserende for hende:

*“Men jeg var også retraumatiseret, og fik også ret mange - nu siger jeg **flashbacks** til det [seksuelle overgreb, red.]. Også fordi, at jeg var holdt nede der i fødslen [...]. Der bliver jo aktiveret **utrolig** mange ting der lige efter at være blevet mor, synes jeg i hvert fald. [...] - ja flashback - aktiveret igen, som egentlig ikke har været der i lang lang tid eller på samme måde, men som kommer op, fordi der er den her ekstra følsomhed efter at blive mor.”* (Malene, Bilag 19, s. 4).

Følsomheden efter fødslen aktiverede ligeledes flashbacks og tanker, som ikke havde været i Malenes bevidsthed i lang tid. Ud fra et fænomenologisk standpunkt kan der her være tale om, at Malenes bevidsthedsliv influeres af fødslen, hvor der for hende pludselig fremtræder nye tanker og en rettethed mod de seksuelle overgreb.

Louise fortæller om, at hun ikke havde forventet, at fødslen kunne være retraumatiserende for hende, da hendes seksuelle overgreb ikke involverede penetration. Derfor blev det for Louise overraskende, at fødslen påvirkede såvel kropslige følelser som tanker relateret til de tidligere seksuelle overgreb. Louise giver udtryk for, at hvis hun havde været bekendt med dette forinden, så ville hun have taget imod al den hjælp, hun kunne få:

“Hvis jeg havde vidst - eller hvis der var nogen, der havde fortalt mig, at “selvom du ikke blev - under dine overgreb blev penetreret, så kan det stadigvæk godt retraumatise dig at føde et barn”. Hvis der var nogen, der havde fortalt mig det, så havde jeg jo selvfølgelig bedt om al den hjælp, jeg overhovedet kunne få, men

*jeg havde ingen anelse om, hvor meget det **virkelig** påvirker”* (Louise, Bilag 18, s. 5).

Med et fænomenologisk afsæt kan både Sigrids, Malenes og Louises fortællinger om, hvordan retraumatiseringerne og erindringerne om de seksuelle overgreb fremkommer under graviditeten og fødslen, indikere, at bevidsthedslivet influeres af en kobling mellem de seksuelle overgreb og det at være gravid og blive mor. Louise udtrykker ligeledes et ønske om mere viden om, hvordan seksuelle overgreb i forbindelse med fødslen kan udløse retraumatiseringer og blive fremtrædende i ens bevidsthedsliv. Da flere af de medvirkende fortæller om, at de er blevet overrasket over koblingen mellem graviditet, fødsel og retraumatiseringer, kan der argumenteres for et behov for oplysning og rådgivning til gravide om, hvordan de seksuelle overgreb kan influere det tidlige forældreskab.

Foruden graviditeten og fødslen fremkommer det at være nybagt forælder generelt også i empirien som en udløsende faktor for flere udfordrende oplevelser og tanker forbundet til de seksuelle overgreb. Rikke beskriver bl.a., at den nye rolle som mor og udmattelsen heraf resulterede i følelser af, at hun skulle dø, og at hendes følelsesliv var i stykker: *“Altså helt seriøst, jeg tror, at jeg var døden nær. Jeg ville ikke kunne sige hvorfor, for det var ikke, fordi jeg selv gik og tænkte på at tage mit liv. Men at være så meget, altså i stykker i sit følelsesliv - jeg var fuldstændig udmattet.”* (Rikke, Bilag 14, s. 8). Dette generelt at føle sig i stykker, ødelagt og anderledes fortælles der om af flere af de medvirkende. Disse følelser beskrives som gældende gennem hele forældreskabet.

For Christians vedkommende udløste senfølgerne og den nye rolle som forælder en indre konflikt, der gav ham lyst til at flygte fra sit eget barn: *“... alle de her følelser indeni kunne slet ikke finde nogen hylder at ligge på. Og sådan fortsatte det i noget tid efter - men måske også første gang jeg mærkede den her ubetingede kærlighed til noget andet, det her lille væsen, som jeg gerne bare ville have tæt på hele tiden. Altså helt tæt på, og samtidig havde lyst til at flygte fra...”* (Christian, Bilag 21, s. 3). Christian fortæller dertil, at han qua sin barndom ikke har lært, hvordan han skulle håndtere sine følelser, og at han har følt, at følelser var noget, der skulle pakkes væk. Følelserne har han tidligere flygtet fra gennem bl.a. alkohol, ligesom han lærte at skubbe følelserne væk. Dette udløser en indre konflikt, da Christian lige er blevet far:

*“Følelsen af kærlighed var meget overfladisk. Generelt bare omsorg og det at skulle udvise omsorg, men især at modtage den, vidste jeg ikke, hvor jeg skulle gøre af. I hvert fald for mig, da jeg fik det her lille bitte menneske, som pludselig var mit, blev de her følelser ligesom bare forstærket på **fuld hammer** af kærlighed, omsorg*

og alt det jeg gerne ville [...]. Og derfor var det svært at finde ud af, "hvad er det egentlig jeg føler, og hvor skal jeg putte de her følelser hen?"" (Christian, Bilag 21, s. 3).

Med afsæt i Husserls begreb om livsverdenen kan det antages, at Christians livsverden som nybagt forælder opleves som udfordrende, da han har svært ved at navigere i sine følelser. Intentionaliteten hos Christian er både rettet mod en lyst til at flygte, samtidig med at han oplever et behov for at være tæt på sin nyfødte søn. Således kan det antages, at Christian på grund af den dobbelte intentionalitet bliver forvirret omkring sine følelser og ikke ved, hvordan disse skal håndteres. Dette kommer til udtryk ved, at Christian på den ene side bliver ramt af en masse følelser, som han gerne vil udtrykke over for sin søn, samtidig med at han udtrykker en manglende indsigt i, hvordan han skal navigere i disse følelser. Det at have svært ved at navigere i sine følelser er noget, der gør sig gældende for en stor del af interviewpersonerne.

Ud fra empirien ses det, at størstedelen af de medvirkende har følt en usikkerhed omkring forælderrollen i det tidlige forældreskab. I empirien fremgår det, at de medvirkende, der har været udsat for seksuelle overgreb af en krænker, der er anført som 'medlem af familien', beretter om ikke at have haft nogle rollemodeller hjemmefra at kunne spejle deres forælderrolle i. Til trods for dette kan vi ikke udelukke, at lignende også har gjort sig gældende for interviewpersoner, hvis seksuelle overgreb er forårsaget af en 'udefrakommende' krænker. Blandt de medvirkende, der har været udsat for seksuelle overgreb af en krænker, der er anført som 'medlem af familien', beskriver Oliver: "*Jeg har jo ikke noget med hjemmefra, som du - som rigtig kunne give mig en retning for, hvordan jeg skulle være en god nok forælder...*" (Oliver, Bilag 22, s. 7). Ligeledes beskriver William: "*... der er også nogle ting i forhold til min mor og min far, der gjorde at [jeg, red.] følte, at jeg havde nogle forudsætninger, som ikke var så gode i forhold til at få forælderrollen. Og jeg var bange for at blive lige så **afstumpet** som min far.*" (William, Bilag 23, s. 2). Angående manglende rollemodeller fortælles der også om en usikkerhed omkring selv at måtte opfinde en forældreidentitet, f.eks. udtrykker Dorte:

*"... fordi at mine egne grænser er blevet så **meget overskredet** både seksuelt, men egentlig også - altså jeg boede med en familie med mange stemninger. [...] Så det her med at have sådan nogle rollemodeller - det har jeg ikke haft. Så det der med lige pludselig at være mor, så skulle jeg opfinde det, og så var jeg skidebange for at gøre noget forkert ved mit barn, fordi at jeg måske ikke vidste at det var forkert - forstå mig ret, men fordi at mine egne grænser har været så både overtrådte og udviskede."* (Dorte, Bilag 17, s. 2).

For Dorte skaber de grænseoverskridende krænkelser og forskellige stemninger i hendes barndomshjem en usikkerhed i hendes skabelse af en forældreidentitet og en bekymring for selv at gøre noget forkert mod eget barn. Forældrenes adfærd og overskridelse af grænser kan siges at forårsage en forvirring hos Dorte, da hun i sit samspil med omverdenen kan se, at den grænseoverskridende adfærd, som hendes forældre har præsenteret hende for, ikke svarer til andres måder at være forældre på. For at mindske usikkerheden mod at gøre noget forkert fortæller nogle af de medvirkende, hvordan de har søgt viden om skabelsen af en forældreidentitet gennem enten læsning af fagbøger eller ved at deltage i foredrag. Kamille fortæller således:

*“... jeg bliver simpelthen nødt til at finde ud af, hvordan jeg vil være som mor. Så jeg laver en ny identitet, der hedder ‘Kamille som mor’. Den opfinder jeg, og jeg opfinder den igen via bøger. [...] Så jeg får bygget en **mor-type** op, som kan rumme sine børn, og som kan være mor, en **ordentlig mor**. Men det er jo stadig en **påtaget** rolle, jeg har, for jeg har jo ikke det der - alle taler om et ‘mor-gen’. Jeg aner ikke, hvad det er, men jeg har det ikke. Men jeg får opbygget noget, der ligner det.”*
(Kamille, Bilag 13, s. 13).

Kamille beskriver i denne forbindelse, hvordan hendes behov for at søge viden om, hvordan hun kan være en god forælder, bunder i, at hun modsat andre ikke har haft nogen rygsæk, hun har kunnet række ned i og hive erfaringer op fra. Ud fra et fænomenologisk standpunkt kan det antages, at Kamille i barndommen har haft en livsverden, der har været præget af overgreb, hvilket kan tænkes at bevirke, at Kamille som nybagt forælder har svært ved at vide, hvordan hun kan skabe en anderledes livsverden og nogle andre forudsætninger for hendes egne børn. Det vil sige, at Kamille kan opleve, at hendes rollemodeller og hendes barndom gør det svært for hende at vide, hvordan hun selv skal være forælder. Som tidligere beskrevet beretter flere af de medvirkende om, at de føler sig ødelagte, i stykker og anderledes, hvilket også gør sig gældende for Kamille. Dette kommer til udtryk ved, at Kamille føler sig anderledes, da hun udtrykker at mangle det “mor-gen”, som andre forældre taler om. Således kan det tænkes, at Kamille føler sig anderledes i sammenligningen med andre forældre, der ikke har en lignende fortid. At føle sig anderledes har for flere af de medvirkende medført, at de føler sig forkerte og utilstrækkelige som forældre.

Flere af de medvirkende interviewpersoner fortæller om, at senfølgerne generelt udløser mareridt, og derudover fortæller de, at mareridtene og de få timers søvn, nybagte forældre får, er belastende for deres følelsesliv og overskud. Dorte fortæller: *“Jeg sover så dårligt, har mareridt - hvilket var forfærdeligt, da de var små [børnene, red.], hvor man jo er i søvnunderskud i forvejen som forælder,*

men hvis jeg så endelig faldt godt i søvn, så havde jeg mareridt.” (Dorte, Bilag 17, s. 15). Rikke giver udtryk for nogle af de samme søvnproblematikker, men beretter dertil om, hvordan søvnunderskuddet får hende presset så langt ud, at hun bliver bekendt med, at hun i sin barndom har været udsat for seksuelle overgreb:

*“Så det der med at have enormt afbrudt søvn hele tiden [...]. Så alt det du plejer at bruge til at aflede dig selv fra det, der gør ondt - det kan du bare ikke. Så det er jo egentlig blevet en konsekvens, at jeg blev mor, at jeg blev presset derud [...] hvor det pludselig gik op for mig “hold kæft, det der jeg går og fortæller om, det er sgu da seksuelle overgreb. Det er sgu da misbrug. Det er sgu da grooming. Det er sgu da - han må have været pædofil”. Det er ligesom om, at enderne bare ikke er nået sammen før, at noget i min psyke har tilladt mig det. For beviserne har jo været lige foran **snotten** på mig hele tiden. Jeg har simpelthen ikke kædet det sammen...”* (Rikke, Bilag 14, s. 2).

Ud fra et fænomenologisk perspektiv bliver det i ovenstående citat synligt, at til trods for det, som Rikke kalder “beviserne” (for overgrebene), har været der, er det først, da Rikke bliver presset og oplever ikke længere at kunne aflede sig selv, som hun plejer, at hendes intentionalitet rettes mod overgrebene, og de fremtræder i hendes bevidsthedsliv. Med andre ord er det den kontekst, som Rikke befinder sig i, og hendes intentionalitet, der bevirker, at fænomenet fremtræder på en bestemt måde, og at Rikke kan kæde det sammen.

Freja og Malene fortæller om, hvordan den fysiske intimitet med deres børn i perioder har fået dem til at føle sig overvældet. Malene beskriver ligeledes, at senfølgerne har gjort det svært for hende at mærke sig selv, og at det at kunne mærke sig selv bliver endnu sværere ved, at barnet er fysisk tæt på én (Malene, Bilag 19, s. 3). Om det fysiske nærvær fortæller Freja således: “... jeg har følt mig **voldtaget**, kan man sige. Altså det har været så **grænseoverskridende**, at det har føltes som overgreb. Blandt andet det her behov hun [datteren, red.] havde for mig med den der tæthed.” (Freja, Bilag 16, s. 4). Yderligere beskriver Freja, at det fysiske nærvær har bevirket, at hun har følt sig magtesløs og haft en oplevelse af at blive brugt. For Freja udløses der dermed erindringer og følelser, der er forbundet til de seksuelle overgreb, i situationer, hvor datteren er fysisk tæt med Freja. Oplevelserne omkring overvældelse og udfordringer ved tæt intimitet med eget barn er ligeledes noget, som flere af interviewpersonerne oplever at have udfordringer med i hele forældreskabet, hvorfor dette tema vil blive yderligere udfoldet i 6.2: Frygt.

Sigrid (Bilag 12, s. 7), Christian (Bilag 21, s. 4) og Dorte (Bilag 17, s. 2) giver udtryk for, at puslesituationer, hvor der har været involveret bleskift og intimvask, har udløst eksempelvis en usikkerhed, angst, et ubehag og flashbacks til de seksuelle overgreb. I nedenstående citat beskriver Christian, hvordan det at pusle sit barn var noget, han skulle lære: *“At skulle røre ved min søn, steder som jeg selv er blevet rørt, som ikke var behagelige for mig - det var rigtig rigtig grænseoverskridende og noget, jeg skulle lære. [...] Jeg ville ikke påføre min søn et ubehag, som jeg selv har oplevet...”* (Christian, Bilag 21, s. 4). I ovenstående citat giver Christian udtryk for, at han ikke har følt det naturligt at skifte sit barn, men derimod som noget, han har skulle lære, for at det ikke skulle føles grænseoverskridende. Ligeledes indikeres der i citatet en angst og usikkerhed for selv at komme til at krænke barnet, hvilket har ført til, at Christian har haft følgende tanker under bleskiftningen: *“Jeg skal være meget bevidst om ikke at lade ham ligge for lang tid uden ble på. Ikke få ham til at grine, når han ligger uden ble på” - alle sådan nogle ting, fordi jeg er bange for, hvordan omverdenen ser det, og hvordan de vil tolke det [...] Jeg vil ikke få ham til at kunne sende nogle signaler, som kunne tolkes forkert.*” (Christian, Bilag 21, s. 4). Ud fra citatet bliver det tydeligt, at Christian har tænkt over, hvordan han skal være bevidst om ikke at komme til at lade sin søn ligge for længe uden tøj på eller få sønnen til at grine under bleskiftet. Dette, at Christian fortæller om, hvordan han oplever, at han skal være bevidst om, hvordan han er i omgangen med sin søn, for ikke at blive misforstået af omverdenen, kan forklares med det fænomenologiske begreb intentionalitet. Det vil sige, at der i Christians bevidsthedsliv er en rettet mod, hvordan han fremstår udadtil og i omverdenen. I bleskiftesituationerne kan det tænkes, at Christians intentionalitet har været rettet mod en sikring mod ikke at blive misforstået af omverdenen og ikke at komme til at krænke sin egen søn.

Dorte beskriver, hvordan hun ligeledes har haft en angst for at begå seksuelle overgreb mod eget barn i bleskiftesituationerne, hvilket bevirkede at hun gerne ville have den anden forælders tilstedeværelse:

“... i starten havde jeg så bare min mand, der var sammen med mig, når jeg gjorde det [skiftede ble, red.]. Men også det her med at komme til at være for kærlig på en forkert måde. Også fordi, at mit seksuelle misbrug var helt, fra jeg var to, så - og det var min far - så det har været meget sådan noget med, at han legede med mig, og så gik det over i et overgreb, så den der “hvornår starter overgrebet, og hvornår er man bare mor og sådan nogle ting?”. Det brugte jeg enormt meget tid på at tænke over...” (Dorte, Bilag 17, s. 2).

Dorte beskriver, hvordan hun i sin barndom selv har oplevet, at almindelig leg gik over i seksuelle overgreb, hvilket har påvirket hendes tanker og skabt en usikkerhed om, hvorvidt hun selv kom til at

udsætte sit barn for seksuelle overgreb i legesituationer under bleskiftet. Dertil fortæller Dorte (Bilag 17, s. 2), at hun i puslesituationerne har fået kropslige reaktioner og et ubehag, der er kommet til udtryk ved, at hun er blevet helt stiv i kroppen og har fået angsttanker om, hvorvidt hun har gjort noget forkert i puslesituationen. Om denne angst fortæller Dorte, at hun har været bange for at overskride sit barns grænser. Derfor har Dorte været meget bevidst om, hvordan hun har ageret i puslesituationerne.

Sigrid forklarer, hvordan senfølgerne har bevirket, at hun ikke har kunnet vaske sit første barns tissemand ordentligt, da hun følte en angst for at gøre noget forkert eller røre på en forkert måde. Derfor lærte hun hurtigt sit andet barn, hvordan han selv kunne "*vaske sig ordentligt*" (Bilag 12, s. 7), så hun ikke skulle gøre det.

Freja fortæller ligeledes om, at senfølgerne har vakt en usikkerhed omkring at føle noget forkert i situationer, hvor hun har ammet eget barn: "*Blandt andet den der stimulering af brystvorterne var **superubehagelig**. Og tanken om, at når kroppen så reagerer og jeg tænkte "okay er jeg pædofil eller hvad?" altså - det er en masse tanker der ligesom går igennem i hovedet på én. Og det var jo ikke noget, jeg snakkede højt om, for det var jo **vildt pinligt**."* (Freja, Bilag 16, s. 3). Qua Frejas historik bliver stimuleringen af brystvorterne ved amning noget, hun forbinder med at være pædofil. Freja bliver ligefrem i tvivl om, hvorvidt hun selv er pædofil, og giver ligeledes udtryk for ikke at kunne dele sine tanker med omverdenen. I forlængelse heraf fortæller Freja også, hvordan hun har oplevet at føle sig ensom og alene med disse problematikker, da hun har haft en følelse af ikke at kunne tale med nogen om dette. Ud fra ovenstående indikeres det, at flere af interviewpersonerne har oplevelser og usikkerheder omkring at gøre, tænke og handle uhensigtsmæssigt samt opføre sig seksuelt krænkende over for eget barn i intime situationer i det tidlige forældreskab. Således kan der ud fra et fænomenologisk perspektiv være tale om, at de medvirkendes livsverdener er influeret af de seksuelle misbrug og senfølgerne heraf, og at de medvirkende således agerer på særlige måder i omgangen med deres børn i intime situationer.

I empirien fremgår det ligeledes, at flere af forældrene har haft et ønske om en hurtig fremskyndelse af barnets udviklingsproces. Eksempelvis taler Sigrid om en bekymring for, at hendes søn skulle dø, så derfor var det vigtigt for Sigrid, at hendes søn nåede en bestemt alder, så han ville "*være robust nok til, at jeg på en eller anden måde kunne beholde ham.*" (Sigrid, Bilag 12, s. 7). Ligeledes fortæller Louise om nervøse tanker, der handler om, at det var vigtigt for hende, at hendes søn fik et sprog, så

han ville kunne fortælle hende, hvis han blev udsat for seksuelle overgreb. Dertil siger hun: “... *han skulle kunne sige fra, kunne snakke helt bogstavelig talt, han skulle kunne snakke, så han kunne komme og sige til mig, hvis der var noget. Så da han var spæd, der var jeg mega nervøs.*” (Louise, Bilag 18, s. 9). Disse bekymringer taler ind i en angst for, at der skulle ske barnet noget, hvorfor flere af de medvirkende giver udtryk for at have haft et behov for at gøre alting omkring barnet selv for at kunne beskytte barnet.

Angsten kommer bl.a. til udtryk som en manglende tiltro til den anden forælder. Om dette fortæller Kamille: “... *hvis [den anden forælder, red.] foreslog noget, så stolede jeg heller ikke på det* (Kamille, Bilag 13, s. 16).”. Malene udtrykker ligeledes, hvordan hun i “... *de første år eller to af [børnenes, red.] levealder, der - jeg har villet klare det meste omkring dem altså [...] for at have dem hos mig og beskytte dem.*” (Malene, Bilag 19, s. 7). For Malene har en beskyttelse af hendes børn betydet, at det var hende, som klarede det meste omkring børnene selv, og at hun dermed ikke ønskede at overlade det til den anden forælder. Vi ser, at lignende oplevelser vedrørende en dødsangst for at miste sit eget barn og en manglende tiltro til den anden forælder gør sig gældende ikke kun i barnets første leveår, men gennem hele forældreskabet. Maja udtrykker eksempelvis, at hun altid har følt en frygt for, at der skulle være sket hendes børn noget, når hun har hørt en ambulance passere. Ligesom Malene har Maja også haft et behov for at ville klare det meste omkring børnene selv, hvilket hun fortæller har været gennemgående for hendes forældreskab og i samspillet med den anden forælder (Maja, Bilag 15, s. 7-10). Med det fænomenologiske begreb intentionalitet kan der således ses en frygt hos de medvirkende, der er rettet mod en dødsangst, det at miste sit barn, eller at barnet bliver udsat for seksuelle krænkelse. Da intentionaliteten altid er rettet mod noget specifikt, og i disse tilfælde er rettet mod barnets velbefindende, kan det tænkes, at intentionaliteten har haft indvirkning på dette, at de medvirkende selv har villet klare alt omkring børnene for på den måde at kunne beskytte deres børn.

Rikke og Dorte fortæller om, at de har haft oplevelser, der handler om, at det har føltes udfordrende at indgå i deres mødregrupper. Disse oplevelser involverer bl.a. følelsen af ikke at kunne relatere til de andre mødre i mødregruppernes udfordringer. Rikke fortæller om sin mødregruppe: “... *når jeg kigger på den mødregruppe, jeg var i, at jeg var i stykker på et helt andet niveau end andre helt nybagte mødre.*” (Rikke, Bilag 14, s. 6). Dorte beskriver, hvordan hun i sin mødregruppe har haft følgende tanker: “*“Jeg deler ingen” - altså deres bekymringer er bare om - altså jeg syntes, at det var så lidt i forhold til det, jeg sloges med.*” (Dorte, Bilag 17, s. 5). Både Rikke og Dorte udtrykker

således, at de har oplevet at have haft andre udfordringer end mødrene i mødregrupperne, som ikke har haft senfølger. Ud fra et fænomenologisk standpunkt kan det således være et udtryk for, at Dortes og Rikkens livsverdener har været vanskelige at forene med de øvrige mødre i mødregrupperne, og at Dortes og Rikkens bevidsthedsliv har været rettet mod andre udfordringer og tanker.

6.1.1 Opsamling

I analysen kan vi se, at flere af mødrene har oplevet at blive retraumatiseret og haft flashbacks under deres fødsel. Dertil har mødrene ønsket en større viden om, at fødslen kan retraumatise. De medvirkende interviewpersoner beskriver, hvordan den nye forælderrolle opleves som udfordrende bl.a. på grund af et følelsesliv, der er i stykker, og indre konflikter, hvilket har medført en lyst til at flygte fra forælderrollen samt en følelse af at have haft svært ved at navigere i egne følelser. Endvidere er vi blevet opmærksomme på, at de medvirkende, der har været udsat for seksuelle krænkelse af et 'medlem af familien', har manglet rollemodeller at kunne spejle sig i, i skabelsen af egen forælderrolle. I den forbindelse beretter flere af interviewpersonerne om selv at måtte opfinde en forældreidentitet, hvilket eksempelvis er sket gennem videnssøgning i litterært materiale.

Generelt beskrives det, at senfølgerne medfører mareridt, og at disse i forbindelse med et søvnunderskud i det nybagte forældreskab udgør en større problematik, der kommer til udtryk ved bl.a. udmattelse. Denne udmattelse kan medføre en bevidstgørelse af egne seksuelle overgreb. I analysen bliver situationer, der involverer intimpleje beskrevet som udfordrende hos både de mandlige og kvindelige interviewpersoner. Særligt situationer som bleskift, intimvask og amning opleves som grænseoverskridende og kan medføre flashbacks for flere af interviewpersonerne. Ligeledes kan det ud fra et fænomenologisk perspektiv være et udtryk for, at såvel de mandlige som kvindelige interviewpersoners intentionalitet er rettet mod en frygt for at komme til at krænke eget barn og en fokusering på, at interaktionen mellem forælder og barn ikke skal kunne misforstås af udenforstående.

Af interviewene fremgår det desuden, at flere af de medvirkende oplever en dødsangst og en frygt for, at barnet udsættes for seksuelle overgreb. Dette medfører, at flere af interviewpersonerne ønsker en fremskyndelse af barnets udviklingsproces, så barnet enten er robust nok til at overleve eller udvikler et sprog, så barnet ville kunne fortælle, hvis det blev udsat for en seksuel krænkelse. Denne angst kommer ligeledes til udtryk i fortællinger om at have en manglende tiltro til den anden forælder, og af den årsag ønsker nogle af interviewpersonerne at klare alt omkring barnet selv for at kunne

beskytte barnet. Yderligere indikeres det, at de medvirkende mødre har haft svært ved at relatere deres livsverden, og at de har haft udfordringer i det tidlige forældreskab i deres relationer til resten af mødrene i deres mødregrupper. Analysen viser ligeledes, hvordan de medvirkende oplever følelser af ensomhed og usikkerhed. Dertil fremgår det, at de medvirkende oplever at føle sig anderledes og stå alene. Ud fra første overordnede tematiske kategori ser vi således, at det tidlige forældreskab er influeret af senfølgerne og kommer til udtryk i flere forskellige situationer.

6.2 Frygt

Som beskrevet (jf. 6.1: Det tidlige forældreskab) opleves der i det tidlige forældreskab en frygt for at overskride barnets grænser. Empirien peger på, at disse udfordringer ligeledes gør sig gældende, når barnet bliver ældre, og frygten influerer dermed forældreskabet generelt. Usikkerheden mht. at overskride barnets grænser påvirker forældrenes omgang og relation til barnet, hvilket ses i fortællingerne fra både de medvirkende fædre og de medvirkende mødre.

For Malene kommer denne frygt til udtryk således: “... fordi jeg ikke har lyst til at **overskride deres grænser**, og det er vel i virkeligheden det. Men så kan jeg måske også blive **ekstra påpasselig**, i stedet for at det bare er naturligt. [...] jeg kommer til at tænke måske for meget over “Hvornår? Hvordan? Og hvorledes? Og okay og ikke okay”...” (Malene, Bilag 19, s. 9). Ud fra et fænomenologisk perspektiv kan der argumenteres for, at det for Malenes vedkommende er blevet en naturlig del af hendes livsverden at være ekstra påpasselig med ikke at komme til at overskride hendes børns grænser. Malene beskriver endvidere, at hun kan opleve en følelse af, at noget “*snører sig sammen*” (Malene, Bilag 19, s. 9), hvis børnene kommer ud på badeværelset, når hun er i bad. Dog er hun fokuseret på at skabe et så naturligt forhold som muligt ift. nøgenhed og kroppe. Sigrid fortæller ligeledes om, at hun er fokuseret på at skabe en naturlighed vedrørende seksualitet og kroppe for hendes to sønner, dog oplever hun nogle gange at være “*bange for, om jeg ville komme til at gå over strengen*” (Bilag 12, s. 12) i dialoger med sønnerne om krop og seksualitet.

Oliver oplever, at hans frygt for at overskride sin datters grænser optræder så bevidst for ham, at han konstant er præget af en tvivl om, hvorvidt det er hans eller datterens behov, det handler om, i situationer med fysisk nærvær:

“Jeg er bange for at begå overgreb på hende. [...] nogle ting har jeg stadigvæk konstant forvirring omkring “hvornår det er hendes behov, og hvornår det er mit behov?” - og at det på en eller anden måde er forkert, hvis det er mit eget behov.

Og hvor langt ude er det ikke "hvorfor kan man ikke som far have et behov for at give sin datter et knus, når man mødes?" ..." (Oliver, Bilag 22, s. 4).

I forlængelse heraf beskriver Oliver, hvordan han oplevede det som nemmere, da datteren var mindre og for eksempel selv kom og tog hans hånd og på den måde indbød til fysisk berøring. Nu, hvor datteren er blevet 13 år, opleves situationer med fysisk nærvær som akavet for Oliver. Han oplever at blive bange for at overskride datterens grænser, da han bliver i tvivl om, hvorvidt der er tale om et fælles behov for eksempelvis at give hinanden et knus, eller om det blot er hans behov. Yderligere udtrykker Oliver en angst og usikkerhed, som har involveret følgende tanker hos ham: *"Så det er sådan nogle ting, hvor jeg bliver bange "kan jeg for godt lide det..." "* (Oliver, Bilag 22, s. 5). Oliver oplever dermed en frygt for, om han for godt kan lide det fysiske nærvær, og det kan tænkes, at Oliver bliver i tvivl om egne intentioner. Ligeledes opstår der en tvivl om, hvorvidt han overskrider datterens behov og lyst. Ud fra et fænomenologisk perspektiv antydes det i empirien, at flere af de medvirkende forældres bevidsthedsliv og intentionalitet i omgangen med egne børn har været præget af følelser af usikkerhed, forkerthed og en angst for at krænke eget barn, hvilket har influeret deres omgang med børnene gennem hele forældreskabet.

Desuden ser vi, at samtlige af de medvirkende forældre udtrykker en frygt for, om andre kunne finde på at udsætte deres børn for seksuelle overgreb. Denne frygt har bl.a. afspejlet sig i, hvem forældrene har ladet passe deres børn. Karen fortæller bl.a.: *"... jeg har været vildt dårlig til at lade andre passe mit barn. Grundlæggende ikke mistillid, men grundlæggende ikke tillid."* (Karen, Bilag 20, s. 3). Hvor Karen fortæller om en generel manglende tillid til andre, er det for Louises vedkommende særligt voksne mænd, hun oplever ikke at være tryk ved at skulle lade passe sit barn. Til dette siger Louise: *"Det ville jeg bare sådan grundlæggende ikke være tryk ved. Altså at [sønnen, red.] skulle være alene med en voksen mand - altså helt ærligt..."* (Louise, Bilag 18, s. 3).

Malene oplever, at mistilliden og angsten for, at hendes børn bliver udsat for seksuelle overgreb, er størst ved ældre mænd: *"... det her med at se spøgelses, det har jeg specielt i forhold til ældre mænd, fordi det har været min morfar [der har krænket, red.]. [...] det, jeg mener med at se spøgelses, det her med, at der kommer følelser op omkring "så vil den der person gøre et eller andet mod min pige" - det er specielt min pige, jeg har det med..."* (Malene, Bilag 19, s. 13). Med et fænomenologisk afsæt kan der her argumenteres for, at Malene, ligesom Louise, har en frygt, der er rettet mod et bestemt køn og alder, da disse associeres med de seksuelle overgreb. For flere af interviewpersonerne fortælles der ligeledes om tanker, der handler om hvem de har ladet omgås deres børn. Således

antydtes det, at der for flere af de medvirkende er en intentionalt omhandlende en frygt for, at deres børn udsættes for seksuelle overgreb, hvilket medfører tanker om, hvem børnene får lov at omgås.

Under interviewene er der blevet spurgt, om interviewpersonerne har haft bekymringer ift. den anden forælders omgang med barnet. Af de 12 interviews fremgår det, at kun Malene og Louise har haft tanker om den anden forælder relateret til seksuelle overgreb.

Malene forklarer, hvordan der på den anden forælders side af familien er en normalitet omkring at kysse børnene, hvilket for Malene opleves som grænseoverskridende. Malene fortæller, at hun ikke ønsker, at den anden forælder skal kysse sin datter, når datteren når en vis alder: *“... det gør du [den anden forælder, red.] ikke ved min pige, når hun er 15 år”*. Der er nogle ting der, som jeg kan mærke kommer op.” (Malene, Bilag 19, s. 6). Bekymringer omkring den anden forælder gør sig også gældende for Louise. Når Louises søn er hos den anden forælder, giver det Louise en tryghed at vide, at der er to andre stedsøskende til stede. Louise forklarer, at det er fordi *“det der med at være enebarn, også kun voksne, så er du bare i undertal.”* (Louise, Bilag 18, s. 9). Således finder Louise en ro i, at børnene ikke er i undertal og ikke ville være alene, hvis der skulle ske noget. Således beskriver både Louise og Malene en frygt rettet mod den anden forælder.

Sigrid beskriver, at hun ikke har haft en angst rettet mod den anden forælder, hun tilføjer dog: *“Hvis jeg nu havde haft døtre, så tror jeg, at det havde været anderledes. Men fordi jeg er kvinde og er blevet misbrugt af en mand...”* (Sigrid, Bilag 12, s. 11). Sigrids frygt er rettet mod et bestemt køn, som hun associerer med de seksuelle overgreb. Dertil mener Sigrid, at hendes frygt nok havde været rettet mod den anden forælder, hvis hun havde haft døtre.

Maja fortæller om, at hun i sin tid meldte sig ind i forældrebestyrelsen for at kunne holde styr på, hvad der skete nede i hendes søns børnehave, da hun grundlæggende følte sig utryk ved børnehavederens adfærd. Til dette fortæller Maja: *“... han [børnehavederen, red.] havde sådan snakket om, at der var rigtig mange af børnene, der godt kunne lide at sidde på hans skød, også nusse hans hår på armene - sidde sådan og pille i hårene på armen ik. Det rejste sig bare - jeg kunne bare mærke - der fik jeg sådan en reaktion. “Det skal de bare ikke. Det er bare ikke o.k.”* (Maja, Bilag 15, s. 5). I citatet kan det ses, hvordan børnehavederens adfærd vækker en bekymring og en kropslig reaktion hos Maja, som oplever at blive bange for børnehavederens intentioner og om, hvorvidt børnehavederen har krænket eller kunne finde på at krænke hendes søn seksuelt. Til dette fortæller

Maja ligeledes, at hun er bevidst om, at hun nok tænker i de baner før andre forældre, der ikke har været udsat for seksuelle overgreb i barn- og ungdom.

Frygten for ikke at kunne beskytte eget barn mod seksuelle overgreb har medført, at flere af forældrene beretter om til tider at have haft en overbeskyttende adfærd over for egne børn. Hertil nævner Karen om sine voksne sønner: *“Allermest pakkede jeg dem [sønnerne, red.] ind i vat og lukkede dem ikke ud - aldrig...”* (Karen, Bilag 20, s. 6). Christian beskriver også, hvordan han har haft en *“påpasselighed omkring mine børns sociale kredse, altså hvor de får lov at komme, har i en periode været rigtig påvirket, hvor jeg har prøvet at beskytte dem rigtig meget.* (Christian, Bilag 21, s. 7). Maja fortæller ligeledes, hvordan hun ønskede, at børnene skulle *“skånes for verdens ondskab på en eller anden måde altså.”* (Maja, Bilag 15, s. 6), hvortil hun tilføjer, at hun stadig har udfordringer med ikke at komme til at være for overbeskyttende, selvom hendes sønner nu er voksne. Da såvel Karen som Maja har voksne børn, men fortsat taler ind i samme behov for at beskytte deres børn, tyder det på, at den beskyttende adfærd omkring børnene fortsætter ind i forældreskabet. Ud fra ovenstående antydes det, at flere af de medvirkende har haft et behov for at beskytte og skærme eget barn ift. omverdenen, og at dette ikke kun er gældende for det tidlige forældreskab.

Frygten og behovet for at beskytte eget barn bliver i empirien særligt fremtrædende, når barnet når samme alder, som forældrene havde, da deres overgreb fandt sted. Malene fortæller således:

“... frygten melder sig “hvad hvis der sker noget med hende? Hvad hvis jeg ikke ser det?” [...]. “... det er fordi, at så har hun samme alder, som jeg havde [da krænkelserne fandt sted, red.]. Der er jo nogen, der kunne forgribe sig på hende allerede nu, det ved jeg udmærket godt. Det kunne også ske, når hun er 15 år, men det er mere den her - tror kobling, fordi hun ligner mig så meget, at jeg ser så meget af mig selv i hende, så jeg kan ikke lade være med at - på en eller anden måde - tilknytnings-forestilling om “tænk, hvis hun skal opleve de samme ting som mig?”” (Malene, Bilag 19, s. 3).

Malene beskriver, at hendes datters alder bevidstgør og forstærker hendes forestillinger om, at hendes datter kunne blive seksuelt misbrugt. Da Malenes datter ligner hende, uddyber Malene til citatet, at der er en sorg forbundet med at se datterens livsglæde og derigennem blive påmindet, at Malene som barn blev frarøvet oplevelsen af at være det glade barn, som bare ville ud i verden. Således er der for Malenes vedkommende både en frygt og en sorg forbundet med at se datteren i samme alder, som Malene selv havde, da de seksuelle overgreb fandt sted.

Freja (Bilag 16, s. 7) beskriver ligeledes, at hendes datter nærmer sig samme alder, som Freja selv havde, da de seksuelle overgreb mod hende fandt sted. Dette udløser for Freja en følelse af en dobbelthed omhandlende en frygt for, om datteren udsættes for seksuelle overgreb, samtidig med at Freja fortæller om, at hun bruger energi på ikke at lade frygten fylde i hendes hverdagsliv. Sigrid (Bilag 12, s. 14) og Rikke (Bilag 14, s. 9) fortæller, ligesom Malene og Freja, om en kobling og bevidstgørelse omkring alderen på eget barn og de seksuelle krænkelse. Ud fra et fænomenologisk afsæt kan det antydes, at de omtalte forældres bevidsthedsliv influeres af, at deres børn når den samme alder, hvor de seksuelle overgreb på forældrene fandt sted. Således fremtræder der en skærpelse af frygten og associationer mellem eget barns barndom og forældrenes i de medvirkendes bevidsthed, som er særlig fremtrædende i bestemte perioder af barnets alder.

Rikke og Oliver fortæller om, hvordan de ikke har været bevidste om de seksuelle overgreb, de selv har været udsat for, før de blev forældre. Hertil forklarer Oliver: *“Så dengang da jeg fik min datter, som jo så er 13 år siden, der var jeg endnu ikke bevidst om, hvor sindssygt det var, det de [krænkerne, red.] har gjort. [...] jeg har i den grad haft en form for - man kan kalde det som bedste begreb, en **traumatisk binding** til mine forældre.”* (Oliver, Bilag 22, s. 2). I citatet antydes det, hvordan Oliver forbinder sin manglende bevidsthed omkring krænkelse med, at han har haft en traumatisk binding til sine krænkere. Ligeledes fortæller Rikke, hvordan hun både har været ubevidst om og førhen har negligeret de seksuelle overgreb:

*“I mange år har jeg negligeret det, jeg har oplevet, og det der med igen og igen finde ud af “hold kæft det er **rimelig seriøst**. Det er rimelig voldsomt det her”. Det her med, at når det sker for én selv, så virker det ligesom ikke lige så stort, og så nogle gange kan jeg [...] kigge på mit eget barn og tænke “okay, hvis hun lige blev lagt ned på ryggen, da hun var seks år, ik. Det er rimelig sindssygt”. ”* (Rikke, Bilag 14, s. 8).

Ud fra et fænomenologisk perspektiv kan det antydes, at Rikkens livsverden ændrer sig, da hun bliver mor, og qua det, at hun ser datterens opvækst, begynder Rikke at kunne drage paralleller til sin egen historie. Det kan tænkes, at Rikkens livsverden og perspektiv førhen har været præget af en negligering af overgrebene, men gennem en ændring at hendes livsverden er hun blevet bekendt med, hvor voldsomme de seksuelle overgreb har været. Således kan der argumenteres for, at ændringen af Rikkens livsverden påvirker hendes bevidsthedsliv. Ud fra ovenstående ser vi således, at alderen på barnet og en ændring af livsverdenen qua forældreskabet kan sætte gang i en frygt, sorg og bevidstgørelse om de seksuelle overgreb.

Flere af de medvirkende interviewpersoner fortæller om en frygt for at videregive noget uhensigtsmæssigt til egne børn. Således beskriver Sigrid: “... jeg var bange for på en eller anden måde at give noget - give alt **mit lort** med videre, altså. Al min depression og angst, nogle af de ting, jeg har haft, og destruktive mønstre...” (Sigrid, Bilag 12, s. 4). Lignende fortællinger kommer til udtryk hos William (Bilag 23, s. 3), der beskriver, hvordan han ikke føler, at han har haft noget positivt at give videre til sin datter, og Oliver (Bilag 22, s. 5) der fortæller, at han er bevidst om, at han giver noget videre til sin datter, hvilket han betegner som en farlig arv.

For Louise udtrykkes denne frygt således: “Jeg har helt sikkert det her med den følelse indeni omkring ikke at være god nok og være bange for at **smitte** [eget barn, red.] med mine traumer. Det har jeg også læst en masse om, at det kan man jo gøre - og det frygter jeg stadigvæk.” (Louise, Bilag 18, s. 10). Ved at Sigrid, William, Oliver og Louise udtrykker en frygt for at komme til at smitte og videregive noget uhensigtsmæssigt til deres børn, kan det antages, at de alle refererer til det, der betegnes som en sekundær traumatisering. Netop en frygt for at komme til at påføre eget barn en sekundær traumatisering fortæller Rikke om:

*“At jeg havde senfølger, og hvor omstændigt det var, og så har jeg jo været ekstremt tynget af dårlig samvittighed over, at det så gik ud over mit barn. Altså det her med også at stifte bekendtskab med **sekundær traumatisering** og være klar over, at jeg faktisk aktivt **gør skade** på mit eget barn. [...] jeg kommer til fortsat ikke at gøre det godt nok ud fra min egen standard i hvert fald - det er fuldstændig hjerteskrærende knusende forfærdeligt at stå i...”* (Rikke, Bilag 14, s. 8).

Rikke beskriver, hvordan hun oplever, at senfølgerne medfører sekundær traumatisering og en oplevelse af at skade sit eget barn. Ligeledes oplever Rikke, at hun ikke kan leve op til egne standarder mht. det at være en god nok forælder for sin datter. Dermed indikeres det, at både Rikke, Sigrid, William, Oliver og Louise er bevidste om, og har en frygt for at videregive egne traumer til deres børn.

Frygten for ikke at være en god nok forælder er en gennemgående faktor i empirien. Yderligere ses der hos de kvindelige interviewpersoner en angst for at fortælle f.eks. sundhedsplejersker, jordemødre, læger og fagpersoner fra kommunen m.fl. om historikken med de seksuelle overgreb af frygt for, om nogen vil fjerne deres barn fra hjemmet. Særligt Louise (Bilag 18, s. 5), Kamille (Bilag 13, s. 17), Sigrid (Bilag 12, s. 5) og Dorte (Bilag 17, s. 12) fortæller om denne frygt for at få fjernet eget barn. Om dette siger Louise: “For det værste der nogensinde kunne ske, det var jo, at nogen kom

og tog min søn fra mig. Så hvis de finder ud af lige pludselig, at jeg er senfølgeramt og er helt ude at skide psykisk - så ville der jo komme nogen og tage min søn." (Louise, Bilag 18, s. 5). Her bliver frygten for andres kendskab til senfølgerne koblet sammen med en frygt for at få frataget sit barn.

Frygten medfører for de medvirkende ligeledes en bevidsthed om at fremstå på en bestemt måde i relationer til bl.a. sundhedsfagligt personale. I Kamilles tilfælde er det kommet til udtryk således: "Og når hun [sundhedsplejersken, red.] så nogen gange prøvede, så lavede jeg bare en totalt offensiv og sagde "det er bare fint, og det kan jeg godt, og det skal jeg nok finde ud af. Jeg skal også være sammen med nogle veninder i morgen", og du ved cover, cover, cover, ik også." (Kamille, Bilag 13, s. 17). Kamille undlader at fortælle sundhedsplejersken, hvordan hun egentlig har det, af frygt for, hvilke konsekvenser dette kan have. Med udgangspunkt i et fænomenologisk perspektiv kan det i citatet antydes, at Kamilles intentionalitet er rettet mod frygten for at få fjernet sit barn, og hvordan Kamilles, ligesom de øvrige forældres, rettedhed mod frygten får Kamille til at handle på bestemte måder i forbindelse med bl.a. sundhedsfagligt personale. I empirien ses det dermed, hvordan de medvirkendes handlemåder er i uoverstemmelse med, hvordan de egentlig har det i bestemte situationer.

I empirien fremgår det ligeledes, hvordan Louise (Bilag 18, s. 10) og Dorte (Bilag 17, s. 13) har haft en frygt for at stå i en situation, hvor den anden forælder kunne finde på at bruge sin viden om de seksuelle overgreb imod dem for f.eks. at få forældremyndigheden over deres børn. Dorte fortæller: "... nogle gange var jeg egentlig også bange for, at min eksmand ville bruge det imod mig, hvis vi kom til **kamp** i statsforvaltningen eller et eller andet, ik." (Dorte, Bilag 17, s. 13). Ud fra Louises og Dortes beretninger fremgår det, at frygten for at få frataget sit barn ikke kun er rettet mod sundhedsfagligt personale m.fl., men også omfatter den anden forælder.

6.2.1 Opsamling

I analysen ser vi, hvordan forældrene generelt i forældreskabet udtrykker en bekymring og frygt for at overskride barnets grænser, hvilket for nogle af de medvirkende resulterer i en ekstra påpasselighed i samspillet med børnene. Frygten er særdeles fremtrædende for de medvirkende i situationer, der involverer fysisk nærvær. Generelt ses det, at flere af de medvirkende er bevidste om, hvem de lader være sammen med deres børn, da de medvirkende oplever en frygt for, at udenforstående kunne finde på at udsætte børnene for seksuelle overgreb. Denne frygt bliver for nogle af interviewpersonernes vedkommende forbundet til et bestemt køn og alder, der associeres med de seksuelle overgreb. I

analysen ses det ligeledes, hvordan nogle af de medvirkende mødre har haft en frygt for, at den anden forælder kunne finde på at udsætte barnet for seksuelle krænkelser.

Flere af de medvirkende oplever at være ekstra påpasselige og beskyttende omkring eget barn i forhold til omverdenen, hvorfor det bliver tydeligt, at den beskyttende adfærd er gennemgående for forældreskabet, selv når børnene er blevet voksne. I analysen bliver det ligeledes synligt, at når barnet når samme alder, som forældrene havde, da de selv blev seksuelt krænket, kan der opstå retraumatiseringer og en øget frygt for, at eget barn bliver udsat for seksuelle krænkelser. Analysen peger på, at det at være forælder generelt kan påvirke associationer, retraumatiseringer og en bevidstgørelse om de seksuelle overgreb. Bevidstgørelsen af egne seksuelle overgreb opleves for forældrene at være fremtrædende igennem spejlingen i børnenes udvikling, da de derigennem bliver påmindet om og drager paralleller til deres egen historik. Således kan det ud fra et fænomenologisk perspektiv tænkes, at de medvirkende i forældreskabet oplever en ændring af deres livsverden, og at denne ændring udløser nye perspektiver og en intentionaltitet, der influerer en bevidstgørelse af, hvad de medvirkende selv har været udsat for.

Yderligere fremgår det i analysen, at samtlige forældre oplever en frygt for at videregive uhensigtsmæssige vaner til egne børn, hvilket kan beskrives som en frygt for en sekundær traumatisering. Vi ser det som en gennemgående faktor, at forældrene oplever en bekymring for at være utilstrækkelige i forælderrollen. Dertil giver flere af mødrene udtryk for en frygt for at få frataget og fjernet deres børn fra hjemmet. Denne frygt er sammenkædet med en angst for, at andre får kendskab til senfølgerne, herunder bl.a. sundhedsplejersker og fagpersoner fra kommunen. Dette medfører for mødrene en fortilse angående de problematikker, senfølgerne medfører, og en bevidstgørelse om egne handlemåder i samspillet med sundhedsfagligt personale. Således indikerer analysen en frygt, der handler om, at senfølgerne vil blive brugt imod én og føre til en fjernelse af eget barn. Endvidere fremgår det at få af mødrene oplever en lignende frygt for, at den anden forælder kunne finde på at misbruge kendskabet om senfølgerne imod dem og dermed fratage mødrene deres børn.

6.3 Samspil og relation med eget barn

I 6.1: Det tidlige forældreskab indikeres det, at både de mandlige og kvindelige medvirkende oplever en frygt forbundet med intimitet med deres børn. Denne frygt kommer særligt til udtryk ved bl.a. bleskift, intimvask og amning. Dertil oplever flere af forældrene, at frygten påvirker deres ageren og

handlen i samspillet med barnet. Således ses det allerede i den første overordnede tematiske kategori, at senfølgerne af de seksuelle overgreb indvirker på samspillet med barnet i bl.a. fysiske og intime situationer.

Flere af de medvirkende, der har to eller flere børn, beretter om, hvordan det opleves anderledes i fysiske og intime situationer med deres andet barn. Kamille (Bilag 13, s. 12), Sigrid (Bilag 12, s. 6), Dorte (Bilag 17, s. 3) og Christian (Bilag 21, s. 6) fortæller om, hvordan de har opbygget en større selvtilid omkring det at være forælder, og at en del af usikkerheden omkring egen ageren i forhold til barnet har ændret sig.

Dorte fortæller således om den forskel, hun har oplevet, fra da hun fik sit første barn, til hun fik sit andet og tredje: *“Altså jeg var ikke så meget på udebane og var meget mere sikker på, hvordan man sku være der.”* (Dorte, Bilag 17, s. 3). Dorte beskriver en øget sikkerhed forbundet med en viden om, hvordan hun skulle være i samspillet med sit andet og tredje barn. For både Kamille, Sigrid, Dorte og Christian kan der ud fra et fænomenologisk perspektiv argumenteres for, at deres livsverdener har ændret sig, efter at de har fået flere børn. Denne ændring kan være influeret af de erfaringer, de har gjort sig med forælderrollen, hvilket kan tænkes at have indflydelse på deres handlen i deres relation til barnet.

For Malene opleves det dog sværere at blive mor for anden gang. Ved første barn beskriver Malene det som en okay oplevelse, men ved andet barn beskriver Malene en anden følelse. Malenes første barn er en dreng, og om udfordringen ved, at hendes andet barn er en pige, fortæller hun således: *“... [første, barn, red.] det var en knægt, og det tror jeg måske også, at det har noget at gøre med det - at det har været lidt lettere for mig at få en dreng, fordi jeg på en eller anden måde - **min pige, hun ligner mig så meget**, så der er nogle andre ting, der lige pludselig kom med ind over der.”* (Malene, Bilag 19, s. 3). Det, at Malene får en datter, der ligner hende meget, har udløst andre oplevelser, end det gjorde for Malene, da hun blev mor til sin søn. Yderligere i interviewet fortæller Malene desuden om, hvordan det at få en datter for hende udløste både følelser, flashbacks og en øget frygt for, om datteren ville blive udsat for seksuelle krænkelse. Det kan således ud fra en fænomenologisk synsvinkel tænkes, at der i Malenes bevidsthedsliv er en frygt, som er særlig rettet mod datterens køn, da Malenes datter gør hende bevidst om og øger hendes frygt for, om nogen kunne finde på at udsætte datteren for seksuelle overgreb. I ovenstående bliver det dermed tydeligt, hvordan både de mandlige

og kvindelige forældre oplever det som anderledes at få sit andet og tredje barn, hvilket kan tænkes at have påvirket forældrenes tanker, handlen og oplevelser i relationen til barnet.

I empirien fremgår det, at det kun er i relation til det fysiske og intime samspil med barnet, at forældrenes oplevelser påvirkes af antallet af børn. I forhold til de øvrige senfølgers påvirkning af forældreskabet ses der dermed ikke en forskel, hvad angår første, andet og tredje barn.

Størstedelen af interviewpersonerne beskriver, hvordan de bl.a. har haft vredesudbrud, PTSD og et brysk tonefald, der påvirker deres samspil og relation til deres børn. For nogle af forældrene beskrives det som vanskeligt at kontrollere deres vrede, som f.eks. medfører en uhensigtsmæssig råben og skrigen ad deres børn.

Christian fortæller: *“Men nogle gange, når jeg får hævet stemmen - og jeg kan høre, at jeg gør det meget mere, i forhold til hvad andre forældre gør ved deres børn - så kan jeg godt være hård ved mig selv. Det kan jeg godt mærke nogle gange har en påvirkning på relationen [til børnene, red.]”* (Christian, Bilag 21, s. 8). I citatet beskriver Christian, hvordan han i sammenligning med andre forældre oplever, at han får hævet stemmen mere i samspillet med sine børn. Denne bevidsthed medfører, at Christian bliver hård ved sig selv, da han godt er klar over, at hans ageren kan påvirke relationen til hans børn. Christian siger videre: *“Jeg må ikke lave lige så mange fejl som andre. Og det er udelukkende, fordi at jeg ser billedet af det, som jeg selv har været igennem. Jeg vil ikke være det, som jeg selv var bange for som barn. Og derfor er jeg hård ved mig selv...”* (Christian, Bilag 21, s. 9). Christian fortæller her om en bevidsthed om, at han ikke må lave lige så mange fejl som andre forældre, da han vil sikre, at hans børn får en anderledes barndom end den, han selv har oplevet. Dette medfører, at Christian er hård ved sig selv i sin stræben efter at give sine børn en bedre barndom. Med afsæt i Husserls begrebsapparat kan det tænkes, at Christians intentionalitet bestræber sig på ikke at være det, som han selv har været bange for i sin barndom, og af den årsag optræder der i hans bevidsthedsliv en opmærksomhed på ikke at ville lave fejl. Således kan det tænkes, at det er derfor, at Christian bl.a. er bevidst om, hvorvidt han får hævet stemmen mere end andre forældre.

En lignende fortælling går igen hos Sigrid, der nævner en episode, hvor hun har oplevet, at filmen er knækket for hende, og hun har råbt og skreget ad sin søn: *“... der knækkede filmen for mig, og jeg fik simpelthen råbt og skreget ad ham [sønnen, red.]. Der har jeg det sådan lidt - jeg kunne nærmest ikke styre det og - det var ellers noget, jeg synes jeg havde lagt fra mig ik. Der røg jeg lige tilbage i noget gammelt, fordi jeg blev angst ik.”* (Sigrid, Bilag 12, s. 9). Sigrid oplever, at hun nærmest ikke

kan styre sin vrede i situationer, hvor hun mærker en angst i relationen til sin søn, hvor hun tilføjer, at hun er bevidst om, at hun ryger tilbage i nogle uhensigtsmæssige gamle mønstre.

Dorte (Bilag 17, s. 13) og Louise (Bilag 18, s. 8) siger om det, som de selv betegner som en PTSD-vrede, at deres vrede er hurtigt stigende. Louise beretter således om sin PTSD-vredes eskalering:

*“Altså når man har PTSD, så ryger du hurtigt fra nul til 100, ik. Og det kan også være - jeg kan sagtens komme bagefter og sige “ved du hvad, det må du sgu undskylde, at mor fik råbt ad dig der. Det er bare ikke i orden. Det er jeg ked af”. Men jeg er jo **træt af**, at det er sådan, det skal gå, og at det åbenbart er min vej frem ind til min søns hjerte, i stedet for at jeg bare kan **lade være fra starten af**.”*
(Louise, Bilag 18, s. 8).

Louise giver udtryk for en følelse af at være træt af sine vredesudbrud og beskriver, hvordan hun på grund af sine vredesudbrud bliver nødt til efterfølgende at undskylde over for sin søn. Dertil oplever Louise, at den efterfølgende undskyldning over for sønnen er vejen til hans hjerte, hvortil hun fremhæver, at hun er træt af, at det er sådan, det foregår.

Rikke (Bilag 14, s. 7) beskriver, hvordan hun har oplevet, at hendes PTSD og vredesudbrud har fyldt i forældreskabet, dog har dette set anderledes ud, da hendes datter var spæd. Da Rikkes datter var spæd, og Rikke kunne mærke vreden, trak hun sig fysisk fra situationen ved f.eks. at gå ind i stuen og græde, mens hun kunne høre sin datter græde inde i soveværelset. Når Rikke trak sig ind i stuen, var det for at få beroliget sig selv og dæmpe vreden. Rikke beskriver PTSD-vreden som en ustyrlig mistelse af besindelsen: *“Den der PTSD-vrede med fuldstændig at miste besindelsen og slet ikke kunne styre sit **raseri** - har jeg haft rigtig mange gange [...]. Det synes jeg har været det **største problem** - det har været, fordi [datteren, red.] er blevet **seriøst** bange for mig, ik. [...] Men det har mest været det der raseri, som vi kalder ‘monster-moren’ herhjemme...”* (Rikke, Bilag 14, s. 7). I Rikke og datterens hjem kaldes PTSD-vreden for ‘monster-moren’ og dækker over Rikkes raseriudbrud. Rikke fortæller generelt i interviewet, ligesom i citatet, at noget af det værste ved senfølgerne i kombination med forældreskabet er disse vredesudbrud, hvor hun oplever, at hendes datter bliver bange for hende.

Under interviewet med Kamille pointerer hun vigtigheden i, at forældre med senfølger er ærlige omkring deres udfordringer i forældreskabet og samspillet med deres børn og dermed tør at italesætte det tabubelagte. Dermed ønsker Kamille at gøre op med tabuet og vælger at fortælle om nogle af de situationer, hvor hun har oplevet senfølgerne påvirkning på samspillet med børnene:

*“Jeg har gjort ting ved mine børn, jeg ville ønske, at jeg ikke havde gjort. Jeg har omsorgssvigtet begge mine børn. Jeg har **klemt** mit otte-måneders barns arm så hårdt, at han havde blå mærker på begge overarme. Jeg har været så langt ude, at jeg blev nødt til at lukke min søn fysisk ud af huset og låse døren, ellers så havde jeg skadet ham - han var to et halvt [...]. Så faldt jeg til ro, så lukkede jeg ham ind igen, og så reddede jeg hans liv ved det. Senfølger kan få det værste frem i én. Nogle ting, som jeg aldrig troede, jeg ville gøre, det har jeg gjort.”* (Kamille, Bilag 13, s. 20).

Kamille fortæller om, hvordan hun er bevidst om, at senfølgerne har påvirket hendes samspil med hendes børn. Ligeledes beskriver hun, hvordan vredesudbruddene har medført, at hun har taget fysisk fat i sin søn og har måttet lukke sønnen ude af hjemmet for ikke at komme til at gøre skade på ham. Kamille, ligesom Rikke (Bilag 14, s. 7), Louise (Bilag 18, s. 8) og Malene (Bilag 19, s. 5), fortæller om, hvordan de selv eller børnene har skullet fjerne sig fysisk fra situationen, for at forældrene kunne falde til ro og samle sig efter et vredesudbrud. Vi ser, at nogle af de medvirkende beskriver vredesudbruddene i forbindelse med deres diagnosticering af PTSD, mens andre fortæller om vredesudbrud uden at nævne PTSD. Dette kan evt. forklares med, at ikke alle de medvirkende er diagnosticeret med PTSD. Dog bliver det tydeligt i analysen, at flere af de medvirkende fortæller om at opleve en vrede, der har influeret samspillet med deres børn.

Foruden vredesudbruddene oplever Malene (Bilag 19, s. 6) og Dorte (Bilag 17, s. 8) også, hvordan PTSD og senfølger kan medføre en sensitivitet over for lyde og andre sanseindtryk, der påvirker samspillet med børnene. Om dette fortæller Malene: *“... jeg er sensitiv, må jeg sige, over for meget input. Og det ligger jo i børns natur at **larne og løbe rundt og være alle vegne, ikke høre efter - ikke gøre, som der bliver sagt.** Så nogle gange kan jeg mærke, at til sidst, så kan jeg lige pludselig bare koge over, og så kan jeg blive virkelig vred.”* (Malene, Bilag 19, s. 6). Malene udtrykker, hvordan hendes sensitivitet over for larm og for mange input kan føre til vredesudbrud. Dorte (Bilag 17, s. 8) fortæller ligeledes om, at hun kan opleve, at senfølgerne kan medføre en stressfølelse og en lydfølsomhed, hvilket medfører, at hun i samspillet med børnene bliver nødt til at trække sig for at kunne få ro.

Desuden peger empirien på, at senfølgerne for de medvirkende kan medføre et manglende nærvær og overskud i forældreskabet. Det manglende overskud tales frem af flere af de medvirkende forældre, som oplever, at dette går ud over samspillet med deres børn. William fortæller bl.a. om en episode, der involverede madlavning med barnet, hvor han oplevede, at overskuddet var fraværende:

“Men overskuddet er sjældent til at stå med en teenager, der godt kan rode lidt og være lidt utålmodig og ha opmærksomheden 20 forskellige steder, og måske også sviner lidt mere, end vi andre gør. Der kan det være svært, hvis man ved på forhånd - jeg har ikke overskuddet til det, men jeg vil gerne gøre det, altså. Så det bliver tit skåret fra, og hvis ikke det bliver skåret fra - der er en stor risiko for, at det går skævt og bliver en dårlig oplevelse.” (William, Bilag 23, s. 5).

William giver her udtryk for, at hans manglende overskud kan resultere i, at der er en risiko for, at situationer i samspillet med barnet ender med at blive en dårlig oplevelse. I citatet fortælles der yderligere om et ønske om bl.a. at kunne lave mad og lektier med barnet, men at dette ofte fravælges af frygt for, at det bliver en dårlig oplevelse.

Malene beskriver, at hun oplever, at senfølgerne påvirker hendes overskud: *“Jeg kan også nogle gange mærke, at nogle dage - nu siger jeg **overskud** til dem [børnene, red.] - så gider jeg dem ikke. [...] jeg kan sagtens se - ja at mine senfølger nogle gange gør, at jeg bare ikke er nærværende...”* (Malene, Bilag 19, s. 5). Det manglende overskud kan tænkes at udløse en oplevelse for Malene, der handler om, at hun nogle dage ikke kan rumme sine børn. Endvidere kan senfølgerne bevirke et manglende nærvær, når Malene er sammen med sine børn.

Ligeledes fortæller Freja, hvordan hun oplever det som udfordrende i situationer, hvor hun har en manglende psykisk tilstedeværelse og ikke kan rumme sit barns følelser. Freja forklarer:

*“... jeg har svært ved at **rumme** børnene - ja, jeg har rigtig svært ved at rumme deres følelser. Det er jeg blevet bedre til og er blevet mere bevidst om, at jeg så agerer sådan, som jeg ønsker at agere, men måske ikke har mig selv helt med. For eksempel, hvis de er ked af et eller andet, og jeg har svært ved at rumme det og måske synes, at det er lidt latterligt at være ked af.”* (Freja, Bilag 16, s. 6).

Ovenfor beskriver Freja, hvordan hun har svært ved at rumme og sætte sig ind i sine børns følelser, f.eks. når de er ked af det, og hvordan hun i samspillet med børnene derfor kan opleve ikke at have sig selv helt med. Freja (Bilag 16, s.7) forklarer hertil, at hun i situationer, hvor hun har svært ved at rumme børnenes følelser, har en oplevelse af, at hun forsvinder ind i sig selv: *“... Så kan det godt være, at skallen er tilbage, og jeg krammer dem og gør de rigtige ting, men **jeg** er ikke til stede, altså jeg er følelsesmæssigt ikke til stede.”* (Freja, Bilag 16, s. 7). Freja beskriver, hvordan hun følelsesmæssigt forsvinder, således at det kun er skallen af hende, der er tilbage. I forlængelse af citatet forklarer Freja, hvordan hun er bevidst om, at hun i situationer med børnene har en tendens til at dissociere, når det bliver for svært for hende at indgå i samspillet med sine børn.

Ligeledes fortæller Kamille om, at hun har perioder, hvor hun kan rumme sine børn, og i andre perioder har sværere ved at rumme dem:

“Og det kører i perioder ligesom kvartalsdranker, så gør jeg det også som mor. Jeg har moduler, hvor det kører for mig, og hvor jeg har det godt, og hvor jeg rummer ham, og hvor jeg kan være omsorgsfuld og nærværende. Så har jeg moduler, hvor det bare sejler, hvor jeg er irriteret, og jeg er sur, og jeg kan fandme ikke rumme ham. Så sådan kører hele deres barndom. De moduler kan jo være tre måneder, de kan være halve år - det er så mærkeligt. Hvor jeg egentlig fungerer, og så fungerer jeg ikke...” (Kamille, Bilag 13, s. 14).

Kamille beskriver i ovenstående, hvordan hendes børns barndom har været præget af det, som hun kalder moduler. Der er således moduler, hvor Kamille har formået at rumme sine børn, og moduler, hvor hun har været irriteret og ikke har formået at rumme børnene. Således oplever Kamille og hendes børn store svingninger på tre måneders til et halvt års varighed, hvor Kamille enten kan rumme sine børn eller ikke formår det. På baggrund heraf kan det ud fra et fænomenologisk perspektiv tænkes, at Kamilles børns livsverden konstant svinger mellem at have en mor med overskud og en mor med mangel på overskud, ligesom at Kamilles livsverden er præget af disse svingninger. Således indikeres det i empirien, at flere af de medvirkende fortæller om et manglende overskud og nærvær, som de medvirkende oplever sætter begrænsninger og influerer samspillet med deres børn.

Både William og Dorte påpeger, at de oplever, at senfølgerne influerer rent praktiske opgaver i forældreskabet. William forklarer, at det med at hjælpe med lektierne kan være vanskeligt for ham: *“... hvis jeg skal hjælpe med lektierne, så kan jeg kun hjælpe **meget begrænset**, fordi - jamen når man er i den der overlevelsestilstand, der er jo ikke noget, der hænger fast, altså.”* (William, Bilag 23, s. 8). William beskriver, at de seksuelle overgreb har påvirket ham i en sådan grad, at han oplever at være i en overlevelsestilstand, og at det derfor bliver svært for ham at hjælpe med lektierne, da hans hukommelse svigter. Ydermere fortæller Dorte, hvordan det for hende kan være svært at tale i telefon med andre, hvilket hun godt er klar over ikke er særlig hensigtsmæssigt, når der f.eks. skal laves legeaftaler: *“Jeg har for eksempel meget meget svært ved at tage telefonen, hvis jeg ikke ved, hvem der ringer [...]. Og det er ikke skidesmart, når man har små børn, hvor andre forældre ringer og spørger efter legeaftaler eller sådan noget.”* (Dorte, Bilag 17, s. 9). I interviewet med Dorte fortælles der om en usikkerhed forbundet med ikke at vide, hvem det er der ringer, og hvad den der ringer vil. Således bliver det svært for Dorte at være i forælderrollen, når hendes børn f.eks. har villet have en legeaftale.

Størstedelen af de medvirkende beretter om følelser, der handler om ikke at være en god forælder i samspillet med deres børn. Disse følelser rummer bl.a. en skam-og skyldfølelse over egne forældrekompetencer. Netop denne skyldfølelse fremhæver Freja i situationer, hvor hun ikke har kunnet rumme at trøste sit barn og i stedet har reageret med vrede mod barnet: “... så blev det hele lidt kaotisk, fordi jeg måtte trække mig eller bede [den anden forælder, red.] om at overtage. Og det bidrog jo bare til den der skyldfølelse, og “*hvorfor kan I ikke*” - det var også træls, at jeg skulle blive sur i stedet for at trøste.” (Freja, Bilag 16, s. 6). Det kan tænkes, at Frejas skyldfølelse opstår i en formodning om, at den anden forælder godt kan rumme at trøste barnet, og derved bliver Freja bevidst om sine egne mangler, når hun f.eks. reagerer med vrede i stedet for at trøste barnet.

For Rikke er noget af det mest skamfulde, hun ved at være utilstrækkelig i sin forældrerolle og vide, at senfølgerne går ud over datteren:

“... noget af det, som jeg synes er det **største** - den største udfordring ved at være forælder med senfølger, det er den skam, der er forbundet med, at man ikke kan gøre det så godt, som man gerne vil. [...] Jeg tror, alle forældre vil være pinlige eller skamfulde, hvis de fucker det op. Og så tror jeg bare, at hvis man er misbrugt som barn, så har man ligesom skam i sit dna [...]. Så jeg tror næsten ikke, at jeg kan forestille mig noget værre skam, end når man er - når det er noget med ens barn, man **ikke** har styr på...” (Rikke, Bilag 14, s. 17).

For Rikke er den største udfordring i forældreskabet følelsen af ikke at have styr på, hvordan hun er forælder på en hensigtsmæssig måde. Rikke udtrykker i citatet en forælder-skam, som rummer en gennemgribende følelse af ikke at være en god nok mor for hendes datter, ligesom det smerter hende at vide, at hendes senfølger påvirker relationen til datteren samt datterens trivsel.

Maja beskriver, hvordan hun har oplevet, at “*der var der nogle dage, hvor jeg har haft det så elendigt, at jeg har skrevet [i en notesbog, red.], at “det bedste var, at jeg bare forsvandt, for så kunne de få en ordentlig mor [...].”* Og det gør mig så ked af det. [...] det har da **pint** mig, at de skulle have en mor, der ikke havde overskuddet.” (Maja, Bilag 15, s. 7). Maja fortæller her, hvordan hun har haft tanker om og skrevet ned, at det ville være bedst for hendes sønner, hvis de kunne få en anden mor. Disse tanker er kommet som følge af, at Maja har oplevet ikke at have haft det fornødne overskud i samspillet med sine sønner.

En lignende skamfølelse af ikke at have det fornødne overskud ses også hos Malene, der beskriver: “... da de var mindre, og jeg overhovedet ikke havde noget overskud - skammede jeg mig jo over, at jeg - en ting er over for dem, men en anden er over for omverdenen, at jeg egentlig ikke kunne det, som jeg troede.” (Malene, Bilag 19, s. 6). Her taler Malene både om en skamfølelse over for sine

børn, men også om en skam over for omverdenen. Det kan tænkes, at Malene oplever, at der i omverdenen er bestemte forventninger til forælderrollen, som Malene har en følelse af ikke at kunne leve op til qua senfølgerne. Dertil kan det formodes, at det for Malene udløser en skam over senfølgerens påvirkning af forældreskabet samt en skam over egen utilstrækkelighed i forælderrollen.

For Kamille kan det at være sammen med hendes søn vække *“... et irritationsmoment for mig, fordi han [sønnen, red.] minder mig om alt det, jeg ikke kan, alt det, jeg ikke har, og alt det, jeg ikke formår.”* (Kamille, Bilag 13, s. 14). I relationen med sønnen bliver Kamille bevidst om alle de ting, hun ikke formår i forælderrollen. Således kan det tænkes, at Kamilles relation til hendes børn er præget af en skamfølelse og en utilstrækkelighed i forælderrollen. Yderligere forklarer Kamille om en bevidsthed om og følelse af at have fejlet som mor. Kamille fortæller om en episode, hvor disse følelser har været til stede hos hende. Episoden har omhandlet, hvordan hendes andet barn har følt sig uønsket i hjemmet og derfor er gået hjemmefra:

“På et tidspunkt var [andet barn, red.] - der følte han sig så uønsket herhjemme, at han gik hjemmefra i underbukser og træsko. Så måtte vi ud og fange ham i indkørslen, tage ham ind igen og prøve at snakke med ham og forklare ham, at “det her har ikke noget med dig at gøre, der er noget galt med mor og far. Vi gør det så godt, vi kan, og vi elsker dig og prøver at passe på dig.” (Kamille, Bilag 13, s. 20).

Kamille oplever i denne episode at have fejlet som mor, da hun føler sig ansvarlig for at have fået sin søn til at føle sig uønsket i hjemmet, hvorefter han er gået hjemmefra. Denne episode udløser, at Kamille vælger at fortælle, at det er hende, der er noget galt med, og ikke sønnen. For Kamille bliver det således vigtigt at klargøre overfor sit barn, at det er hende, der bærer skylden, og ikke barnet. Lignende fortællinger ses hos både Dorte og William, som også har haft et behov for at fortælle deres børn, at udfordringerne ligger hos forældrene og ikke hos børnene.

Dorte beskriver, at hun ventede på, at børnene var gamle nok, så hun kunne fortælle dem om, hvordan hun havde været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. For Dorte var det vigtigt at få sagt det: *“Det, jeg måske har været bange for, var, at de troede, at det handlede om dem”* (Dorte, Bilag 17, s. 8). Dorte har haft en frygt for, at børnene ville tro, at det var dem, der var problemet, derfor var det vigtigt for hende at fortælle om de seksuelle overgreb og senfølgerne heraf.

Lignende gør sig gældende for William, der fortæller: *“... jeg synes ligesom, at hun [datteren, red.] fortjente at få noget af historien om, hvorfor hendes far ikke var sådan en god far, som hun måske*

kunne have drømt om. Jo, bare for at give hende en forståelse af, at det ikke var hende, men at det var mig...” (William, Bilag 23, s. 6). I citatet beskriver William, hvordan han både har villet sikre, at datteren ikke skulle tænke, at det var hende, der var noget galt med, samtidig med at han har haft lyst til at forklare over for datteren, hvorfor han i deres relation har ageret på bestemte måder. I forlængelse heraf beretter William om, hvordan han oplever dette som udfordrende og skammer sig over i forældreskabet og samspillet med sin datter: “... *at kunne vide bedre, men ikke kunne evne bedre...*” (William, Bilag 23, s. 6). Således indikeres det, at der er en skam forbundet med det at være forælder, der udløses af ikke at føle sig som en god nok forælder i samspillet med børnene. Således bliver det for nogle af de medvirkende italesat, at de har oplevet et behov for at forklare, at børnene ikke bærer ansvaret for udfordringerne i forælder-barn-relationerne.

6.3.1 opsamling

Analysen giver et indblik i, at fem af de medvirkende interviewpersoner, der er forældre til mere end ét barn, oplever, at der til sammenligning med det første barn er en forskel, hvad angår samspillet med det andet og tredje barn i fysiske og intime situationer. Fire af de medvirkende har fået en større selvtillid i forælderrollen som følge af de erfaringer, som de har erhvervet sig ved at få deres første barn. Dog oplever én af de medvirkende, at det var sværere for hende at blive mor for anden gang, hvor hun fik en datter. Det beskrives, at dette er forårsaget af, at datteren ligner den medvirkende mor meget, hvilket bl.a. hos moren har udløst flashbacks til de seksuelle overgreb og har medført en øget frygt for, at datteren kunne blive udsat for seksuelle krænkelser.

I analysen fremgår det, at størstedelen af såvel fædrene som mødrene beskriver, hvordan de i relation til deres børn er påvirket af senfølger fra de seksuelle overgreb, hvilket bl.a. omfatter vredesudbrud. Disse vredesudbrud er for nogle af de medvirkende relateret til deres diagnosticering af PTSD, hvor vredesudbruddene for andre nævnes uden henvisning til PTSD. Disse vredesudbrud beskrives som hurtigt eskalerende og påvirker samspillet med børnene. Én af mødrene får under interviewet pointeret vigtigheden af at italesætte udfordringer i forældreskabet, som kan være tabubelagte. Om dette fortælles det, hvordan senfølgerne har påvirket relationen mellem mor og barn, og hvordan morens vredesudbrud har ført til en fysisk pågribelse af barnet. Flere af interviewpersonerne har oplevet, at de i situationerne med vredesudbrud har måttet fjerne sig selv eller børnene fysisk fra situationen, for at de medvirkende forældre har kunnet falde til ro og samle sig. Yderligere beskrives det, hvordan de medvirkende forældres PTSD og senfølger medfører en sensitivitet over for lyde og andre sanseindtryk, som kan påvirke samspillet og omgangen med deres børn.

Flere af interviewpersonerne fortæller, at relationen og samspillet med deres børn påvirkes af forældrenes manglende overskud og nærvær. Det fremgår desuden, at det for forældrene kan opleves som svært at sætte sig ind i og rumme barnets følelser. Hertil beskrives det også, hvordan det manglende overskud og senfølgerne kan influere praktiske opgaver, der er forbundet med forælderrollen, herunder bl.a. lektiehjælp.

Samtlige interviewpersoner fortæller om, at de i samspillet med deres børn har haft følelsen af ikke at være en god forælder. Ikke at føle sig som en god nok forælder medfører en stor skamfølelse hos flere af de medvirkende. Ligeledes har det for nogle af de medvirkende været vigtigt at klarlægge over for deres børn, at det er dem som forældre, der bærer skylden og ansvaret for udfordringerne i forælder-barn-relationen, og ikke børnene.

Generelt i den samlede analyse fremgår det såvel direkte som indirekte, at senfølgerne har påvirket forældrenes samspil og relation til barnet, dog i et forskelligt omfang og med forskellige problemstillinger og udfordringer.

6.4 Et behov for hjælp og støtte

Alle medvirkende interviewpersoner fortæller om, at det har været vigtigt for dem at deltage i nærværende speciale for bl.a. at kunne være med til at aftabusere, afstigmatisere, hjælpe og viderebringe egne erfaringer til andre forældre med senfølger.

William fortæller, at han ønsker at være med til at normalisere, at der er fællestræk mellem senfølgeramte fædre og mødre: “... *man bliver nødt til i en eller anden grad at få normaliseret de ting, som er fællestræk, når man har været udsat for seksuelle overgreb både som mand og som kvinde, men også kønnene imellem altså. Der er mange ting, der går igen.*” (William, Bilag 23, s. 1). Det kan tyde på, at William oplever et manglende fokus på en normalisering af de udfordringer, såvel mødre som fædre med senfølger oplever. I citatet tilføjer William, at han har et ønske om, at flere mænd tør være med til at belyse emnet, da han oplever, at fædre er underrepræsenteret i diverse undersøgelser og i forskningen.

Oliver fortæller, hvordan han “... **griber** nærmest enhver mulighed for at få talt om det og for i højere grad at få brudt det her tabu, der ligger omkring, hvordan vi som forældre, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, jo også kommer til at være forældre og få et lidt akavet forhold til

vores børn.” (Oliver, Bilag 22, s. 1). Som det fremgår i citatet, oplever Oliver, at senfølgerne medfører en oplevelse af akavethed i forælderrollen. Yderligere udtrykker Oliver et ønske om at få brudt med det tabu, der er om senfølger og forældreskabet. Det tabu, som Oliver omtaler, kan tænkes at have afsæt i de herskende myter i samfundet, der tidligere er beskrevet vedrørende seksuelt misbrugte.

Louise forklarer om myterne i følgende citat: “... der lever jo også så mange myter omkring det at have været udsat for seksuelle overgreb i barndommen særligt hos mænd, men også hos kvinder - det her med, at det er arveligt - altså hvis du selv har været udsat, så bliver du også selv en krænker. Hvilket på ingen måde passer, men det er altså stadig en myte, der lever i bedste velgående.” (Louise, Bilag 18, s. 11). Myten om selv at blive til en krænker, når man har været udsat for seksuelle overgreb, optræder tydeligt for Louise.

Ligeledes har Christian oplevet, at den anden forælder er blevet mødt af lignende tanker: “Hun [den anden forælder, red.] møder den jo rigtig ofte fra folk, der ikke kender mig, “har du nogensinde tænkt over, om han kunne finde på at gøre det ved jeres egne børn?”. ” (Christian, Bilag 21, s. 8). Ud fra Christians fortælling bliver den anden forælder mødt med en mistro fra andre med antydninger om, hvad Christian kunne finde på at gøre over for deres børn. Disse myter kan muligvis være forklaringen på, hvorfor flere af de medvirkende har oplevet en frygt for selv at komme til at krænke eget barn, og hvorfor f.eks. Oliver og Christian har oplevet en angst for, hvad omverden ville tænke om dem. Christian fortæller bl.a.:

*“Jeg vil ikke fremstå som en, der kunne finde på at gøre sådan noget ved mit eget barn. [...] jeg var **bange for at blive sat i bås** med min farfar [krænkeren, red.]. Jeg var bange for at skulle passe ind i statistikkerne - det eneste, jeg har kunnet læse om nogen steder, var, at hvis du er blevet seksuelt misbrugt som mand, så er der 90% chance for - tror jeg den stod på dengang, at du så selv misbruger. Der har jeg så fundet ud af senere hen, at det er hamrende mange grå tal, fordi du aner ikke, hvor mange mænd der er misbrugt. Mange af dem, jeg taler med på ugentlig basis, som ikke er en del af statistikken, og som lever helt almindelige familieliv...”* (Christian, Bilag 21, s. 5).

Christian fortæller, at han har læst, at 90% af de mænd, der har været misbrugt i barndommen, selv bliver krænkere, hvilket kan indikere, at Christian dermed oplever den herskende tendens, der kan forekomme i samfundet. Christian fortæller ligeledes om, hvordan han mener, at myterne er fejlagtige, da han har kendskab til flere forældre, der har familieliv, hvor der ikke sker overgreb, til

trods for at forældrene tidligere har været udsat for seksuelle overgreb. Dog bliver det stadig fremtrædende i citatet, at myterne har vakt bekymringer hos Christian, som har oplevet at være bange for at blive sat i bås med sin krænker. Således bevidner dette, at myterne angående senfølgeramte stadig har indflydelse på, hvordan de senfølgeramte forældre agerer, handler og tænker.

Oliver beskriver en episode, hvor datteren har en legekammerat på besøg fra børnehaven, hvor børnene giver udtryk for gerne at ville i bad sammen: *"Jeg tænkte "fuck fuck" - jeg startede med at sige nej, og tænkte, hvad ville den der piges [legekammeratens forældre tænke, red.] - når hun går hjem og fortæller det til hendes forældre, at de har været i bad sammen hjemme hos en far, som bor alene."* (Oliver, Bilag 22, s. 5). For Olivers vedkommende går hans bekymringer straks på, hvad legekammeratens forældre mon ville tænke om ham, hvis legekammeratens forældre blev bekendt med, at børnene havde badet hjemme hos en enlig far.

Både Christian, Oliver og Louise beretter om, hvordan omverdenen og dens stigmatisering er medvirkende til, hvordan de selv handler og tænker. Således kan Christians, Olivers og Louises livsverden og bevidsthedsliv ud fra et fænomenologisk sigte siges at være influeret af omverdenens tanker. Da alle 12 medvirkende beskriver et ønske om en aftabuisering, og Christian, Oliver og Louise fortæller om myterne om seksuelt misbrugte, kan det tænkes, at der er et ønske og behov for hjælp til at belyse og normalisere emnet.

Det kan tænkes, at tabuiseringen og oplevelserne af at blive sat i bås bevirker, at flere af de medvirkende ikke har turde sige det højt, når de har haft behov for at modtage hjælp. Dorte fortæller, at det for hende har været svært at fortælle andre om sit behov for hjælp angående senfølgerne og forældreskabet, da: *"... det er tabubelagt - fordi vi er ramt af skam og skyld, os overlevere, eller hvad vi hedder for tiden. Vi har selv svært ved at snakke om det, og hvis vi så mærker en lille - og vi mærker alting i andre mennesker - så hvis vi mærker lidt modstand, så kører vi helt ud i den anden grøft og prøver at indordne os..."* (Dorte, Bilag 17, s. 11). Tabuiseringen og den skam- og skyldfølelse, som Dorte oplever, bevirker, at hun har svært ved at bede om støtte og hjælp til sine udfordringer. Desuden fortæller Dorte, at hun har et behov for ikke at blive mødt af tabuisering, da dette kan betyde, at det bliver endnu sværere for hende at tale om emnet.

Flere af de medvirkende oplever, at hvis de enten har bedt om hjælp eller fortalt om de seksuelle overgreb, at de i mødet med andre bl.a. er blevet mødt af en usikkerhed, forkerthed, tabuisering, uforståenhed og negligering. Karen beskriver: *"... det blev sådan helt anstrengt, at jeg sidder, som*

offeret, og skal tage hensyn og højde for den andens ubehag i samtalen.” (Karen, Bilag 20, s. 6). Karen beskriver hermed ambivalensen ved at skulle tage hensyn til andres ubehag, når hun har fortalt andre om de seksuelle overgreb. Ligeledes beskriver Oliver en uforståenhed, han er blevet mødt med, når han har talt med andre om senfølgerne: *“Jeg har talt med mange, der ikke har været udsat for seksuelle overgreb, og de forstår det bare ikke. Der er ting, som er så naturlige for dem, som kan være dybt akavede for os. Og de - det kan man jo ikke forvente, at de kan forstå det.”* (Oliver, Bilag 22, s. 11). Her beskriver Oliver en manglende forståelse fra andre, der ikke har været udsat for seksuelle overgreb, som han oplever, ikke kan forholde sig til hans problematikker i forældreskabet.

Kamille beskriver, hvordan hun oplever at blive mødt af en offensiv fra andre, hvis hun fortæller, hvordan det er for hende at være mor med senfølger:

“... hvis jeg fortæller det til andre, så møder jeg en offensiv, så møder jeg en mur. Jeg møder en uforståenhed, jeg møder en “ej, så slemt var det da heller ikke, og se nu, hvor dygtig og hvor stolt du kan være af dem [børnene, red.] i dag”. “Ja, tak for det”, så jeg går ikke specielt mange steder hen og fortæller om noget som helst, fordi folk forstår det ikke. Og folk vil ikke i berøring med det, for jeg skubber selv til en usikkerhed i dem.” (Kamille, Bilag 13, s. 18).

Kamille oplever ikke at kunne dele sine tanker om at være mor med senfølger særlig mange steder, da hun føler, at hun bliver mødt af en berøringsangst, usikkerhed eller negligering af hendes udfordringer. Ovenstående peger ind i et behov for at blive mødt, forstået og accepteret, når der fortælles om eller bedes om hjælp.

Netop behovet for at blive mødt med forståelse og accept, når de medvirkende søger støtte til deres udfordringer med senfølgerne og forældreskabet, kan tænkes at være en af de bagvedliggende årsager til, at flere af de medvirkende giver udtryk for at finde glæde i at kunne spejle sig i andre ligestillede, der også har senfølger. Empirien indikerer således, at størstedelen af interviewpersonerne har oplevet et behov for at indgå i særlige grupper, hvor senfølgerne i kombination med forældreskabet er det centrale. Nogle af de medvirkende fortæller desuden, hvordan de har fundet venskaber eller forummer, som indfrier deres behov, mens andre giver udtryk for ikke at have fundet dette, til trods for deres behov.

Malene har haft et ønske om at indgå i en gruppe med ligestillede for at *“... ku spejle sig med nogen dér, i stedet for at gå med den her følelse af at være forkert hele tiden og finde ud af “det er helt normalt at ha de her tanker, når man har haft overgreb. Det er helt normalt at være bange for de her*

ting". Det gør meget i forhold til at få taget den her *forkerthedsfølelse af*." (Malene, Bilag 19, s. 13). For Malene kan noget af hendes forkerthedsfølelse minimeres, når hun er sammen med andre ligestillede forældre, hvor hun kan spejle sine udfordringer.

Sigrid fortæller, at hun har følt sig heldig, da hun møder en anden mor med en lignende historik, som hun har kunnet spejle sit forældreskab i: "... *der har vi hjulpet hinanden rigtig meget, så hende kunne jeg jo godt tænke mig at have haft tidligere, ik, eller bare blive sat sammen med nogle andre, som har de her udfordringer...*" (Sigrid, Bilag 12, s. 14). Sigrid udtrykker, at hun gerne ville havde haft kendskab til den anden mor tidligere, og at hun har haft et ønske om at indgå i en gruppe, hvor alle har lignende udfordringer.

Kamille fortæller ligeledes, at hun har et behov for at kunne dele sine oplevelser og udfordringer i forældreskabet. Kamille beretter om, at hun har fundet et forum: "... *hvor man gerne må sidde og sige, at "jeg har rusket mit barn. Jeg har råbt ad mit barn og låst mit barn ude af mit hus, for hvis han blev herinde sammen med mig, så havde jeg gjort skade på ham"* (Kamille, Bilag 13, s. 21). Som beskrevet tidligere (jf. 6.3: Samspil og relation med eget barn) oplever flere af de medvirkende vredesudbrud og udfordringer med at kunne rumme deres børn. Kamille fortæller her, hvordan senfølgerne for hende influerer forældreskabet, og at det er rart at kunne dele dette med andre ligestillede. Kamille beretter yderligere om, at det er befriende for hende ikke at blive mødt med fordømmelse, når hun fortæller om sine udfordringer til andre ligestillede.

Freja fortæller desuden, at hun oplever det som befriende at kunne sparre med andre forældre med senfølger i det forum, hun er deltager i: "... *det er jo rart, at man kan sige højt, at det er svært at være tæt på sine børn for eksempel, uden at folk sidder og tænker "nå okay, måske du ikke burde have fået børn" eller hvad de nu tænker.*" (Freja, Bilag 16, s. 8). Her nævner Freja, at hun i forummet med ligestillede ikke bliver mødt med fordømmelse eller forargelse, som hun har forestillinger om, at andre ville møde hende med. Således viser ovenstående, at der er et ønske om, og behov for at kunne dele oplevelser, spejle sig i, og tale med andre forældre om senfølgerens betydning for forældreskabet.

Dog ser vi, at William oplever, at det for ham nogle gange godt kan være udfordrende at være i forummer med andre senfølgeramte, da "... *der bliver sådan en sær form for tabuisering af det alligevel, fordi vi ikke må sige, at det ikke er godt nok, og vi må ikke sige, at vi svigter [børnene, red.]. Selvfølgelig gør vi det. Selvfølgelig er det ikke godt nok, altså.*" (William, Bilag 23, s. 6). I

citater påpeger William, hvordan han oplever, at der er en form for rygklapperi i forummer med andre forældre med senfølger, hvor der lægges vægt på, at man er en god forælder på trods af senfølgerne. Dette rygklapperi, mener William, resulterer i en form for tabuisering og en manglende ærlighed omkring at turde sige, at man kan komme til at svigte sit barn, fordi man har senfølger. Hertil forklarer William, at han mener, at forældre med senfølger ikke har nogle forudsætninger for at være en god forælder, hvis der ikke støttes op om de udfordringer, senfølgerne kan påføre forældreskabet. William oplever at mangle, “... at man anerkender “nej, du er måske ikke en god nok mor eller god nok far”, og så kunne vi få snakket om, hvordan man kan løse det, i stedet man skal prøve at få hinanden til at føle det bedre omkring det” (William, Bilag 23, s. 6). Således efterspørger William en anerkendelse af at kunne italesætte udfordringerne i forældreskabet og have et fokus på, hvordan man kan løse disse udfordringer med det formål at blive en bedre forælder.

Flere af de medvirkende fortæller, hvordan de oplever, at samfundet mangler viden om senfølgeres påvirkning af forældreskabet. Rikke forklarer:

*“Så synes jeg lige præcis, det her med at være forældre, og hvor kompliceret det kan blive, det har jeg ikke rigtig hørt særlig mange tale højt om, fordi - og det kan også få mig til - det er faktisk en af de få ting, der stadig kan aktivere min skam. Det der med at komme til at gøre noget **uhensigtsmæssigt** i forhold til ens barn, og så ovenikøbet vide, at det er på grund af ens egen **bagage**, ik.”* (Rikke, Bilag 14, s. 1).

Rikke beskriver her, hvordan hun oplever, at senfølgerens influering af forældreskabet ikke er noget, der italesættes hyppigt. Netop udfordringerne i forældreskabet kan for Rikke udløse en skamfølelse, da hun oplever, at senfølgerne påvirker hendes datter uhensigtsmæssigt. Endvidere beskriver Rikke, at hun mener, at samfundet har et ansvar for at støtte forældre med senfølger, da senfølgerne kan medføre en sekundær traumatisering: “Men når det så handler om, at det går ud over det næste barn, så synes jeg, at samfundet skulle hjælpe. For min datter kan jo ikke gøre for, at jeg har senfølger. [...] jeg tænker, der er jo også et ansvar fra samfundet i at **bryde**, at man laver sekundær traumatisering på sine børn...” (Rikke, Bilag 14, s. 13). Rikke påpeger, at samfundet bør støtte senfølgeramte forældre i deres bestræbelser på ikke at påføre deres børn sekundær traumatisering, da børnene ikke bør stilles til ansvar for eller blive præget af forælderens senfølger. Netop det med at være bekymret for at videregive noget uhensigtsmæssigt gennem en sekundær traumatisering optræder i 6.2: Frygt, hvor mange af de medvirkende udtrykker en frygt for at videregive deres

traumer til deres børn. Således kan det tænkes, at flere af de medvirkende oplever at have et behov for hjælp og støtte til ikke at påføre deres børn sekundær traumatisering.

Samtlige medvirkende gør opmærksom på, at de har oplevet at have et behov for hjælp til at håndtere senfølgerne påvirkning af forældreskabet. William siger: “... *det er simpelthen **nødvendigt** som forældre at søge en eller anden grad af behandling, som - det kan godt ske, at man ikke er startet med de bedste forudsætninger, men jo mere man gør for at ændre de forudsætninger, man er startet ud med...*” (William, Bilag 23, s. 7). William fortæller her om en nødvendighed i at få støtte for at kunne forbedre ens forudsætninger for at være forælder.

Christian (Bilag 21, s. 9) og Freja (Bilag 16, s. 11) fortæller om, at de oplever det som nærmest umuligt at få pladser på landets bruger- og interesseorganisationer samt frivilligcentre, da der er lange ventelister. Til trods for at behovet for hjælp er der, opleves det som uoverskueligt og vanskeligt at få den rette hjælp. Om dette fortæller Christian:

*“Lige nu har vi [senfølgecentre, red.], hvor der er to års ventetid. Så hvis jeg går ned som mand og siger: ”jeg har brug for hjælp” - så kan jeg få det om to år. Og det er ikke **holdbart**. Så er vi nødt til at have noget mere konkret nu-og-her-hjælp. [...] man kunne oprette nogle akutteams på landsplan, der kunne tage ud til familierne lige der, når behovet er der - når lortet vælter...”* (Christian, Bilag 21, s. 9).

Ovenfor giver Christian udtryk for sin frustration over de lange ventelister, samtidig med at han udtrykker et behov for en mere konkret her-og-nu-hjælp. Ligeledes gør Christian opmærksom på, at man bør oprette nogle akutteams på landsplan, der kan tage ud til familierne og yde den rette støtte. Det kan tænkes, at Christian her udtrykker en frustration over, at senfølgecentre som regel er beliggende i større byer og dermed ikke er landsdækkende. Således kan mange opleve, at der er lange ventelister, og at den geografiske afstand gør det sværere at modtage hjælp.

Christian (Bilag 21, s. 9) beskriver yderligere, at han ser det som en samfundsmæssig pligt, at der gøres op med myterne, der siger at, hvis man selv er blevet krænket, krænker man andre, da han mener, at mange ikke tør bede om hjælp af frygt for at blive stemplet. Som analysen har indikeret i 6.2: Frygt, oplever flere af de medvirkende ikke at turde fortælle om deres udfordringer til bl.a. sundhedsfagligt personale af frygt for at få fjernet deres børn. Det kan hermed tænkes, at det er myterne og tabuiseringen vedrørende seksuelle overgreb, der spiller ind, når flere af de medvirkende ikke har turde fortælle om deres problemer. Christian får i citatet fortalt, at hvis han som mand

opsøger senfølgecentre, så er der lang ventetid. Empirien tyder dog på, at det samme gør sig gældende for kvinderne, da Freja også fortæller om lange ventelister: “... *man mister sgu lidt modet, når man åbner op om sådan nogle ting og får at vide “du kan få hjælp om et par år”. Det er en ting, jeg synes, at man skal fokusere på. For det er jo overraskende mange, der lider.*” (Freja, Bilag 16, s. 11). Freja ønsker, ligesom Christian, kortere ventelister og forklarer, hvordan det kan tage modet fra den seksuelt krænkede, når de bliver mødt af flere års ventelister.

Alle de medvirkende påpeger, at senfølgerne influerer forældreskabet, og analysen giver et indblik i, at senfølgerne er tilstedeværende både under graviditeten og i barnets første leveår, men i særdeleshed også, når børnene bliver ældre. Hovedparten af de medvirkende giver samtidig udtryk for at have været ubevidste om, at senfølgerne kan påvirke forældreskabet, før de faktisk stod i forældreskabet. Således oplever mange af forældrene at stå i ubehagelige situationer, når de er forældre og ikke har mulighed for at få støtte og hjælp.

Malene udtrykker, hvordan hun ikke på forhånd vidste, at senfølgerne kunne influere forældreskabet:

“... jeg vidste ikke, at det kunne være et issue at få børn og lige pludselig det her med overgreb, “hvad sker der så? Og hvad kommer der op?”. Og jeg ku godt have tænkt mig på det tidspunkt, man kan sige inden, faktisk, at der var blevet taget lidt hånd om mig, så jeg kunne have fået den hjælp, jeg skulle have haft eller ville have haft godt af. Jeg tror, at det havde sparet mig for en masse - ja for en total nedtur...” (Malene, Bilag 19, s. 1).

Malene giver udtryk for et behov for at få den rette hjælp tidligt, da dette kunne have sparet hende for en nedtur. Flere af de medvirkende fortæller ligeledes om, at de gerne ville have haft en tidlig hjælp til at håndtere senfølgernes påvirkning af forældreskabet. For eksempel ville Louise gerne have haft “... *nogle sundhedsplejersker, som havde noget specialisering inden for området, og at den her sundhedsplejerske kunne sætte dig i en mødregruppe, som var med ligesindede, det ville jo være bum.*” (Louise, Bilag 18, s. 12). I citatet forklarer Louise, hvordan hun godt kunne have tænkt sig, at sundhedsplejerskerne havde noget mere specialisering inden for området og kunne sætte forældre med senfølger i mødregrupper sammen med andre ligestillede.

Sigrid fortæller ligeledes om, at hun har haft behov for rådgivning og har ønsket sig “... *nogle tilbud omkring vejledning og rådgivning og hjælp “og skal man i nogle bestemte mødregrupper med andre sårbare”...*” (Sigrid, Bilag 12, s. 13). Dertil forklarer Sigrid, at det ville være smart, hvis jordemødrene delte et spørgeskema ud, hvor forældre med senfølger kunne gøre opmærksom på egen

historik. Således ville man kunne iværksætte en tidlig hjælpeindsats og støtte for forældrene både under graviditeten, under fødslen og i forældreskabet.

Både Rikke (Bilag 14, s.12) og Malene (Bilag 19, s. 13) fortæller om et behov for at indgå i en gruppe, hvor de ville kunne dele ud af deres udfordringer, samt et ønske om at blive sat i forbindelse med en facilitator, der ville kunne støtte og igangsætte en hjælpeproces. Ydermere fortæller Malene, at hun godt kunne ønske sig “... *én person, der ved det [har kendskab til de seksuelle overgreb, red.] - så skulle jeg ikke nødvendigvis være ansvarlig for at fortælle det til alle [læger, sagsbehandlere, sundhedsplejersker m.fl., red.] - så ku de informere hinanden...*” (Malene, Bilag 19, s. 13). Malene efterspørger en form for facilitator, der ville kunne videreformidle og overlevere viden om de seksuelle overgreb til relevante fagprofessionelle, så hun ikke selv skulle være ansvarlig for at fortælle om de seksuelle overgreb gentagne gange. Ud fra analysens afsnit 6.2: Frygt, er vi blevet opmærksomme på, at det kan opleves som vanskeligt at skulle fortælle til fagprofessionelle, herunder bl.a. sundhedsplejersken, om de seksuelle overgreb. Det kan tænkes, at det ville imødekomme udfordringen ved at fortælle om de seksuelle overgreb, hvis forældrene kun behøve at fortælle det til én fagprofessionel, som kunne videreformidle denne viden til andre relevante fagprofessionelle, f.eks. læger, jordemødre, sagsbehandlere, sundhedsplejersker. I empirien kan vi ud fra ovenstående se, at flere af de medvirkende ønsker, at bl.a. sundhedsplejersker, jordemødre, læger og sagsbehandlere havde mere specialisering og viden angående senfølger og dermed kunne yde en større støtte og hjælp til forældre med senfølger i det tidlige forældreskab.

Foruden behovet for en tidlig hjælp giver flere af de medvirkende udtryk for generelt i forældreskabet at have oplevet et behov for at få hjælp og støtte fra fagprofessionelle. Dette behov ses bl.a., når barnet når den alder, som forældrene havde, da de selv blev udsat for seksuelle overgreb, hvilket som tidligere belyst (i afsnittet 6.2: Frygt) kan medføre en generel frygt omkring barnet og en frygt for at komme til at krænke sit eget barn. Ligeledes ser vi (i afsnittet 6.3: Samspil og relation med eget barn), at flere af de medvirkende oplever, at senfølgerne og bl.a. PTSD påvirker deres omgang med barnet, hvilket medfører en usikkerhed omkring egen forælderrolle for interviewpersonerne. Yderligere fortæller forældrene om flere episoder, hvor de har oplevet at føle sig usikre på deres egen forælderrolle og deres omgang med børnene. Forældrene oplever bl.a. at blive usikre på, om de giver børnene gode betingelser for en sund udvikling, om de retraumatiserer deres børn, og om de er for grænseoverskridende i omgangen med deres børn.

De medvirkende fortæller, at de i ovenstående situationer søger hjælp igennem f.eks. venskaber, familier, faglitteratur eller bruger tid på at spejle deres barn i andre jævnaldrende for at opnå en forvisning om, at deres barn er i trivsel.

Eksempelvis forklarer Louise (Bilag 18, s. 7), hvordan hun gennem både veninder men også hendes søster søger bekræftelse på, at hendes søn har en sund udvikling. Malene beskriver, hvordan hun søger sparring gennem sin veninde for at få “... *en spejling i en person, der ikke har oplevet de her ting* “*hvad synes hun egentlig er normalt og ikke er normalt?*”.” (Malene, Bilag 19, s. 10). Analysen indikerer, at både Malene og Louise, ligesom flere af de andre medvirkende, har oplevet situationer, hvor de har haft brug for udenforståendes hjælp til at afgøre og bekræfte, hvad der anses som normal forælder-, børne- og relationel adfærd. Det kan tænkes, at disse usikkerheder bl.a. bunder i, at forældrenes grænser som børn har været udviskede og overtrådt, som udfoldet i 6.1: Det tidlige forældreskab. Flere af forældrene giver ligeledes udtryk for ikke at have noget med i bagagen, som kan give dem en ballast og være anvisende for, hvordan de skal agere som forældre. Således peges der på et behov for at indgå i grupper med ligestillede, ligesom der fremtræder et behov for at få sparring i forældreskabet. Ligeledes indikeres et behov for, at der sættes fokus på barnets trivsel og udvikling.

6.4.1 Opsamling

I analysen bliver vi opmærksomme på, at alle 12 medvirkende interviewpersoner har et ønske om og behov for at aftabuisere og afstigmatisere forestillinger om forældre med senfølger. Yderligere indikeres der et behov for et opgør med - og en støtte i - aftabuiseringen af herskende myter i samfundet, som f.eks. at hvis man selv har været udsat for seksuelle krænkelser, så bliver man selv en krænker. Disse myter kan tænkes at bevirke, at forældre med senfølger har en frygt for selv at krænke eget barn, blive mødt af mistro blandt andre samt blive usikre på, hvordan omverdenen vil tolke deres handlinger.

Ligeledes udtrykkes der et behov for hjælp til en normalisering af de udfordringer, som både mødre og fædre med senfølger oplever at have i forældreskabet. Ydermere påpeger samtlige medvirkende, at de oplever at blive mødt af; en usikkerhed, en forkerthed, en tabuisering, en uforståenhed og en negligering, når de har opsøgt hjælp. Dette kan indikere, at der netop er et behov for en normalisering og aftabuisering hos de fagprofessionelle, som forældre med senfølger henvender sig til. Derfor

beretter flere af interviewpersonerne om et behov for at blive mødt med forståelse og accept, når de henvender sig for at få hjælp.

Yderligere udtrykkes der et ønske om etablering af samfundsmæssig støtte og hjælp til forebyggelse af sekundær traumatisering af børn af senfølgeramte forældre. Desuden udtrykkes der fra de medvirkende forældrenes side et behov for at kunne modtage en hurtigere hjælp.

I analysen indikeres det ligeledes, hvordan flere af interviewpersonerne har oplevet, at der blandt fagprofessionelle, herunder bl.a. sundhedsplejersker, læger og sagsbehandlere, har været en manglende indsigt i forældreskab i kombination med senfølger. Dermed kan det tænkes, at de medvirkende oplever, at de fagprofessionelle generelt mangler indsigt i de udfordringer, forældre med senfølger kan opleve såvel i det tidlige som det generelle forældreskab.

Flere af de medvirkende udtrykker et behov for tidlig støtte til håndtering af senfølgerens påvirkning af forældreskabet. Denne støtte kunne f.eks. tilbydes i forbindelse med et jordemoderbesøg, hvor et spørgeskema, der handler om opmærksomhed på senfølger, kunne udfyldes, foreslås det af en af interviewpersonerne. En tidlig støtte vil kunne afhjælpe flere problematikker, fortæller samtlige af de medvirkende om. Yderligere gøres der opmærksom på et ønske om at blive sat i forbindelse med en facilitator, der ville kunne støtte og vejlede en forældregruppe bestående af forældre med senfølger. Dertil forekommer et ønske om en facilitator, der kunne videreformidle oplysninger om de seksuelle misbrug til relevant fagprofessionelt personale, så de senfølgeramte forældre ikke selv er ansvarlige for at genfortælle deres historik. Dette kan tænkes at bevirke, at det vil blive lettere for forældre med senfølger at tale om de seksuelle overgreb og få den rette støtte og vejledning.

Hovedparten af de medvirkende udtrykker et behov for at deltage i forældregrupper, der centrerer sig om senfølgerne i kombination med forældreskabet. Sådanne grupper ville kunne imødekomme de medvirkendes behov for støtte omkring de udfordringer, der opstår i forældreskabet. Ligeledes beskrives det, at forældregrupperne ville kunne give mulighed for spejling og sparring mellem forældre med senfølger.

Foruden forældrenes behov for at kunne spejle sig i ligestillede fremgår det også i analysen, hvordan flere af de medvirkende søger hjælp gennem henholdsvis venner, familier og faglitteratur for at kunne få en bekræftelse på deres børns trivsel og udvikling. Således ser vi, at forældrene har et behov for

erfarings- og vidensdeling både med ligestillede, men også med udenforstående, der ikke har samme historik.

Alle de medvirkende udtrykker generelt et behov for hjælp til håndtering af senfølgerne påvirkning af forældreskabet. Dette behov gør sig gældende fra graviditeten, fødslen og det tidlige forældreskab men også løbende i forældreskabet. Yderligere indikerer specialets samlede analyse, at forældre med senfølger oplever udfordringer f.eks. frygten for det, at forældre selv kommer til at overskride deres barns grænser. Desuden fremtræder der en frygt hos forældrene, om at eget barn udsættes for seksuelle krænkelser, hvilket forstærkes, når barnet har nået samme alder, som forældrene havde, da de blev udsat for overgreb. Ligeledes opleves der en angst angående, hvad omverdenen vil tænke om forældrenes adfærd, og om barnet vil blive fjernet fra hjemmet, hvis der opnås kendskab til senfølgerne. Flere af de medvirkende oplever desuden vredesudbrud, ligesom nogle har udviklet PTSD som følge af de seksuelle overgreb, hvilket influerer deres adfærd i omgangen med deres børn og kan resultere i, at der opstår en usikkerhed om egne forældrekompetencer. Dertil oplever forældrene bekymringer omkring sekundær traumatisering af eget barn, og dette at videregive uhensigtsmæssig adfærd til barnet. Ud fra ovenstående usikkerheder, problematikker og udfordringer kan det antages, at de medvirkende forældre har et behov for hjælp, støtte og vejledning igennem hele forældreskabet.

Kapitel 7: Diskussion og perspektivering

Med ønsket om at fremsætte mulige pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver finder vi det væsentligt først i dette kapitel at sammenholde og diskutere specialets analytiske fund med litteraturreviewet. Disse perspektiver sammenholdt med, hvilke indsatser der er særligt gavnlige for senfølgeramte forældre, og med en indsigt i de medvirkendes udtrykte ønsker ift. mulige støtte- og hjælpeindsatser vil føre til de konkrete pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, som vi i specialet har valgt at fremsætte.

7.1 Diskussion af analysefund over for litteraturreview

Ud fra analysens fund ses både overensstemmelser og uoverensstemmelser i sammenligning med litteraturreviewet, hvorfor vi finder det interessant at diskutere nogle af disse i det følgende afsnit.

Da specialets analytiske fund både er sammenlignelig med anden eksisterende forskning og samtidig skildrer nye problemstillinger fra såvel et moderligt som faderligt perspektiv, kan der argumenteres for, at specialet bidrager til den eksisterende forskning på området. Generelt i litteraturreviewet og i specialets analyse fremgår det, at senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom kan influere og skabe udfordringer i forældreskabet i flere forskellige henseender. Hvor litteraturreviewet kun beretter om udfordringer fra et moderligt perspektiv, kan vi ud fra specialets analyse se, at fædrener deler lignende oplevelser med udfordringer i forældreskabet.

Specialets analyse indikerer bl.a., at graviditet, fødsel og det tidlige forældreskab kan retraumatisere og genkalde flashbacks til de seksuelle overgreb, hvilket er i overensstemmelse med fund fra litteraturreviewet (f.eks. Teglbjærg, 2008; Frandsen, 2008; Larsen, 2008). Hvor litteraturreviewets fund har fokus på, at særligt fødslen kan fremkalde flashbacks til de seksuelle overgreb, fremgår det af specialets analyse, at også andre situationer kan fremkalde flashbacks, bl.a. intimpleje og leg med eget barn. I analysen ses det, hvordan udmattelsen, de få timers søvn og det pres, forældre er under i det tidlige forældreskab, har udløst en bevidstgørelse hos de medvirkende om dette, at de har været udsat for seksuelle overgreb. At forældrene bliver bevidst om de seksuelle krænkelser gennem det pres, der forekommer i det nyetablerede forældreskab, bidrager til en ny indsigt i, hvordan forældreskabet kan igangsætte en bevidstgørelse af fortrængte traumer. Desuden adskiller specialets fund sig fra litteraturreviewets fund ved, at forældreskabet generelt kan udløse associationer, retraumatiseringer og en bevidstgørelse om de seksuelle overgreb. De associationer, der opstår på

baggrund af de seksuelle overgreb, fremtræder særligt gennem en spejling i børnenes udvikling, da forældrene derigennem påmindes om og drager paralleller til egen historik.

I litteraturreviewet er vi blevet bekendt med, at der kan forekomme en frygt, der indbefatter, at moderen i situationerne med barnet, der involverer intimpleje og fysisk kontakt, kan frygte at komme til at krænke eget barn seksuelt (f.eks. Carlsen, 2008c; Fitzgerald, Shipman, Jackson, McMahon & Hanley, 2005). Analysen peger på lignende oplevelser blandt både specialets kvindelige og mandlige interviewpersoner, dog er denne frygt også koblet til en angst for at blive misforstået af omverdenen i disse situationer. De medvirkende interviewpersoner giver ligeledes udtryk for at have en frygt for at påføre deres børn sekundær traumatisering. Dette genererer en ny indsigt i den frygt, forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen kan opleve, da dette ikke er behandlet i den fundne forskning. Ligeledes tydeliggøres det i specialets analyse, at interviewpersonerne oplever en frygt for, at barnet kunne blive fjernet fra hjemmet. Denne frygt udløser, at interviewpersonerne har svært ved at fortælle andre om udfordringerne i forældreskabet, hvilket heller ikke er beskrevet i litteraturreviewet.

Der illustreres yderligere i litteraturreviewet en frygt omhandlende en generel mistro til omverdenen og dens intentioner, som er forbundet med en frygt for, at ens barn bliver udsat for seksuelle overgreb af andre (f.eks. Armsworth & Stronck, 1999; Lyager & Lyager, 2013). Her kan der drages paralleller til specialets analyse. Desuden ses det ud fra specialets analytiske fund, at de medvirkende forældre oplever en tvivl igennem hele forældreskabet om, hvorvidt deres børn er i trivsel, ligesom flere af de medvirkende giver udtryk for at have udfordringer med udviklingen af egen forældrerolle. Denne vedvarende tvivl om barnets trivsel og udvikling er nye perspektiver på, hvordan senfølger kan influere forældreskabet.

En oplevelse af ikke at være en god nok forælder ses hos både de mandlige og kvindelige interviewpersoner i specialets analyse, hvilket ligeledes indikeres i anden forskning, hvor det beskrives, at mødre kan have et negativt selvbillede mht. egne forældrekompetencer (f.eks. Schuetze & Eiden, 2005; Biseth & Carlsen, 2008; Berggren, 1996).

Specialets analyse frembringer ligeledes nye perspektiver omhandlende, hvordan senfølgerne kan medføre PTSD, der kan udløse vredesudbrud rettet mod barnet. Netop omfanget af vredesudbruddenes indvirkning på forælder-barn-relationen er noget, der er særligt fremtrædende i analysen, til trods for at der i litteraturreviewet ikke fokuseres på dette.

I litteraturreviewet synliggøres det i en amerikansk forskningsartikel, at bekymringerne for, om egne børn bliver udsat for seksuelle overgreb, forstærkes, når barnet når samme alder, som forældrene havde, da overgrebene mod dem fandt sted (Wright, Fopma-Loy & Oberle, 2012). Lignende oplevelser berettes der om i specialets analyse, hvor der fortælles om, at den øgede frygt er særligt fremtrædende i bestemte perioder. Dertil frembringer analysen nye perspektiver, der omhandler det forhold, at et bestemt køn og alder kan forstærke frygten for, at barnet udsættes for seksuelle krænkelse. Konkret beror de medvirkendes frygt til et bestemt køn og alder på, at der drages paralleller til deres krænkelse. Hvis f.eks. interviewpersonens krænkelse har været en ældre mand, vil interviewpersonens frygt for, at eget barn vil blive udsat for seksuelle overgreb, således forstærkes i forbindelse med barnets omgang med ældre mænd.

Yderligere viser specialets analytiske fund, at de medvirkende forældre har oplevet, at de ikke er blevet mødt med den rette hjælp eller forståelse blandt fagprofessionelle i bl.a. sundhedssektoren, hvilket ligeledes ses i anden forskning fra både Danmark og Norge (Frandsen, 2008; Lukasse, 2011). På baggrund af specialets fund og anden forskning kan der argumenteres for, at der mangler viden på området, og at der mangler indsigt i, hvordan der kan støttes op om sensfølgerramte forældre blandt fagprofessionelle. Ligeledes kan det indikeres, at sensfølgerramte forældre har en interesse i at få synliggjort deres oplevelser og problematikker, i og med at vi i rekrutteringen har fået mange henvendelser. Dertil er vi bevidst om, at undersøgelsesfeltet er relativt ubetrådt, og da samtlige forskningsstudier og artikler, der inddrages i litteraturreviewet, indikerer, at yderligere forskning bør foretages, kan det antages, at specialet placerer sig i et videnshul, der kalder på yderligere undersøgelse.

Yderligere forskning kan tænkes at ville afhjælpe tabuiseringen og bidrage med nyttig viden om det at være forælder med sensfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom. Med yderligere forskning og nye indsigter vil vi argumentere for, at fagprofessionelle og kommunale indsatser ville være bedre rustet til at kunne give støtte og hjælpe sensfølgerramte forældre. Ligeledes kan det antages, at yderligere forskning ville kunne bidrage til bedre indsigt i, hvordan sensfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom påvirker forældreskabet, og om dette influerer barnets trivsel, familiedynamikker og forældrenes etablering af forælderrollen.

Konkret er vi i litteraturreviewet blevet opmærksomme på, at der optræder et ønske om etablering af særlige mødregrupper, hvor ligestillede kan sparre og spejle sig i hinanden (Frandsen, 2008). I specialets analyse viser samme behov sig, dog gør behovet sig gældende for både de medvirkende

fædre og mødre og omfatter derfor en etablering af særlige forældregrupper. Yderligere udtrykkes der i interviewene et behov for at blive sat i forbindelse med en facilitator, som både ville kunne styre, rådgive og vejlede forældregrupperne, men som samtidig også kunne fungere som et mellemlid blandt andre relevante fagprofessionelle og stå for overleveringen af informationer vedrørende de seksuelle overgreb og udfordringer, der optræder i forældreskabet. Med afsæt i fremlagte perspektiver vil vi i nedenstående diskutere og fremsætte mulige pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, der vil kunne imødekomme de udtrykte behov blandt sensfølgende forældre.

7.2 Pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver

Med afsæt i ovenstående diskussion af specialets analysefund sammenholdt med litteraturreviewet vil vi i de følgende afsnit fremsætte mulige pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, da vi ønsker at skabe en udvikling og ændring af sensfølgende forældres vilkår. Således ønsker vi at etablere pædagogisk-psykologiske interventioner med det formål at tilgodese sensfølgende forældres behov for hjælp og støtte.

Som tidligere beskrevet tillægges der i nærværende speciale pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver ud fra Nissens forståelse af pædagogisk-psykologiske interventioner. Ifølge Nissen (2016) kan pædagogisk-psykologiske interventioner omhandle flere aspekter, herunder selve målet, beskrevet som en bestemt udviklingsproces af individuel karakter. Den tilstræbte udviklingsproces kan foregå i eller på tværs af institutionelle kontekster og kan bl.a. omfatte en kompetenceudvikling og socialisering. Nissen pointerer, at kvaliteten ved en intervention er beroende på, at den menneskelige udvikling udgør den sluttelige målsætning.

For at kunne fremsætte pædagogisk-psykologiske interventioner har vi forholdt os til de tidligere beskrevne lovgivningsmæssige og kommunale udfordringer, når det drejer sig om at kunne tilbyde sensfølgende voksne den rette hjælp og støtte. Som tidligere beskrevet er vi ud fra PwC (2019) analyse af sensfølgendeområdet og gennem specialets analyse blevet opmærksomme på, at der er lange ventelister på landets sensfølgendecentre. Desuden er vi, som tidligere beskrevet ud fra Servicestyrelsens undersøgelse, der omhandler de danske kommuners beredskab ift. voksne borgernes sensfølgende af seksuelle overgreb, blevet bekendt med, at der umiddelbart ikke findes konkrete kommunale tiltag rettet mod målgruppen (Servicestyrelsen, 2011). Ligeledes har det ikke været muligt for os at

identificere konkrete tilbud til senfølgeramte forældre til trods for en systematisk gennemgang af diverse kommuner og regioners offentlige tilbud. Således vil vi argumentere for, at der med fordel kan igangsættes indsatser, der tilgodeser en bedre systematisk koordinering af indsatserne og reducerer ventelisterne.

På baggrund af de tidligere beskrevne nye handlingsplaner fra Social- og Ældreministeriet (2021), der omhandler en bedre koordinering og sammenhæng mellem behandlingsindsatserne samt en større inddragelse af de senfølgeramtes perspektiver, ønsker vi med fremsættelsen af pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver at imødekomme denne handlingsplan. På den baggrund mener vi, at landets kommuner og bruger- og interesseorganisationerne samt frivilligcentrene med fordel kunne indgå et tværsektorielt samarbejde om etablering af særlige forældregruppeforløb faciliteret af en fagprofessionel person med pædagogisk-psykologisk baggrund. Specialets pædagogisk-psykologiske interventioner tilstræber således at skabe et inkluderende miljø for senfølgeramte forældre, hvor der sigtes mod en individuel udviklingsproces. Med tanke på skabelsen af et inkluderende miljø vil vi argumentere for, at der i kommunalt regi og ved senfølgecentre kan igangsættes en ny tankegang og udviklingsproces i indsatserne til forældre med senfølger, og dertil bør man tænke i at indrette et fællesskab, der har inklusion for øje.

Til at udvikle et tværsektorielt samarbejde i kommunalt regi og senfølgecentre ville der med fordel kunne drages nytte af en fagprofessionel med pædagogisk-psykologisk baggrund til varetagelsen af denne opgave. Den fagprofessionelle person med pædagogisk-psykologisk baggrund ville bl.a. gennem sin pædagogiske tilgang kunne bidrage med en viden om udviklingsprocesser af institutionslogikker, tværfagligt og tværsektorielt samarbejde. Derved ville en sådan fagprofessionel have kompetencer til at kunne etablere en inkluderende kultur og strategier til skabelsen af en inkluderende pædagogisk praksis. Med et nyt fokus og med en etablering af hjælpeindsatser, der går på tværs af både kommuner og de forskellige senfølgecentre, vil der kunne argumenteres for, at der vil kunne ske en aftabuisering af emnet og af området generelt. Desuden vil en etablering af flere hjælpeindsatser kunne imødekomme det faktum, at specialets medvirkende forældre efterspørger og udtrykt et behov for at modtage mere hjælp og støtte.

Ligeledes sigter vi, med inspiration fra Nissen, mod at fremsætte pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, der omfatter udvikling af forældrerollen og en socialisering. Med dette for øje og for at imødekomme Social- og Ældreministeriets (2021) nye fremsatte handlingsplan, som

involverer en øget inddragelse af brugerperspektivet i udarbejdelsen af hjælpeindsatser, har vi valgt at forholde os til specialets analytiske fund, hvor der bl.a. udtrykkes et ønske fra de medvirkende om etablering af særlige forældregruppeforløb.

Socialstyrelsen udgav i 2013 en publikation omhandlende voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdom, hvori det udspecificeres, hvilke sociale indsatser der har gavnlig effekt i bearbejdelse af senfølger af seksuelle overgreb. Her nævnes blandt andet gruppeforløb. Gruppeforløb som bearbejdningsform af de interpersonelle problemstillinger hos voksne med senfølger fremhæves som effektiv, da gruppen giver mulighed for spejling og udvikling af det enkelte individ. Det antages desuden, at følelsen af mindreværd, isolation, skam og skyld med fordel kan bearbejdes i en gruppekontekst. Gruppeforløb kan desuden have fokus på en normalisering, social støtte, udvikling af kompetencer og en opbygning af sammenhold imellem individerne (Socialstyrelsen, 2013).

Vi finder det væsentligt at inddrage Judith Lewis Herman, der gennem sit arbejde og forskning i incestgrupper, fokuserer på den gavnlige effekt, som gruppeforløb kan have for individer, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Ifølge Herman (2020) kan traumatiske oplevelser ødelægge en tiltro til andre mennesker, hvorfor det kan være essentielt for individer, der har været udsat for traumatiske begivenheder, at indgå i et socialt fællesskab i form af sådan en gruppe for at udvikle en tiltro til andre. Således kan det tænkes, at det at indgå i et forældregruppeforløb vil kunne være med til at udvikle de senfølgerramte forældres tiltro til andre.

At indgå i en gruppesammenhæng kan ligefrem være en modgift mod de traumatiske oplevelser, da solidariteten i gruppen kan mindske følelsen af isolation og fortvivlelse for individet og genskabe oplevelsen af at høre til i et socialt fællesskab. Desuden kan gruppen være med til at fremme de enkelte gruppemedlemmers stærke sider og integration i gruppen ved, at der trækkes på gruppens fælles ressourcer og styrker (Herman, 2020). Således ville et forældregruppeforløb potentielt kunne være med til at skabe sociale bånd og igangsætte en udviklingsproces for den enkelte i kraft af gruppens evne til at lytte til samt bekræfte og støtte hinanden.

For at der i et gruppeforløb kan skabes en tryk og tillidsfuld atmosfære, er det gruppefacilitatorens opgave at skabe nogle klare regler og rammer for gruppen. Dette indebærer bl.a., at der i gruppen etableres aftaler om en gensidig fortrolighed, således at samtalerne i gruppen ikke videreformidles til udenforstående. Således er det gruppefacilitatorens opgave at skabe et forum, hvor

gruppemedlemmerne trygt kan tale sammen og på den måde afhjælpe følelserne af skam, isolation og fordømmelse. Gruppefacilitatorens essentielle rolle er således at skabe nogle trygge pædagogiske rammer, der fordrer en individuel udviklingsproces og trivsel i gruppen, hvor gruppens medlemmer gensidigt kan udveksle medfølelse, forståelse og overbærenhed med hinanden, der kan smitte af på det enkelte gruppemedlems selvforståelse og accept af sig selv (Herman, 2020). Ligeledes er det væsentligt, at gruppefacilitatoren arbejder med at etablere en tryk tilknytningsform til forældrene i forældregruppeforløbet for dermed at kunne skabe en udviklingsstøttende relation. Gruppefacilitatoren er ligeledes central ift. etablering af et inkluderende internt miljø i forældregruppeforløbet, der sikrer en tilgang, der bygger på anerkendelse og accept.

Med afsæt i den antagelse, at gruppefacilitatoren med sin pædagogiske tilgang kan være med til at fremme en individuel udviklingsproces for gruppemedlemmerne, vil vi argumentere for, at gruppefacilitatoren med fordel kunne tage udgangspunkt i en pædagogisk-psykologisk viden som et led i at styrke forældrenes *mentale robusthed*.

Mental robusthed optræder i litteraturen med flere forskellige definitioner. Vi har i specialet valgt at afgrænse begrebet mental robusthed ud fra Malene Mygind, Nina Tange og Frans Ørsted Andersens (2017) definition. Her defineres begrebet som dynamisk og praksisnært, idet den mentale robusthed udspringer af, at individet har eller udvikler et mentalt beredskab af ressourcer og strategier til at håndtere og overvinde udfordrende situationer. Således kan mental robusthed forstås som en psykologisk færdighed, som individet besidder i et individuelt omfang, og som en færdighed, der kan udvikles. Dertil opbygges individets sundhed (såvel mental som fysisk), relationer, mestringsevner og mulighed for at få succes i livet ved hjælp af mental robusthed.

Mental robusthed kan styrkes i positive sociale relationer, da individets mentale kapacitet styrkes gennem omsorgsfulde og støttende interaktioner med andre (Hertz, 2017). Disse positive sociale relationer kan ligeledes medføre, at individet kan styrke sine evner og kompetencer, hvilket har stor betydning for den mentale robusthed. Således mener vi, at netop et forældregruppeforløb kan indeholde de forudsætninger, der skal til, for at styrke og udvikle mental robusthed. Desuden finder vi, at en udvikling af mental robusthed kan være gavnlig for forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barndommens individuelle udvikling. For at kunne arbejde med at styrke og udvikle forældre med senfølgers mentale robusthed i forældregruppeforløbet finder vi det relevant at

afdække, hvordan gruppefacilitatoren i praksis vil kunne etablere de bedste forudsætninger for udviklingen af mental robusthed blandt forældrene.

Herman (2020) pointerer, at det er essentielt, at gruppefacilitatorens tilgang og gruppens fundament tager udgangspunkt i et pædagogisk afsæt og sigte. For at kunne etablere et pædagogisk fundament i gruppen, der fremmer en udvikling for hvert gruppemedlem, er det væsentligt, at gruppen er holdt sammen af en stærk gruppefacilitator. Det er vigtigt, at gruppefacilitatorens tilgang tager udgangspunkt i et pædagogisk sigte, da gruppefacilitatoren på den måde kan strukturere et gruppeforløb, der hele tiden har for øje at fremme udviklingen og den mentale robusthed hos den enkelte. Det vil sige, at gruppefacilitatoren skal imødekomme gruppemedlemmernes kognitive ståsted i skabelsen af individuelle mål og fælles mål for gruppen, så målene opleves som håndterbare for det enkelte individ. For at målene skal opleves som håndterbare for den enkelte, er det vigtigt, at målene er i balance, så de ikke bliver for uoverkommelige, men er tilpas udfordrende for gruppemedlemmerne. Således gøres der opmærksom på, at den pædagogiske tilgang er essentiel ift. at kunne etablere det rette grundlag for udviklingen af mental robusthed. Ydermere beskriver Mygind, Tange og Andersen (2017), hvordan den mentale robusthed netop kan udvikles ved, at individer stilles over for nogle mål, som individet oplever at kunne mestre gennem tillærte ressourcer og strategier. Sagt med andre ord er det gennem et match mellem individets ressourcer og ydre krav, der tilsammen udgør *flowzonen*, dvs. at den mentale robusthed for den enkelte kan udvikles. Det er ligeledes i dette match, at individet har en oplevelse af mestring, og sådanne mestningsoplevelser i flowzonen står centralt for udviklingen af mental robusthed. Af den årsag finder vi det væsentligt at anskue, hvordan gruppefacilitatoren i et forældregruppeforløb vil kunne etablere de rette rammer og betingelser for, at forældrene kan komme i en flowzone, hvorfor det er væsentligt at forholde sig til begrebet *flow*.

Flow kan ses som en meditativ tilstand, hvor individet er fokuseret og koncentreret og retter sit fokus ud mod andre mennesker og aktiviteter. Flowtilstanden kan forekomme på baggrund af mere eller mindre alt, hvad individet foretager sig, eksempelvis kan tilstanden opstå i sociale sammenhænge eller i samtaler med andre. Til trods for at flow kan forekomme i forskellige situationer, peger forskning på, at flowtilstanden lettere kan udløses af bestemte *flowtriggere* (Csikszentmihalyi, 2005; Andersen, 2017). Nogle af de typiske flowtriggere er f.eks., at der er klare mål med aktiviteten, og at aktiviteten opleves som meningsfuld, det vil sige, at der er noget på spil for den enkelte, som dermed igangsætter en indre motivation. Med denne indsigt vil vi argumentere for, at gruppefacilitatoren med fordel vil kunne arbejde med at udløse flowtriggere, ved i samarbejde med gruppemedlemmet at sætte

klare mål for den enkeltes udvikling. De klare mål vil kunne bevirke en oplevelse af meningsfuldhed, som vil kunne forstærke en indre motivation hos den enkelte forælder. Forældregruppeforløbet til forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen vil således kunne være med til at udvikle mental robusthed hos den enkelte. Desuden vil et forældregruppeforløb kunne være med til at aftabuisere emnet, minimere de lange ventelister til bearbejdningsindsatser samt give mulighed for sparring og socialisering blandt ligestillede.

Endvidere vil vi argumentere for, at forældregruppeforløbet med fordel kan faciliteres af en gruppefacilitator med pædagogisk-psykologisk baggrund, der arbejder på tværs af de forskellige institutionelle kontekster. En sådan gruppefacilitator vil kunne sigte efter en identificering af den enkeltes problematikker, og vil kunne afhjælpe disse ud fra pædagogiske og psykologiske løsninger. Dertil vil den pædagogisk-psykologiske baggrund kunne tilstræbe at fremme en positiv udvikling i udviklings- og socialiseringsprocessen både for den enkelte, men også i gruppemedlemmets familiekontekst. Ligeledes kan der argumenteres for, at en gruppefacilitator med en pædagogisk-psykologisk baggrund og teoretiske perspektiver derigennem vil kunne etablere de rette forudsætninger for gruppemedlemmernes udvikling af mental robusthed. Således finder vi en gruppefacilitator med pædagogisk-psykologisk baggrund særligt egnet til at kunne skabe de rette muligheder for forældrenes udviklingsprocesser i et forældregruppeforløb.

Foruden ovenstående perspektiver mener vi, ud fra et pædagogisk-psykologisk perspektiv, at forældregruppeforløbet kunne centrere sig om at støtte og vejlede forældrene i deres bekymringer vedrørende deres børns trivsel og udvikling. Med pædagogisk-psykologiske kompetencer vil der ud fra konkrete situationer i relationen mellem forælder og barn kunne gives vejledning, støtte og vished til forældrene ift. deres børns trivsel og udvikling. Det selvsamme kunne gøre sig gældende for at afhjælpe forældrene i deres frygt for at komme til at udsætte deres egne børn for seksuelle krænkelser. Dette vil potentielt kunne minimere forældrenes bekymringer for at påføre deres børn sekundær traumatisering. Ligeledes vil dette kunne mindske forældrenes bekymringer vedrørende barnets udvikling og frygten for at overskride barnets grænser. Som muligt perspektiveringsforslag vil en pædagogisk-psykologisk facilitator i et forældregruppeforløb ligeledes kunne støtte forældrenes udviklingsproces ud fra pædagogisk-psykologiske teorier omhandlende f.eks. zonen for nærmeste udvikling, stilladsering, mentalisering, konkret mindfulness og positiv- psykologiske øvelser, anerkendende pædagogik, narrativ pædagogik og mestringsstrategier.

Ud fra specialets analyse, litteraturreview og med en indsigt i, at konkrete indsatser til målgruppen ikke foreligger i kommunalt regi, vil vi argumentere for, at der er et klart behov for etablering af forældregruppeforløb. Behovet for et forældregruppeforløb synes ud fra specialets analyse at være gældende under graviditeten og under fødslen, men også gennem forældreskab generelt, hvorfor et forældregruppeforløb vil kunne imødekomme forældrenes behov for støtte gennem hele forældreskabet.

Kapitel 8: Refleksioner over metode og kvalitetskriterier

Dette kapitel omhandler refleksioner over specialets metodiske til- og fravalg og kvalitetskriterier, da vi ønsker at synliggøre og være transparente mht. undersøgelsesprocessen fra udformningen af undersøgelsesdesignet til -undersøgelsesresultaterne.

Betegnelserne *validitet*, *reliabilitet* og *generaliserbarhed* refererer til kvantitative forskningsstandarder og har oprindelse i positivistiske antagelser, som af nogle hævdes at modarbejde en mere fri kvalitativ forskning (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 319). Hvor kvantitativ forskning allerede inden undersøgelsens start redegør for validiteten og reliabiliteten, stilles der andre krav til den kvalitative forskning, som bl.a. indbefatter fyldigere beskrivelse af, hvad der metodisk er gjort. Således argumenteres der for, at begreberne validitet, reliabilitet og generaliserbarhed bør nytænkes, når disse anvendes i kvalitativ forskning (f.eks. Thagaard, 2012; Denzin & Lincoln, 2011).

Gennem en kritisk refleksion over specialets kvalitetskriterier har vi forholdt os til denne nuancering af begreberne og vanskeligheden ved at anvende en kvantitativ terminologi i nærværende speciale. Et modargument mod at anskue specialets kvalitetskriterier ud fra begreberne validitet, reliabilitet og generaliserbarhed er eksempelvis, at reliabilitet ofte refererer til spørgsmålet om, hvorvidt ens resultater kan reproduceres igen på andre tidspunkter og/eller af andre forskere (Merriam & Tisdell, 2015). Da specialets metodiske tilgang til empiriindsamlingen består af semistrukturerede fænomenologiske interviews, og vi har fulgt interviewpersonernes beskrivelser af fænomenet, vil det af den årsag være vanskeligt at reproducere den selvsamme undersøgelse igen. Ligeledes kan der argumenteres for, at interviewpersonerne har en rettedhed, og at denne rettedhed potentielt vil kunne ændre sig over tid. Således vil interviewpersonernes beskrivelser af fænomenet kunne se anderledes ud i en anden kontekst, og/eller hvis interviewene var foretaget på et andet tidspunkt. Desuden har vi i interviewsituationen bevidst arbejdet med opfølgende hv-spørgsmål, som er opstået i samspil med interviewpersonerne og deres udtalelser, hvorfor disse interviewspørgsmål ikke har været en del af interviewguiden. Af den årsag vil et lignende interview være vanskeligt at genskabe. Formålet med nærværende speciale har dog heller ikke været at objektivere klassificerbare kriterier, ligesom det ikke har været hensigten, at undersøgelsen har skullet replikeres.

På baggrund af bl.a. ovenstående argumentation og specialets kvalitative afsæt finder vi, at kvalitetskriterierne bør ansues ud fra mere nuancerede forståelser, der passer ind i den kvalitative

forskning. Således vurderes det, at termerne *troværdighed*, *bekræftbarhed* og *overførbarhed* er mere egnet til at belyse specialets kvalitet. Nedenfor uddybes kvalitetskriterierne med henblik på hele specialets proces og endelige fund, ligesom vi vil forholde os kritisk og reflekterende til specialets metodiske tilgang.

8.1 Troværdighed

Troværdighed er baseret på, at undersøgelsen er udført på en troværdig måde. Da troværdigheden ikke kan bindes til fastlagte kriterier, bliver det op til forskeren selv at synliggøre undersøgelsens troværdighed. Således må forskeren argumentere for undersøgelsens troværdighed gennem en redegørelse for, hvordan dataen er fremkommet (Thagaard, 2012). Troværdigheden kan således styrkes ved, at forskeren udviser gennemsigtighed og gør sin undersøgelsesmetode og processen til de fremkomne resultater transparent for en udenforstående (Egholm, 2014). Denne transparens sigtes der efter i specialet med en gennemgående argumentation og diskussion af metodiske til- og fravalg. Således ønsker vi undervejs i specialet at dokumentere hele forskningsprocessen og dermed danne et overblik for udenforstående læsere.

Troværdigheden i forhold til empiriindsamlingen omhandler kvaliteten af den empiri, hvorpå projektet er baseret. En argumentation for troværdigheden af de indsamlede data refererer bl.a. til, at forskeren skal reflektere over påvirkningen af sin egen og interviewpersonens åbenhed og relation. Det vil sige, at forskeren bliver nødt til at forholde sig til, om relationen til interviewpersonen har været åben, eller om forskeren har fået en overfladisk og begrænset information (Thagaard, 2012, s. 186). Dette er forsøgt efterkommet i udarbejdelsen af specialets interviewguide og gennem en inspiration af Tomms spørgeteknikker, der tidligere uddybes jf. 4.4.1: Interviewguide og refleksioner over spørgeteknikker. Inspirationen fra Tomms spørgeteknikker har bidraget til en øget opmærksomhed på at spørgsmål ikke er neutrale, men derimod resulterer i forskellige svartyper. Ud fra spørgeteknikkerne har vi således bestræbt os på at indsamle mere dybdegående information og beskrivelser. Endvidere har vi i interviewene stræbt efter en transparens vedrørende specialets formål og tilgang. Således har vi ønsket at undgå, at interviewpersonerne har haft en oplevelse af, at vi har haft en skjult dagsorden, og dermed har vi sigtet mod en åbenhed mellem os og interviewpersonerne. Da vi er bevidste om genstandsfeltets følsomme emne, har vi for at opnå de bedste forudsætninger for åbenhed bevidst designet interviewsituationen med henblik på at skabe en tryk atmosfære. Således har det været op til den enkelte interviewperson at afgøre, bl.a. hvordan interviewet skulle afvikles, herunder om det skulle foregå fysisk eller virtuelt.

Desuden kan troværdigheden øges, bl.a. ved at dataindsamlingsmetoden sikrer, at de medvirkende har mulighed for at korrigere og stille spørgsmål til forskerens antagelser om det undersøgte (Willig, 2013, s. 24). De anvendte semistrukturerede fænomenologiske interviews omfatter en interaktiv proces, der muliggør, at interviewpersonen og vi som interviewere løbende kan stille spørgsmål og supplere med kommentarer i interviewet. Yderligere har vi i udarbejdelsen af interviewguiden valgt at understøtte de tematiske og dynamiske spørgsmål med uddybende hv-spørgsmål. Dette er gjort, for at vi undervejs i interviewsituationen har kunnet følge op på interviewpersonernes udtalelser og stille opfølgende spørgsmål med henblik på at reducere evt. misforståede udlægninger af interviewpersonernes udtalelser.

Af Steinar Kvale og Svend Brinkmanns (2015) perspektiver på en god interviewpraksis fremgår det bl.a., at interviewpersonen bør svare på en righoldig og relevant måde, før undersøgelsen kan fremstå som troværdig. Ud fra interviewene vurderer vi, at interviewpersonerne overordnet set har svaret righoldigt og relevant, idet vi flere gange oplevede, at interviewguidens uddybende hv-spørgsmål foranledigede interviewpersonen til at udfolde fyldestgørende besvarelser af fænomenet. En god interviewpraksis omfatter yderligere, at interviewer stiller kortere spørgsmål, der indbyder til lange og omfattende svar. Overordnet vurderes dette gældende for alle 12 afholdte interviews. Dette kan formentlig bero på, at vi med specialets inspiration i fænomenologien har haft til hensigt at lade de medvirkendes oplevelser og essensen af fænomenet fremtræde. Konkret har det betydet, at vi i interviewene har valgt at fokusere på at forfølge de fortællinger, som interviewpersonen har været optaget af. Dette har vi eksempelvis gjort ved at anvende konkrete ord eller sætninger ud fra interviewpersonens egne formuleringer for således at spørge uddybende indtil det fortalte og på den måde frembringe mere nuancerede og omfattende svar. Ved at anvende interviewpersonernes egne ord og vendinger har vi ligeledes ønsket at minimere vores prægning af interviewpersonernes fortællinger.

Ud fra antagelser om, at det er op til den enkelte forsker at synliggøre undersøgelsens troværdighed, finder vi det relevant at diskutere forståelsen af en empiriindsamlings mætningspunkt, da vi ønsker at være transparente, med hensyn til hvordan specialets data er fremkommet. Ideelt set afholdes der interviews, indtil materialet når et mætningspunkt, dvs. at yderligere empiriindsamling ikke bidrager med nye relevante perspektiver og oplysninger (Tanggaard & Brinkmann, 2020, s. 37). Ud fra specialets fænomenologiske inspiration kan det diskuteres, hvorvidt det er muligt at nå et mætningspunkt, da fænomenologien ikke har til hensigt at reducere viden om objektet til objektivitet

og kvantificerbare kriterier, men derimod at belyse dybdegående beskrivelser af fænomenet. Fænomenologien sigter dermed efter at nærme sig subjektets implicitte opfattelser og lade disse udfolde sig for at belyse nye aspekter og facetter af fænomenet (Schiermer, 2013, s. 37).

Med ovenstående argumentation for vanskeliggørelsen af et mætningspunkt og ud fra specialets genstandsfelt og inklusionskriterier har vi således ikke stræbt efter opnåelse af et mætningspunkt. Derimod har vi arbejdet ud fra en strategisk afvejning af, hvor mange interviewpersoner vi har haft adgang til at interviewe, samt hvornår vi har fundet empiriindsamlingen fyldestgørende ift. besvarelse af problemformuleringen. Dog har vi afslutningsvis i interviewene og som en del af interviewguiden spurgt, om de medvirkende interviewpersoner har haft yderligere perspektiver på senfølgerne påvirkning af forældreskabet. Hertil har kun få af de 12 interviewpersoner haft yderligere at tilføje. Dette kan muligvis indikere, at der med specialets interviewspørgsmål opnås en mætning, da der kun tilføjes få nye perspektiver om emnet.

Undersøgelsens troværdighed kan ligeledes styrkes ved inddragelse af flere forskere og en udenforstående, da dette kan bidrage og give anledning til vigtige refleksioner og diskussioner undervejs i forskningsprocessen (Noble & Smith, 2015). I specialet har vi været to undersøgere, hvilket har betydet, at vigtige beslutninger i forskningsprocessen løbende er blevet diskuteret og evalueret i fællesskab. Derudover har vi haft en udenforstående i form af specialets vejleder, som har kunnet give os konstruktiv evaluering af og sparring på såvel indhold som fremgangsmåde undervejs. I kodningen af specialets empiriske materiale har vi valgt at foretage dele af kodningerne uafhængigt af hinanden for derefter at sammenholde disse i etableringen af fælles overordnede tematiske kategorier. Således har vi sikret flere perspektiver på det empiriske materiale og på analysen.

8.2 Bekræftbarhed

Bekræftbarhed omhandler en vurdering af de tolkninger, forskningen fører til, og således hænger bekræftbarhed bl.a. sammen med, at forskeren særligt i analyseprocessen stiller sig kritisk over for sine egne tolkninger (Thagaard, 2012, s. 177). Dette har vi forsøgt at tilvejebringe i specialets analyseproces, inspireret af Giorgis analytiske principper, der ikke søger efter kausalforklaringer om fænomenet, men i stedet har til hensigt at frembringe viden om interviewpersonernes detaljerede beskrivelser. Ligeledes har den stringente analysetilgang og vores fælles drøftelser i etableringen af meningsenheder og kategoriseringer løbende givet os mulighed for at forholde os kritisk til egne tolkninger. Vi er dog bevidste om, at forskningsfeltet er relativt ubetrådt, og at specialet af den grund

ikke kun bidrager til ny viden om genstandsfeltet, men ligeledes er med til at forme dette. Da der i specialet arbejdes ud fra interviewpersonernes beskrivelser og på forhånd udarbejdede interviewspørgsmål, er det plausibelt, at vi som undersøgere i vores tolkning ikke får alle aspekter inddraget. Således er vi som undersøgere opmærksomme på, at vi afgrænser genstandsfeltet og dermed præsenterer et bestemt fokus.

Undervejs i specialets transskriberinger og analyse har vi ligeledes forholdt os til bekræftbarheden og tilstræbt at stille os kritiske over for vores egne tolkninger af empiriindsamlingen, samtidig med at vi har forholdt os til specialets metodiske position. Dette er bl.a. gjort, fordi det i fænomenologiske undersøgelser er væsentligt, at man som forsker verificerer sine videnskabelige udsagn, sådan så udsagnene ikke modsiger virkeligheden (Egholm, 2014, s. 106). Med andre ord er det vigtigt, at udsagnene stemmer overens med individets oplevelser, til trods for at videnskabelige beskrivelser oftest er mere abstrakte end de beskrivelser, man finder i hverdags sproget. For at sikre en større overensstemmelse har vi i det analytiske arbejde bl.a. valgt at inddrage længere direkte citater fra specialets interviewpersoner. Dette er samtidig med til at sikre, at udenforstående læsere af undersøgelsen kan få et troværdigt indblik i interviewpersonernes livsverden og beskrivelser af fænomenet. I forlængelse heraf er det vigtigt, at man som forsker tydeligt angiver, hvornår der er tale om direkte informationer fra materialet, og hvornår der er tale om egne vurderinger af disse (Thagaard, 2012, s. 177). Således har vi i analysen valgt at lave en klar sondring mellem egne tolkninger af empirien og direkte citater fra interviewene.

Bekræftbarhed fordrer ligeledes, at forskeren forholder sig kritisk til og er bevidst om sin egen positionering ift. det studerede miljø, da denne kan influere tolkninger og endelige undersøgelsesresultater. Her kan fænomenologien anfægtes for at stå over for en udfordring, da fænomenologiens sigte er at frembringe rene beskrivelser af fænomenet, hvilket kan være umuligt at opretholde, da både individet og forskeren selv fortolker den oplevede verden. Dog kan der argumenteres for, at fænomenologien netop er bevidst om, at fænomener fremtræder forskelligt fra individ til individ, og at fænomenets fremtræden netop er influeret af kulturelle og ideografiske forhold. Ud fra specialets inspiration i den fænomenologiske videnskabsteoretiske position finder vi det væsentligt at være opmærksomme på, at forståelsen og fortolkningen af fænomenet er ideografisk og tager udgangspunkt i det enkelte individs fremtrædelse af fænomenet. Dette gør, at fænomenet kan fremtræde forskelligartet, da individet oplever dets verden med udgangspunkt i egne erfaringsmæssige, historiske og kulturelle kontekster.

Som undersøgere har vi været nødt til at forholde os til, at det ikke kun er de medvirkende interviewpersoner, der er influeret af indlejrede historiske og kulturelle kontekster, men også os selv som fortolkende undersøgere. Derudover må vi som undersøgere være bevidste om, at vi har en intentionalitet og gennem vores position som kandidatstuderende i pædagogisk psykologi har teoretiske forforståelser om specialets genstandsfelt. Således er det relevant at klarlægge, at vi som undersøgere har forforståelser, der har influeret specialets forskningsspørgsmål, metodetilgang, interviewguide og dermed også undersøgelsens fund. Derfor mener vi, at det er vigtigt, at vi som undersøgere forholder os reflekterende til vores egne forforståelser omkring undersøgelsesfeltet gennem hele specialet. Gennem epoché og en nedskrivning af egne forforståelser har vi forsøgt at sætte parentes om disse egne forforståelser, så de er blevet eksplicitte for os som undersøgere (jf. Bilag 6: Forforståelser). Således er vi gået til undersøgelsesfeltet med en intention om at fastholde et deskriptivt sigte og en åbenhed over for interviewpersonernes fortællinger.

Bekræftbarhed refererer ligeledes til kvaliteten af tolkningen af det empiriske materiale, og så handler bekræftbarhed tillige om, hvorvidt de analytiske fund kan støttes af anden forskning (Thagaard, 2012, s. 23). Således har det været væsentligt for os at sammenstille specialets analytiske fund med anden forskning. Til trods for specialets relativt ubetrådte undersøgelsesfelt finder vi flere overensstemmelser mellem specialets fund og anden forskning, som tidligere uddybet i Kapitel 2: Litteraturreview. Disse overensstemmelser mellem anden forskning og specialets analytiske fund beskrives i 7.1: Diskussion af analysefund over for litteraturreview. Yderligere har vi gennem processen med kodning af empiri etableret overordnede tematiske kategorier. Ud fra disse overordnede tematiske kategorier indikeres der bl.a. overensstemmelser mellem de oplevelser og udfordringer, de medvirkende interviewpersoner beretter om. Dog bliver det ligeledes synligt, at nogle af specialets analytiske fund og beskrivelser af oplevelser kun optræder hos få eller enkelte af de medvirkende. Således kan det ikke antages, at der er overensstemmelse mellem alle de oplevelser, forældrene fortæller om, til trods for at der er visse tydelige sammenfald i nogle af de oplevelser, de medvirkede fortæller om.

8.3 Overførbarhed

Overførbarhed indbefatter, hvordan en enkelt undersøgelses resultater kan have relevans i andre situationer og kontekster. Da vi er blevet opmærksomme på, at forskningsfeltet er relativt ubetrådt, og at flere fagprofessionelle mangler viden om, hvordan de kan støtte sensfølgerramte, indikeres det,

at specialets analytiske fund er relevante i flere henseender og kontekster. Ligeledes indikerer specialets analyse, at alle interviewpersonerne har et behov for at modtage hjælp og støtte i forælderrollen, hvorfor specialets analytiske fund må være relevante at videreformidle til f.eks. kommuner, sundhedsfagligt personale og senfølgecentre, der har kontakt til senfølgeramte forældre.

Desuden refererer overførbare til, hvorvidt tolkningerne fra undersøgelsen virker rimelige over for udenforstående læsere med kendskab til det undersøgte fænomen (Thagaard, 2012; Brinkmann, 2014). De dybdegående beskrivelser af fænomenet og vores beslutning om at analysere og inddrage længere direkte citater giver større mulighed for, at udenforstående kan identificere deres egne oplevelser af fænomenet med interviewpersonernes. Således kan det tænkes, at genkendelige og lignende beskrivelser og oplevelser af fænomenet kan forekomme hos udenforstående individer, ligesom specialets fund kan være vejledende ift. personer med lignende oplevelser og erfaringer. Det er dog ikke vores hensigt at verificere og generalisere specialets fund, da vi ud fra et fænomenologisk ståsted ikke kan antage, at samme oplevelser gør sig gældende for alle forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom. Desuden kan vi ikke udelukke, at nogle af de samme beskrivelser og udfordringer gør sig gældende i den generelle forælderrolle.

Da genstandsfeltet består af subjektive og personlige beskrivelser, kan der argumenteres for, at dette speciale ikke har som sigte at verificere, om beskrivelserne af fænomenet har en direkte forbindelse til senfølgerne. Som vi tidligere har argumenteret for, ses der dog sammenlignelige fund mellem specialet og andre undersøgelser, der handler om mødre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom. Fælles for specialets 12 afholdte interviews er, at alle de medvirkende interviewpersoner beretter om oplevelser af, at senfølgerne fra de seksuelle overgreb influerer deres forældreskab.

Kapitel 9: Konklusion

I nærværende speciale har vi, med inspiration fra fænomenologien, ønsket at få indsigt i, hvilke oplevelser forældre med senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom har i deres eget forældreskab. Da vi er blevet bekendt med, at forskningsområdet er relativt ubetrådt og tager udgangspunkt i et moderligt perspektiv, har vi med specialet ønsket at frembringe viden om senfølger af seksuelle overgrebs indvirkning på forældreskabet fra såvel et moderligt som et faderligt perspektiv.

Vel vidende at specialet indgår i en tid, hvor forskning på området er sparsomt, er vi bevidst om, at vi som undersøgere derfor har en begrænset indsigt i genstandsfeltet, hvilket har influeret specialets fund. Derfor finder vi det vigtigt at understrege, at specialet i sin form repræsenterer én forståelse, nemlig vores udlægning, og dermed ikke er et udtryk for en entydig forståelse af feltet. Til trods for at vi som undersøgere har tilgået specialets genstandsfelt med indtagelse af en fænomenologisk holdning - betegnet epoché - for at kunne tilgå undersøgelsesfeltet med et deskriptivt sigte, er vi bevidste om, at vores forforståelser samt empiri og teoretiske referenceramme i forbindelse med undersøgelsesfeltet influerer specialet som helhed.

Til trods for at specialets medvirkende beretter om, at deres senfølger af seksuelle overgreb influerer deres forældreskab, finder vi det væsentligt at understrege, at der ikke med sikkerhed kan drages en endegyldig konklusion, der fastslår, at det er senfølgerne af seksuelle overgreb i barn- og ungdom, der forårsager de medvirkendes oplevelser og udfordringer i forældreskabet og i forælder-barn-relationen. Dog kan det konkluderes, at flere af de samme oplevelser og udfordringer går igen hos samtlige af forældrene, ligesom forældrene deler oplevelsen af, at senfølgerne af de seksuelle overgreb påvirker deres forælderrolle gennem flere forskellige stadier i forældreskabet.

Gennem specialets analyse har vi fået indsigt i, at senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom påvirker såvel de kvindelige som mandlige senfølgeramte forældre i flere forskellige henseender. Blandt andet konstateres det, at de medvirkende forældre oplever, at forælder-barn-relationen påvirkes, hvilket kommer til udtryk ved, at forældrene lægger fysisk afstand til eget barn, ligesom forældrene oplever en tvivl angående, hvordan de skal omgås deres barn.

Endvidere indikeres det, at de senfølgeramte forældre oplever en frygt for selv at komme til at krænke eget barn, da forældrene oplever en tvivl mht., hvad normal omgang med barnet indbefatter. Disse tanker optræder for de medvirkende forældre særligt i intime situationer, involverende f.eks. intimpleje, når barnet er lille, men gør sig også gældende, når barnet bliver ældre. Ydermere beretter forældrene om, at senfølgerne kan medføre vredesudbrud, et manglende overskud og en tvivl angående egne forældrekompetencer. Dette kan for forældrene føre til en oplevelse af frygt for at påføre egne børn sekundær traumatisering, ligesom flere af forældrene giver udtryk for at komme i tvivl, når det handler om deres børns udvikling og trivsel.

Foruden ovenstående udtrykker de medvirkende forældre også en gennemgribende frygt for, om andre kunne finde på at udsætte deres børn for seksuelle krænkelser, hvilket påvirker forældrenes handlinger og tanker. Oplevelser af at føle sig ødelagt, skamfuld og utilstrækkelig i forældrerollen optræder også i analysen. Dertil synliggøres det, at de medvirkende oplever, at senfølger af seksuelle overgrebs påvirkning af forældreskabet er et tabuiseret emne, og at der ikke findes den fornødne støtte og hjælp til senfølgeramte forældre. Med denne indsigt og en viden om, at specialet indgår i et relativt ubetrådt forskningsfelt, argumenteres der for, at yderligere forskning på området vil kunne bidrage til, at fagprofessionelle kan tilegne sig et større vidensfelt og dermed øge mulighederne for at kunne give yderligere støtte til senfølgeramte forældre.

I analysen viser der sig hos de medvirkende forældre et behov for hjælp, støtte og vejledning til håndtering af de udfordringer, som senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdom kan have på forældreskabet. Særligt udtrykkes der et ønske fra forældrene om etablering af forældregruppeforløb med andre ligestillede, hvor der vil kunne gives vejledning og støtte, hvorved man vil kunne styrke forældrenes vished om egne forældrekompetencer, ligesom man vil kunne støtte udviklingen af forælder-barn-relationen samt barnets udvikling og trivsel generelt.

Specialets pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver udspringer af fund fra analysen og litteraturreviewet, hvor et tydeligt behov for hjælp og støtte fremtræder. Disse sammenholdt med en viden om senfølgeramtes lovmæssige ret til hjælp og en indsigt i, at der ikke findes konkrete tilbud til forældre med senfølger, har ført til fremsættelsen af specialets pædagogisk-psykologiske interventionsperspektiver, der beror på en etablering af særlige forældregruppeforløb. Således lægger vi op til en etablering af forældregruppeforløb med ligestillede, der ville kunne etableres i et tværsektorielt samarbejde mellem kommuner og de forskellige bruger- og interesseorganisationer

samt frivilligcentre og på den måde afhjælpe tabuiseringen vedrørende senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdoms påvirkning af forældreskabet.

Udviklingen af et tværsektorielt samarbejde kunne med fordel etableres af en fagprofessionel med pædagogisk-psykologisk baggrund, da dennes kompetencer bl.a. omfatter en indsigt i inkluderende fællesskaber, udviklingsprocesser og tværfagligt samarbejde. Ligeledes kunne forældregruppeforløbene fordelagtigt have det sigte at styrke senfølgeramte forældres udvikling og socialisering, hvilket konkret kunne foregå ved, at der i forældregruppeforløbet bl.a. blev sat fokus på at styrke forældrenes mentale robusthed. Forældregruppeforløbet ville kunne drage nytte af et pædagogisk-psykologisk fundament, der centrerer sig om at skabe trygge, inkluderende pædagogiske vilkår, der ville kunne fremme og støtte op om individuelle udviklingsprocesser. På baggrund heraf konkluderer vi, at sådanne forældregruppeforløb med fordel ville kunne faciliteres af en pædagogisk-psykologisk fagprofessionel, da denne ville kunne støtte senfølgeramte forældre i de oplevelser og udfordringer, som vi i specialet er blevet bekendt med, kan optræde i forældreskabet.

Litteratur

- Allbaugh, L. J., Wright, M. O., & Seltmann, L. A.** (1. November 2014). An exploratory study of domains of parenting concern among mothers who are childhood sexual abuse survivors. *Journal of Child Sexual Abuse: Research, Treatment, & Program Innovations for Victims, Survivors, & Offenders Vol. 23 (8)*, s. 885-899.
- Andersen, F. Ø.** (2017). Robusthed via flowtilstande. I F. Ø. Andersen (Red.), *Robusthed i praksis - Individuelt og kollektivt* (s. 159-180). København: Forlaget Mindspace.
- Andersson, L. M.** (2007). *Psykiske senfølger af incest - Psykiske senfølger af incest - En udforskning af overgrebsrelaterede tematikker i voksne incestudsatte kvinders liv (kandidatspeciale)*. Institut for Psykologi: Center for Sundhed & Samfund, Københavns Universitet. København: Det Kongelige Bibliotek (ordrenr. 130017569385).
- Armsworth, M. W., & Stronck, K.** (1. Juli 1999). Intergenerational Effects of Incest on Parenting: Skills, Abilities, and Attitudes. *Journal of Counseling & Development Vol. 77 (3)*, s. 303-314.
- Banyard, V. L.** (2. Maj 1997). The Impact of Childhood Sexual Abuse and Family Functioning on Four Dimensions of Women's Later Parenting. *Child Abuse & Neglect Vol. 21 (1)*, s. 1095-1107.
- Barlach, L., & Pedersen, F. H.** (2006). *Ligesom at komme hjem... Selvhjælpsgrupper for seksuelt misbrugte*. København: VFC Socialt Udsatte.
- Bech, H.** (2013). Livsverdensmetode. I B. Schiermer (Red.), *Fænomenologi – teorier og metoder* (s. 95-124). København: Hans Reitzels Forlag.
- Berggren, G.** (1996). *Misbrugt som barn - fødende kvinde som voksen*. Aabenraa: Forældre & Fødsel.
- Birch, M., Miller, T., Mauthner, M., & Jessop, J.** (2002). Introduction. I M. Mauthner, M. Birch, J. Jessop, & T. Miller (Red.), *Ethics in qualitative research* (s. 1-13). London: Sage Publications.
- Biseth, B. H.** (2008). Vejen frem er længerevarende behandlingstilbud. I B. H. Biseth, & E. Carlsen (Red.), *Vi er de få, der er mange af: En erfaringsbog fra ChristineCenteret* (s. 151-154). Hellerup: Forlaget Documentas.
- Biseth, B. H., & Carlsen, E.** (2008). Livshistorier og øjeblikbilleder. I B. H. Biseth, & E. Carlsen (Red.), *Vi er de få, der er mange af: En erfaringsbog fra ChristineCenteret* (s. 15-70). Hellerup: Forlaget Documentas.
- Brinkmann, S.** (2014). *Det kvalitative interview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S.** (2020). Etik i en kvalitativ verden. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3 udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Carlsen, E.** (2008a). Den psykologiske adfærd. I B. H. Biseth, & E. Carlsen (Red.), *Vi er de få, der er mange af: En erfaringsbog fra ChristineCenteret* (s. 71-78). Hellerup: Forlaget Documentas.

- Carlsen, E.** (2008b). Samfunds- og medieholdninger. I B. H. Biseth, & E. Carlsen (Red.), *Vi er de få, der er mange af: En erfaringsbog fra ChristineCenteret* (s. 145-147). Hellerup: Forlaget Documentas.
- Carlsen, E.** (2008c). Krop og psyke. I B. H. Biseth, & E. Carlsen (Red.), *Vi er de få, der er mange af: En erfaringsbog fra ChristineCenteret* (s. 79-84). Hellerup: Forlaget Documentas.
- Carr, C. E., & Worth, A.** (1. Januar 2001). The use of the telephone interview for research. *NT Research; Volume: 6 issue: 1*, s. 511-524.
- Christensen, G.** (2005). Ethiske konstruktioner i det kvalitative forskningsinterview. I T. B. Jensen, & G. Christensen (Red.), *Psykologiske & pædagogiske metoder - kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis* (s. 293-318). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Cohen, L., & Manion, L.** (1996). *Research methods in education* (4 udg.). New York: Routledge.
- Cohen, T.** (1. Juni 1995). Motherhood among Incest Survivors. *Child Abuse & Neglect Vol. 19* (12), s. 1423-1429.
- Collin-Vézina, D., Cyr, M., Pauzé, R., & McDuff, P.** (23. September 2008). The Role of Depression and Dissociation in the Link Between Childhood Sexual Abuse and Later Parental Practices. *Journal of Trauma & Dissociation Vol. 6* (1), s. 71-97.
- Cross, W.** (2001). A personal history of childhood sexual abuse: Parenting patterns and problems. *Clinical Child Psychology and Psychiatry Vol. 6* (4), s. 563-574.
- Csikszentmihalyi, M.** (2005). *Flow: optimaloplevelsens psykologi*. Virum: Dansk psykologisk Forlag.
- Dahl, K. M., & Ottosen, M. H.** (2018). *Kortlægning af viden om opdragelse – Delnotat 1-3*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Databeskyttelsesloven.** (2018). *Databeskyttelsesloven (LOV nr. 502 af 23/05/2018)*. Hentet 20. 01 2022 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/502>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S.** (2011). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: SAGE.
- Dræby, A. A.** (2020). Introduktion til Husserls fænomenologiske psykologi, filosofi og metode. I *Fænomenologi - artiklen til Encyclopedia Britannica* (P. F. Bundgaard, Ovs., s. 7-59). København: Mindspace.
- Egholm, L.** (2014). *Videnskabsteori: Perspektiver på organisationer samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Elmholdt, C.** (2006). Cyberspace alternativer til ansigt-til-ansigt interviewet. *Tidsskrift for Kvalitativ Metodeudvikling*(41), s. 70-80.
- Figley, C. R.** (1995). Compassion Fatigue as Secondary Traumatic Stress Disorder: An Overview. I C. R. Figley (Red.), *Coping with Secondary Traumatic Stress Disorder in Those Who Treat the Traumatized* (s. 1-21). New York: Routledge: Taylor Francis Group.
- Fitzgerald, M. M., Shipman, K. L., Jackson, J. L., McMahon, R. J., & Hanley, H. M.** (2005). Perceptions of parenting versus parent-child interactions among incest survivors. *Child Abuse & Neglect Vol. 29* (6), s. 661-681.
- Fog, J.** (2004). *Med samtalen som udgangspunkt - Det kvalitative forskningsinterview* (2 udg.). København: Akademisk Forlag.

- Frandsen, L. M.** (2008). *At blive mor: Misbrugte kvinders problemer og behov for hjælp*. København: Servicestyrelsen.
- Funch, B. S.** (2003). Den fænomenologiske metode i museologisk forskning. *Nordisk Museologi 1970-01-01 (1)*, s. 17-38.
- Gallagher, S., & Zahavi, D.** (2010). *Bevidsthedens fænomenologi - En indføring i bevidsthedsfilosofi og kognitionsforskning*. København: Gyldendal.
- Giorgi, A. P.** (1985). Sketch of a psychological phenomenological method. I A. P. Giorgi (Red.), *Phenomenology and psychological research* (s. 8-22). Pittsburgh, Pennsylvania: Duquesne University Press.
- Giorgi, A. P.** (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: a modified Husserlian approach*. Pittsburgh, Pennsylvania: Duquesne University Press.
- Grumløse, S. P., & Marschall, A.** (2018). Forestillingen om den gode familie – en aktuell pædagogisk udfordring? *Pædagogik og familie Vol. 2 (2)*, s. 21-31.
- Hammersley, M.** (2020). Hvad er kvalitativ forskning, og hvordan bør den være? I S. Brinkmann, & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder* (3 udg., s. 707-717). København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, M., Thomsen, P., & Varming, O.** (2008). *Psykologisk-pædagogisk ordbog* (16 udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Heinskou, M. B.** (2017). Fænomenologisk analyse - om forholdet mellem forsker og forskningsfelt. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse: Syv traditioner* (s. 103-124). København: Hans Reitzel Forlag.
- Helwig-Larsen, K., Schütt, N. M., & Larsen, H. B.** (2009). *Unge trivsel år 2008: En undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb og vold i barndom og tidlig ungdom*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Herman, J. L.** (2020). *I voldens kølvand - Psykiske traumer og deres heling* (2 udg.). (E. H. Pedersen, Ovs.) København: Hans Reitzels Forlag.
- Hertz, E.** (2017). Relationer og robusthed. I F. Ø. Andersen (Red.), *Robusthed i praksis - Individuelt og kollektivt* (s. 181-196). København: Forlaget Mindspace.
- Husserl, E.** (2020 [1925]). Fænomenologi. I B. F. Peer (Red.), *Fænomenologi: artiklen til Encyclopedia britannica* (P. F. Bundgaard, Ovs., s. 61-103). København: Mindspace.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L., & Brinkmann, S.** (2020). Fænomenologi. I L. Tanggaard, & S. Brinkmann (Red.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3 udg., s. 281-308). København: Hans Reitzels Forlag.
- Johnson, J.** (26. November 2020). *What is trauma bonding?* Hentet 25. 03 2022 fra Medical News Today: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/trauma-bonding>
- Karpatschhof, B.** (2020). Den kvalitative undersøgelsesforms særlige kvaliteter. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder - En grundbog* (3 udg., s. 557-580). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kristiansen, H. M., & Hjørland, B.** (2013). Litteratursøgningens metodik. I C. G. Johannsen, & N. O. Pors (Red.), *Evidens og systematiske reviews: En introduktion* (s. 59-71). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Kvale, S., & Brinkmann, S.** (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3 udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Landsforeningen Spor.** (2016). Folketingshøring om senfølger af seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen. *Høringsmateriale*. København: Landsforeningen Spor.
- Landsforeningen Spor.** (2018). *Vi er alle pårørende - Det offentliges forpligtelser og indsatser overfor voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen*. Frederiksberg: Landsforeningen Spor.
- Landsforeningen Spor.** (s.d.). *For mænd*. Hentet 24. 03 2022 fra Landsforeningen Spor: <https://www.landsforeningen-spor.dk/for-maend/>
- Larsen, K.** (2008). *Senfølger af overgreb: voksne med følger af seksuelle overgreb i barndommen - hvad er senfølgerne og hvordan kan man hjælpe?* (2 udg.). København: Servicestyrelsen.
- Lukasse, M.** (2011). *Childhood abuse: Pregnancy and childbirth*. Tromsø: University of Tromsø, Faculty of Health Sciences, Department of Community Health.
- Lyager, L., & Lyager, J.** (1. Maj 2013). Barnets mestring - den voksnes senfølger. *Psykoterapeuten nr. 2*.
- Maker, A. H., & Buttenheim, M.** (1. Juli 2000). Parenting difficulties in sexual-abuse survivors: A theoretical framework with dual psychodynamic and cognitive-behavioral strategies for intervention. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training Vol. 37 (2)*, s. 159-170.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J.** (2015). *Qualitative research: a guide to design and implementation* (4 udg.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Mirick, R. G., & Wladkowski, S. P.** (2019). Skype in Qualitative Interviews: Participant and Researcher Perspectives. *The Qualitative Report, 24 (12)*, s. 3061-3072.
- Mygind, M., Tange, N., & Andersen, F. Ø.** (2017). Introduktion til robusthed i praksis. I F. Ø. Andersen (Red.), *Robusthed i praksis - Individuelt og kollektivt* (s. 7-30). København: Forlaget Mindspace.
- Nissen, M.** (2006). Pædagogisk psykologi - et bud på en positiv bestemmelse. I B. Elle, K. Nielsen, & M. Nissen (Red.), *Pædagogisk psykologi - positioner og perspektiver* (s. 61-82). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Noble, H., & Smith, J.** (1. April 2015). Issues of validity and reliability in qualitative research Vol 18 (2). *Evid Based Nurs*, s. 34-35.
- PwC.** (2019). *Analyse af senfølgeområdet*. Hellerup: PwC.
- Red Barnet.** (s.d.). *Grooming*. Hentet 24. 03 2022 fra Red Barnet: <https://redbarnet.dk/anmeldet/viden/grooming/>
- Rendtorff, J. D.** (2013). Fænomenologien og dens betydning. I L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne - På tværs af fagkulturer og paradigmer* (3 udg., s. 259-288). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Rosenberg, J., Andresen, K., & Burcharth, J.** (2016). *Systematisk review og meta-analyse* (2 udg.). Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Schiermer, B.** (2013). "Til tingene selv" - om hermeneutisk fænomenologi. I B. Schiermer (Red.), *Fænomenologi - teorier og metoder* (s. 15-44). København: Hans Reitzels Forlag.

- Schuetze, P., & Eiden, R. D.** (15. November 2005). The relationship between sexual abuse during childhood and parenting outcomes: Modeling direct and indirect pathways. *Child Abuse & Neglect Vol. 29 (6)*, s. 645–659.
- Serviceloven.** (2022). *Bekendtgørelse af lov om social service (LBK nr 170 af 24/01/2022)*. Hentet 19. 05 2022 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/170?fbclid=IwAR3QyEUecAuy0WTbJD7TgCt0IHsj05a0dAs3E6ZdH3YbrcUOcZmtdikpi40>
- Servicestyrelsen.** (2011). *Kommunernes beredskab til voksne med senfølger af seksuelle overgreb*. Odense: Servicestyrelsen.
- Social- og Ældreministeriet.** (2021). *Handlingsplan til styrket indsats til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og ungdommen*. København: Social- og Ældreministeriet.
- Social- og Indenrigsministeriet.** (4. September 2018). *Bekendtgørelse af lov om social service: Kapitel 1 - Formål og område*. Hentet 18. 04 2022 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1114>
- Socialstyrelsen.** (2012). *Årsstatistik 2011: Statistik om centre, der arbejder med senfølger efter seksuelle overgreb*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen.** (2013). *Voksne med senfølger efter seksuelle overgreb – Sociale indsatser, der virker*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen.** (2015). *Rapportering fra senfølgecentre der arbejder med voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen 2014*. København: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen.** (2016). *Årsstatistik 2015: Centre for voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen.** (5. Maj 2020). *Senfølger efter seksuelle overgreb*. Hentet 17. 02 2022 fra Socialstyrelsen: <https://socialstyrelsen.dk/voksne/Senfølger-af-seksuelle-overgreb/senfølger-af-seksuelle-overgreb>
- Socialstyrelsen.** (15. Oktober 2021). *Senfølger efter seksuelle overgreb - definition*. Hentet 24. 03 2022 fra Socialstyrelsen: <https://vidensportal.dk/voksne/senfølger-efter-seksuelle-overgreb/definition>
- Socialstyrelsen.** (s.d.). *Traumer*. Hentet 19. 04 2022 fra Socialstyrelsen: <https://socialstyrelsen.dk/filer/unge/kriminalitet/konferencemateriale/temadag-22-09.15/oplaeg-om-traumer.pdf>
- Straffeloven.** (2019). *Bekendtgørelse af straffeloven (LBK nr. 976 af 17/09/2019)*. Hentet 18. 02 2022 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/976>
- Søgaard, I. J.** (2013). *På nogle måder var det næsten bedre, om man var blevet slået ihjel*. Kristeligt Dagblad.
- Sørensen, L.** (2011). *Smertegrænsen – Traumer, tilknytning og psykisk sygdom*. København: Psykologisk Forlag A/S.
- Tanggaard, L.** (2017). Fænomenologi som kvalitativ forskningsmetode. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse: Syv traditioner* (s. 79-103). København: Hans Reitzels Forlag.

- Tanggaard, L., & Brinkmann, S.** (2020). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I L. Tanggaard, & S. Brinkmann (Red.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (s. 29-54). København: Hans Reitzels Forlag.
- Teglbjærg, C. S.** (2008). Senfølger af seksuelt misbrug. I B. H. Biseth, & E. Carlsen (Red.), *Vi er de få, der er mange af: en erfaringsbog fra ChristineCenteret* (s. 104-111). Hellerup: Forlaget Documentas.
- Thagaard, T.** (2012). *Systematik og indlevelse - En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag.
- Thøgersen, U.** (2013). Om at indstille sig fænomenologisk. I B. Schiermer (Red.), *Fænomenologi – teorier og metoder* (s. 125-144). København: Hans Reitzels Forlag.
- Tomm, K.** (11. Maj 1988). Interventive Interviewing: Part III. Intending to Ask Lineal, Circular, Strategic, or Reflexive Questions? *Family process: Vol.27 (1)*, s. 1-15.
- Trost, J., & Jeremiassen, L.** (2010). *Interview i praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Vejledning om servicelovens formål og generelle bestemmelser i i loven, VEJ nr 9347 af 28/03/2017.** (2017). Hentet 18. 04 2022 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/accn/C20170934760>
- Willig, C.** (2013). *Introducing Qualitative Research in Psychology* (3 udg.). New York: Open University Press.
- Wright, M. O., Fopma-Loy, J., & Oberle, K.** (1. Maj 2012). In their own words: The experience of mothering as a survivor of childhood sexual abuse. *Development and Psychopathology Vol. 24 (2)*, s. 537–552.
- Zahavi, D.** (2007). *Fænomenologi*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Zahavi, D.** (2011). *Husserls fænomenologi* (2 udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Zahavi, D.** (2018). *Fænomenologi: En introduktion*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Bilagsoversigt

Bilagsoversigt
Bilag 1: Søgetabeller
Bilag 2: Præsentation og argumentation for anvendte fagrelvante søgedatabaser
Bilag 3: Matrix over litteratursøgning
Bilag 4: Sorteringsproces 1, 2 & 3
Bilag 5: Annonceringsopslag
Bilag 6: Forforståelser
Bilag 7: Interviewguide
Bilag 8: Samtykkeerklæring
Bilag 9: Fortegnelse over behandling og behandlingsaktiviteter
Bilag 10: Dataansvar
Bilag 11: Transskriberingsregler
Bilag 12: Transskribering af interview med Sigrid
Bilag 13: Transskribering af interview med Kamille
Bilag 14: Transskribering af interview med Rikke
Bilag 15: Transskribering af interview med Maja
Bilag 16: Transskribering af interview med Freja
Bilag 17: Transskribering af interview med Dorte
Bilag 18: Transskribering af interview med Louise
Bilag 19: Transskribering af interview med Malene
Bilag 20: Transskribering af interview med Karen
Bilag 21: Transskribering af interview med Christian
Bilag 22: Transskribering af interview med Oliver

Bilag 23: Transskribering af interview med William
Bilag 24: Meningsenheder og kategorier
Bilag 25: Overordnede tematiske kategorier